

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på <http://books.google.com>

Peru-Bolivien-Chile.

Holger Birke-dal.

Golb... al.

Peru = Bolivia = Chile.

Det gamle Inca = Rige og dets Kuldstæftelse ved Spanierne. —
Kolontsternes Frihedsbevægelse og Uafhængighedserklæ-
ring. — De paagjældende Landes naturlige Bestaf-
senhed, Folke = Udvikling og Karakteri-
stik, industrielle Liv og Under-
visningsvæsen.

Krigen i Sydamerika

— paa —

Kysten af det lille Hav (1879—1881)

— ved —

Holger Birkefald,

Oberstløjtnant i det chilenske Ingeniørkorps. Medlem af Stillehavs-Kystens
geografiske Selskab.

Med Illustrationer.

Chicago, Ill.,
Scandinavens Boghandel,
1884.

Entered according to Act of Congress, in the year 1884, by
JOHN ANDERSON & COMPANY.
In the Office of the Librarian of Congress, at Washington, D. C.

Stadtnavens
Bog- og Accidensstrykkeri.

Indbunden i
Stadtnavens Bogbindeværk.

Indhold.

	Side.
Første Afsnit.	
✓ Det gamle Inca Rige og dets Kuldstæftelse ved Spanierne.....	5
Andet Afsnit.	
Frihedsbevægelsen og Uafhængighedserklæringen.	
Historisk Indledning og Skildring af de stridende Folkefærdes Oprindelse, Anlæg, Sæder og Stilke.....	24
Tredie Afsnit.	
De tre Landes naturlige Bestaaffenhed, Folketarakteristik, Undervisningsvæsen og industrielle Liv.....	26
Fjerde Afsnit.	
Krigen paa det stille Oceans Ryst.	
Indledning.	
Hvad der gav Anledning til Tvistighederne.....	42
Første Kapitel.	
Krigsoperationerne.—Første Felttog.....	47
Andet Kapitel.	
Slaget ved Jaique den 21de Mai 1879.....	51
Tredie Kapitel.	
Slaget ved Angamos den 8de Oktober 1879. "Quascar" og "Union".....	62
Krigens andet Felttog.	
Første Kapitel.	
Moquegua, Los Angeles og Sama.—Januar til April 1880	70
Andet Kapitel.	
Slaget ved Tacua den 26de Mai 1880.....	74
Tredie Kapitel.	
Aricas Indtagelse, 7de Juni 1880.....	80

Operationerne imellem Felttogene.

Første Kapitel.

Peruanst Blændværk. Bolivia og dets Bladskrivere. Chile og dets stufede Forhaabninger med Hensyn til Muligheden af Fredens Gjenoprettelse og Regjeringens deraf følgende Forholdsregler.....	93
--	----

Andet Kapitel.

Den chilenske Flaades Operationer, April til September....	97
--	----

Tredie Kapitel.

Mellemkomsten, Brandstatnings-Expeditionen Lynch og Forhandlingerne i Arica. August og September 1880.....	102
--	-----

Felttoget imod Lima.

Første Kapitel.

Expeditions-Hærens Indstibning i Arica og Fremmarch indtil Lurin.—November og December 1880.....	110
--	-----

Andet Kapitel.

Slagene ved San Juan og Chorillos den 13de Januar 1881.	118
---	-----

Tredie Kapitel.

Baabenhvilen.—14de og 15de Januar 1881.....	128
---	-----

Fjerde Kapitel.

Slaget ved Miraflores den 15de Januar 1881.....	132
---	-----

Femte Kapitel.

Kædselsdøgnnet i Lima og Callao, 16de og 17de Januar 1881.	140
--	-----

Sjette Kapitel.

Limas Okkupation af chilenske Tropper og Kongighedens Gjenoprettelse i Kraft af chilensk Overherredømme. 17de til 31te Januar 1881.....	145
---	-----

Syvende Kapitel.

Overblik over Stillehavs-Krigens første Periode.....	151
Hvad betingede Chiles seierlige Udgang i dets Kamp med den peru-bolivianiske Alliance?.....	153
Forfatteren til Læseren.....	158

Første Afsnit.

Det gamle Inca Rige og dets Kuldkastelse ved Spanierne.

Pizarros Erobring af Inca'ernes mægtige Rige træder med ligesaa glimrende Træl frem paa Historiens Tavle, som Kuldkastelsen af Aztec'ernes enevældige Herredømme ved Cortes.

Peru og det nuværende Bolivia dannede oprindeligt eet Rige, hvis Herskere, Inca'er kaldet, ansaaes for at nedstamme fra "Alverdens Skaber og Opretholder" — Solen. Inca'erne benævntes derfor ogsaa "Solens Børn".

Om end i Theori enevældig, var Regjeringen dog i Virkeligheden mild og patriarchalsk. Cuzco, Hovedstaden, laa midt i Riget, hinsides Andeskjædens majestatiske Kjømperader, og i en stjern Val hævet 11,380 Fod over Hovets Overflade. Et mægtigt Citadel, opført paa en Klippe, beskyttede Nordstiden af den "Hellige Stad", hvor Solens Stor-Tempel hævede sig, prægtigere prydet end nogen Datids Bygning. Yucay, — 3 geografiske Mil fra Hovedstaden og beliggende i et herligt Bjerglandskab, — var, med sine duftende Haver, flyggesfulde Lunde og varme Bade, Inca'ernes yndede Opholdssted. Her ombyttede "Solens Børn" gjerne Hersterlivet med Haremets voluptuøse Tilværelse.

I Begyndelsen af det 16de Aarhundrede befandt Peru-
ruanerne sig forholdsvis paa et høit Dannelsesstrin. Ager-
dyrkningen blomstrede og Bygningskunsten havde naaet en
vis Grad af Fuldkommenhed. Kunsten at forfærdige Hus-
redskaber og kostelige Smykker var vidt fremmet. De tyk-
kere og grovere Klædningsstykker og Tæpper vævedes af det
tamme Lamas Uld, medens de finere og blødere — ofte
indvirkede med Guld og Sølv — forfærdigedes af Ulden af
ovennævnte Husdyrs letfodebe Frænder, Guanajo'en, Vi-
cuna'en og Alpaja'en, der i vilde Tilstand streifede om imel-
lem Bjergene og paa de hølgende Høisletter.

Det var kun tilladt Inca'erne og deres Høi Adelskabet,
at befatte sig med Videnskaberne. Arithmetiske Opgaver
løstes, rigtignok i en begrændset Maalestok, ved et System
kaldet "Quipus", en Snor med Fryndser og Knuder. Ved
dette samme System overleveredes Efterlægten historiske
Tildragelser. Med Hensyn til Astronomi saa var Inca-
Slægten ikke saa vidt fremmet, som man kunde have ventet
det af "Solens Børn". Ikkebetomindre forstode de at be-
regne Solens Azimuth, Zenith-Høide og aarlige Kredsløb.
Derimod befode de megen æstetisk Sands. I det rige, vel-
klingende Quichua-Tungemaal forfattede Stjælde og Lyr-
kere Oden, Ballader, Sørge- og Lystspil, hvilke bleve sjungne
eller opførte ved de fyrstelige Festsmaaltider eller ved de
offentlige Sammentømster.

Landse, Kastespyd, Hellebard, Kobberbeslaaet Skjold,
Slynge, Lasso, Bue og Pil, udgjorde Ur-Peruanerens
Jagt- og Krigsredskaber.

Topa Inca Yupanqui, en af de vise og modigste af
sin Slægt samt Bedstefader til den Inca, under hvem Peru
kom under det spanske Nag — udvidede sit Rige indtil hen-
ved hundrede geografiske Mil Syd for det Punkt, hvor nu
Balparaiso, Chiles Hovedhavnestad, ligger. Hans Søn og

Efterfølger, Huayan Manco, modig og ærgjerrig som Faderen, vendte sine Vaaben imod Nord og undertvang i 1525 Scyriatet eller Kongedømmet Quito, det nuværende Ecuador. Ved sin Død begik han det store politiske Feilgreb at efterlade Herredømmet over det erobrede Rige til Atahualpa, sin Yndlings Søn, avlet med den undertvungne Konges eller Scyri's Datter, medens hans ægtefødte Søn, Huascar, fulgte ham paa Inca'ernes Trone i Peru. Begge Fyrster vare livsfrode, begavede og uforsærde unge Mennesker, men medens Huascar tillige besad en fredsommelig og besindig Natur, var Atahualpa stridbar, egenraadig og ærgjerrig. Scyri'ens Fremfærd paadrog ham Inca'ens Trettesættelse. Men Atahualpa tog ikke alene Hensyn til Huascars broderlige Formaning, men han sendte ham endog et udfordrende Svar tilbage og rustede sig til Krig imod Peru. Efterat have bragt en talrig Hær paa Venene og givet den dygtige Befalingsmænd, gamle prøvede og erfarne Stridsmænd fra Faderens Erobringsdage, marcherede han selv i Spidsen for den imod Syd. Huascar havde imidlertid ogsaa rustet en Hær og sendt den imod Nord over Grændsen. Atahualpa havde derfor ikke marcheret langt, før han, paa eget Omraade, stødte sammen med Huascars Hærstyrke. Et blodigt Slag udviklede sig, i hvilket Inca'ens Hær blev fuldstændigt slagen og sønderplittet. Atahualpa fortsatte derefter sydpaa. Hans sydligste Provinds Canaris, havde gjort fælles Sag med Inca'en, og Indbyggerne af Staden Lumbamba havde forskandsset sig forat byde Atahualpa Trods. Men denne tog Byen med Storm og i sin Vrede over Borgernes Opstand, lod han et strækkeligt Blodbad, saavel over Skyldige som Ustyldige, udøve, forat varse enhver paa Oprør pønsende Underfaat i Provindsen om, hvilken Skjæbne, der ventede dem. Udenfor Byerne, der laa paa hans Wei, kom derfor ogsaa Kvinderne ham imøde med Olivengrene forat anraa

ham om Barmhertighed, hvilket dog ingen Indflydelse udøvede paa hans Forsæt, strengt at tage Hævn paa enhver, der havde deltaget i Oprøret og som falbt i hans Haand.

Efterat have gjenoprettet Roligheden i Canarias, trængte Atahualpa nu frem over Grændsen og imod Cajamarca, hvor han ankom efterat have slaaet en anden Hær, sendt ud mod ham.

Huascar samlede imidlertid en talrig Hær omkring Cuzco, hvor det var hans Beslutning at levere den indtrængende Fiende et afgjørende Slag. Atahualpa, som vel forstod, at et saadant Slag vilde kunne blive skjæbnesvangert for ham, hvor megen Lykke hans Baaben end havde haat indtil da, besluttede sig derfor til at forblive i Cajamarca medens hans Hovedstyrke opererede imod Cuzco's Forsvarere; thi led han et Nederlag, vilde han letteligt kunne trække sig tilbage i Sikkerhed til Quito og ruste en ny Hær. Men Scyri'ens Baaben syntes uovervindelige. Efterat have tilbagelagt Afstanden imellem Cajamarca og Cuzco, der i lige Linie og i sydsøstlig Retning er mer end 90 geografiske Mil, men over de snevre Bjergstier mindst er en halv Gang saa lang, ankom hans Hær udfør Cuzco, hvor Huascars stod opstillet forat tage varmt imod den. Det kom nu til et haardnakket Slag, thi paa begge Sider forstod man, at paa dets Udfald afgang de henholdsvis Fyrsters Fremtids Skjæbne. Lykken syntes snart at smile til den ene, snart til den anden Side. Huascar kæmpede som en Løve, men efterhaanden som Dagen helbede, aftog hans Hærs Modstandsstyrke og endelig brødes dens Rækker. Der opstod nu et forfærdeligt Blodbad paa de peruanske Krigere, især paa Hvide mændene, der søgte, som et sidste Haab, at slaa Skjoldborg omkring deres heltemodige Inca. Denne, der saa Slaget tabt og sine bedste Stridsmænd nedhuggede søgte nu, forat undgaa Fangenskab, i den almindelige Forvirring

at trække sig tilbage fra Slagmarken med sine nærmeste Drabanter, og det lykkedes ham i Birteligheden ubemærket af Fienden at komme i Sikkerhed, dog kun for en stakket Stund. Da nemlig Quitorianerne ved Kampens Ophør ikke fandt den slagne Hærs fyrstelige Anfører, sendtes skyndsomt Streifafdelinger ud i alle Retninger for at finde hans Tilflugtssted; man fandt det, og efter en sidste fortvovlet Kamp fikrede Seierherren sig Majestæten og førte ham i Fangenskab.

Atahualpa holdt senere sit Seiersindtog i Cuzco, og lod sig hylle til Inca. Halbroderen Huascar indespærrede han i Jauja Fæstning.

Grobroderen gjorde Cuzco til sin fremtidige Residentsstad og indlemmede Scyriatet Quito i Inca'ernes Rige.

Dette foregik i Begyndelsen af Aaret 1532. Fra Maaneber senere iværksatte Francisco Pizarro, Generalkaptein i spansk Tjeneste, sin anden Landgang paa Kysten af Nord Peru, denne Gang for der at bide sig fast i Landet.

Efterat have anlagt Kolonien og Fæstningen San Miguel, trængte den spanske Feltherre i Spidsen for sin lille Troop ind i Landet i Retning af Cajamarca, hvor Inca'en paa den Tid opholdt sig. Han fandt ingen Modstand; thi han havde baade ladet Beboerne og Fyrsten forud forstaa, at han kom som Ven og et som Fiende. I de fyrstelige Hærbøer og Lader, der overalt paa de befærdede Veie fandtes i passende Afstand fra hinanden, forsynedes Spanierne derfor ogsaa rigeligt med Levnetsmidler og Foder for deres Heste.

Efter en besværlig March, først over sparsomt bevorede Ryttstrækninger og senere over Andesformationens vilde snart gløbende varme snart iskolde Regioner, hvor Stierne ofte vandt langs lodrette sønderplittede Klippevægge med svimlende Afgrunde, i hvis Dyb Elve og Fosse brusede

eftertænkſom i ſit aabne Telt og ſtirrede paa det underlige Dp tog. Havde han vel en Anſe om, at han ſaa den første Sky, Debuder af et Uveir, der var i Anmarch imod ham og hans Rige, og ſom, hvor mægtigt end det og han var, vilde blive ſkjæbneſvangert for begge. Hans Hofſtab og den hele Skare af Krigere og Cajamarcas Indbyggere, Mænd. Kvinder og Børn, der dækkede Vjergſtrænderne ſtode i ſtille Beundring og Urefrygt og ventede de underlige Væſeners Ankomſt. Spanierne vare nu ved Elven, der ſtilbte dem fra den peruaniſke Leir. Man ventede at ſe dem ride over Broen, der førte over ſamme, men haabe for Sikkerheds Skyld og for at indgyde Tilſtuerne Beundring for deres Rytterferdighed og Mod, ſtyrtede Kavalkaden ſig i Elven og ſvømmede over. De forſtode, at det frem for Alt gjalbt om, ikke at viſe Frygt eller Vankelmødighed. Med krigerſt Holdning ſprængte de derfor op for Atahualpas Telt, hvor de gjorde Front og hilſte Fyrſten med ridderlig Anſtand. Uden at ſtige af frembragte nu Kavalkadens Anfører, Hernando de Soto, ſit Grinde, tydet af Tolken. Atahualpa, ſom under det hele Dp trin havde bevaret en værdig Holdning, uden at viſe det mindſte Tegn paa Overraſtelse eller paa indre Bevægelse, ſvarede Eniſæren, at da det var hans Agt, den næſte Dag at bryde op og begive ſig til Cuzco, vilde han lægge Veien omad Cajamarca, og der gjæſte Udfendingen fra ſin høie Broder hinſides Havet. Han erklærede, om end nølende, at han vilde viſe Pizarro ſin ſtore Tillid til hans venſtabelige Henſigter, ved at lade ſin Krigsmagt forblive i en Afſtand fra Staden og ubevæbnet med ſit Følge begive ſig ind i ſamme.

Spanierne bevartedes herefter af Haremets Kvinder med ſprublende "Chicha" i gyldne Bægere. Atahualpa ſad tauſ og ſaa hen for ſig. Saa fordybet ſyntes Inca'en i ſine ſtille Betragtninger, at end ikke en Muſkel bevægede ſ

i hans Ansigt, da Bizarros Broder, efterat have udfoldet sin store Rytterfærdighed for de forbausede Tilskuere, kom sprængende hen imod Teltaabningen, hvor han sad og først tømmede sin fyrige Andalucier ind saa nær Fyrsten, at en af dennes Hofmænd nær var bleven reven overende, medens han selv besprøitedes af Skum fra Hestens Mund.

Bizarro ventede den næste Dag i spændt Forventning paa Atahualpa og hans Følges Tilsyneladen. Hans Plan var lagt om Ratten: Inca'en maatte tages tilfange, om muligt under Sammenkomsten, og med sit Liv holdes ansvarlig for ethvert Forsøg af hans Undersaatter paa at fri ham. Folkets Hengivenhed og store Vrefrygt for deres Fyrste, vilde holde dem tilbage fra ethvert saadant Forsøg, der truede hans Liv.

Endeligt kom det fyrstelige Tog tilsyne paa Veien, der vandt ned i Dalen fra Bjergene imod Nordvest. Det var et umaadeligt langt og pragtfuldt Tog, aabnet af Herolder, som strøede Blomster paa Veien. Atahualpa bares høit op, i en Slags Palbakin, paa Skuldbrene af sine adelige Hofmænd, der som Drabanter marcherede for og bag Fyrsten. Toget sluttedes af mer end 15,000 Krigere.

Var det Inca'ens Hensigt at vise sig i al sin Vælde for de Fremmede? Vilde han holde Ord, eller havde han seet Spanierne i Kortene og var det nu hans Hensigt at omringe Cajamarca for der at tage dem tilfange eller tilintetgjøre dem? Disse Spørgsmaal opstode naturligt hos den lille Trop Eventyrere, neppe mer end 200 Mand stærk, ved Synet af den talrige Skare af Krigere, der nærmede sig dem. Men de vare haandfaste uforfærbede Karle, der stolede paa deres gode Sværd og ikke mindst paa "den hellige Jomfru"s Bistand.

Atahualpa holdt imidlertid Dr. San lod sin Hær

gjøre Holdt i en passende Afstand fra Cajamarca og fortsatte selv med sit Følge og Livdrabanter, alle mere eller mindre bevæbnede for Tilfældet, til Staden.

Pizarro havde anbragt sit Rytteri i Husene, der aabnede ud imod Torvet, og færdigt til at falde ud paa givet Signal samtidigt med Fodfolket, ligeledes anbragt i Skjul paa passende Steder. Omringet af sine høiere Officerer modtog Pizarro paa Torvet sin fyrstelige Gæst. Atahualpas Følge fyldte dette fuldstændigt, flere tusind Mand stærk. Den fanatiske Munk Valverde traadte, efterat de første Ceremonier ved Mødet vare gennemgaaede, nu frem og igjennem Tolken opfordrede han Inca'en til at anamme den kristne Religion. Inca'en smed Biblen bort i Brede over den taktløse Maade, paa hvilken man overfusede ham paa og irettesatte Spanierne med Værdighed. Men paa den opbragte Munks Erklæring til Pizarro om, at Inca'en havde bespottet den hellige Bibel og derfor burde revses, greb den spanske Feltherre dette Vink fra Munken som et heldigt Paaastub til at stride tilværts i Udsørelsen af den alt anførte Plan. Paa et aftalt Signal sprængte nu det spanske Rytteri frem fra alle Sider og begyndte, understøttet af Fodfolket, et skrækkeligt Indhug, paa den ubevæbnede Masse, der nu som altid søgte at slutte Skjoldborg med deres Legemer omkring deres Inca. Et skrækkeligt Blodbad opstod. Over Mennekelig banede Spanierne sig Adgang til Fyrsten, som de toge tilfange, medens hans Drabanter og Værere nedhuggedes. Kun faa af den takrige Skare slap ud for at fortælle om den skrækkelige Tilbørgelse. At Inca'en var bleven taget tilfange virkede, som Pizarro havde forudsæet, fuldstændigt lammende paa Hæren og paa hele Landets Befolkning. Atahualpa blev imidlertid behandlet som en fyrstelig Fange. Han fandt snart ud, et Higen efter Guld var Spaniernes Svaghed, og tilbød

derfor Pizarro, at give denne saa meget af dette ædle Metal, som vilde fylde et af Rummene af den Bygning, i hvilken han holdtes fangen, indtil en Høide af "saa langt som han kunde række op med Haanden paa Væggen." Pizarro indvilgede; men nærede stor Tvivl om, at Atahualpa virkelig var istand til at opdrive den Masse Guld, som hertil udfordredes. Inca'en sendte nu Budskab omkring i Landet til sine Vasaler om at hidsende alt det Guld, der fandtes i de fyrstelige Paladser, og det lykkedes ham virkelig, til Pizarros og hans Mænds store Forbauselse, i en forholdsvis kort Tid at opdrive Guld-Maalet, som man var kommen overens om skulde aabne Fyrsten Fængslets Døre. Medens denne Indsamling gik for sig, frygtede Atahualpa ideligt og altid for, at Halvbroderen, Huascar, som han havde styrret fra Inca'ernes Trone og indesluttet i Tawja Fæstning, skulde finde Midler til Løsladelse, maaste paa lignende Maade som ham selv. For at afværge et saadant Tilfælde, fatte de Atahualpa, — der ellers i mange andre Maader skal have været høifindet, — den lave Beslutning at lade Huascar myrde i Fængslet ved at sende et hemmeligt Bud til sin Guvernør herom, hvilken virkelig udførte Befalingen. Pizarro holdt imidlertid ikke Ord. Hans Omgivelser, og især Munkens Balverde tilligemed Almagro, der med 500 Mand var stødt til ham, paamindede ham bestandigt om, at Atahualpas Løsladelse vilde blive Signalet til en almindelig Rejsning imod Spanierne; thi Fyrsten vilde sikkert ikke undlade at søge at tage Hævn over dem. Han burde derfor — saa paastode de — ryddes afveien. Pizarro, der til en vis Grad havde fattet Godhed for sin Fange, indvilligede nølende. For imidlertid at give Erektionen et vist Skin af Lovmæssighed, frembragtes en Anklage imod Fangen, der, ligeledes for et Skins Skyld, gaves Sagsførere til sit Forsvar. Klagerne vare taabelige, og da Dommen forud var affagt, gif

man Processen igjennem mere for en Forms Søg. Atahualpa blev dømt til levende at brændes som Kjetter, for at hans Sjæl kunde lutres i Ilden. Da denne Dødsdom oplæstes for Atahualpa brast han i Graad. Hvad havde han vel gjort Spanierne? Havde han ikke fra første Begyndelse af været gjæstfri imod dem, og havde han ikke beriget dem? Han hønfsalbt Pizarro om Staansel. Denne valte i Virkeligheden; men Munken og andre Tilstedeværende havde større Indflydelse paa ham, og Dommen sloges fast. Da den dødsdømte Fyrste saa, at det ikke hjalp, mandede han sig op og viste en sin Stilling værdig Opsørsel. Da han allerede var anbragt paa Baalet, lod Munken ham vide, at hvis han omvendte sig, vilde hans Dødsmaade blive forandret til den mindre smertelige, — den frembragt ved Striksen. Udsigten til den blidere Dødsmaade bevægede Atahualpa til at antage Kristendommen, og nu med den største Ro og Hengivenhed i sin Skjæbne, betraadte han Stafottet. Saaledes omtom den sidste Hersker af Inca'ernes mægtige Stamme. Hans Lig bisattes af Spanierne med stor Pomp i Solens Tempel i Cajamarca, hvilket var blevet omdannet til et Kapel til Ære for Jomfru Maria.

Vi have nu skildret Inca-Herredømmets sidste Dage og seet hvorledes det lykkedes Spanierne ved en Fremgang, dristig og snild paa den ene, underfundig, troløs, ubarmhertig og samvittighedsløs paa den anden Side, først at lamslaa og endelig fuldstændigt at kuldkaste det.

Men om end Inca'ernes Herredømme med Atahualpa styrkede sammen, var Peru ikke hermed erobret. Bemægtigelsen og Drabet af den stolte Inca var kun Ouverturen til en aarelang Erobringsperiode, i hvilken Spanierne, før de bleve fuldstændigt Herrer i Landet, maatte udstaa mange blodige Kampe med de Indfødte, ved Drabet af deres høit elskede Inca valte til Handling.

Det er dog ikke vor Agt at hvæle ved alle de mange Begivenheder, — hvor interessante de end ere, — der indtraf i denne Periode, men begrændse os til at fremsføre de vigtigste.

Efterladende en Garnison i Cajamarca, marcherede Pizarro i sydsørlig Retning ad Cuzco til, fjernet henved 150 geografiske Mil fra førstnævnte Stad. Efter flere ofte haarde Skjærmbylder med de Indfødtte, der især i Bjergkløfterne og paa de snevne Veie, langs svimlende Afgrunde gjorde ham det varmt, ankom han omsider udfor "Den hellige Stad", hvilken han, efter en haard Kamp, indtog den 15de November 1533.

Pizarro begyndte nu at tage Forholdsregler beregnebe paa at sikre sig Herredømmet i Landet. Da han ansaa det for lettest at tilvende sig Magten ved at indføre en Regjeringsform, der i det Ydre lignede den oprindelige, indfattede han Manco, Huascars Søn, som Landets Fyrste. Saavel Inca'en som Folket lod sig føre bag Lyset. Alt gik derfor vel i Begyndelsen.

Den 24de Marts indfattede han et Byraad i Cuzco, udnævnte sin Broder Hernando til Guvernør i Staden og Omraade, samt udstedte Skjæder til de Spaniere, der ønskede at ned sætte sig i Omegnen. Atahualpas Duito = Høvding, Quizquiz, der ikke har Huascars Søn Belvillie, havde imidlertid reist en Hær for at omslyrte det halvt-spaniske og halvt-peruaniske Herredømme. En Styrke, udsendt af Pizarro under Anførsel af Inca Manco og Diego Almagro slog Quizquiz ved Jauja og Opstanden blev undertrykt.

Efterretningen om Landgangen paa Kysten af Quito, i Marts 1534, af en spansk Styrke paa 200 Mand Fodfolk og 200 Mand Ryttere, og anførte af en spansk Hibalgo, Don Pedro de Alvar, havde indlagt sig stor

Hæder under Cortes i Mejico, forryoligede Bizarro i den Grad, at han sendte Almagro til Quito for at tage denne Stad med Omraade i Besiddelse for Kronen, før den nye Landede Adelsmand skulde gjøre det. Kort før havde han sendt Sebastian Venalcazar til San Miguel, som Guvernør af denne Koloni. Underveis hørte Venalcazar om Alvarados Landgang og vendte sig strax imod Hovedstaden Quito, for at komme hin i Fortjæbet, som Erobrer af en Stad, som man antog indeholdt store Rigdomme. Almagro, der ligeledes underveis kom under Veir med, at Venalcazar var paa Marchen imod Quito, anstrængte sig paa sin Side at komme Guvernøren af San Miguel i Fortjæbet, hvilket i Virkeligheden lykkedes ham; men til sin store Fortrydelse fandt han Staden fattig paa, hvad han der søgte — Guld.

Kort efter sluttede Banalcazar sig til Almagro, og de forenede Styrker marcherede nu imod Vest for at møde Alvarado, der var i Anmarch.

Ved Landgangen paa Kysten i Bugten ved Caraquez havde denne Adelsmand antaget en Indianer for Vejviser over Andeshjergene; men denne havde ført ham ind i de vildeste og næsten uveibare Is- og Sneregioner, og var da forsvunden. Vulkanen Cotopaxi var netop da i Udbrud, og Spanierne sloges med Skræk ved det ualmindelige Phænomena, at se Aske og Sne flyge tilsammen. Mange af Alvarados Krigere og Heste bukkede under for de mange Lidelser, de maatte udstaa, og med stor Møie naaede Expeditionen Højsletten Riobamba hinsides Cordillera'en og paa hvilken Quito er beliggende. Her mødte den Almagros og Banalcazars forenede Styrke og til stor Fortrydelse for de Indfødte, der havde ventet at det skulde komme til et fiendtligt Sammenstød, kom det til en vensabelig Forstaaelse mellem Anførerne.

Francisco Pizarro, var imidlertid saa utaa!modig efter at erfare, hvad Udfaldet paa Kysten vilde blive, at han selv forlod Cuzco og begav sig did. En Sammenkomst bragtes tilveie imellem ham og Alvarado, i hvilken den sidste afstod fra Indblanding i den førstes Erobrings-Foretagende paa den Betingelse, at Pizarro kjøbte hans hele Udrustning for 100,000 Dollars, hvilket Generalgovernøren villigt gik ind paa.

Den 16de Januar 1535 anlagde Pizarro Lima, beliggende i Peru paa 12 Gr. S. B. og 1½ geografisk Mil fra Floden Rimacs Udmunding i Havet. Klimatet her er noget trykkende, uden dog at være fuldstændigt tropisk varmt; thi Himlen er overtrukket med fugtige Skyer, paa hvilke Solens ofte lodrette Straaler bryde, som paa et Slør. Først hinsides Andeshjergene udøse Skyerne, efter at være komne i Berøring med den kolde Bjergluft, Strømme af Vand, de saakaldte "Aguaceros".

Smedens Francisco Pizarro opholdt sig paa Kysten reiste de Indsøbte i det Indre sig, i April Maaned, i Masse, denne Gang anførte af den tapre Inca Manco Capac, der allerede længe havde faaet Dinene op for sin falske og nedværdigende Stilling og som endelig havde seet Leilighed til at rømme fra Cuzco og samle en mægtig Hær.

En af Pizarro Brødrene, Juan, drog ud imod ham, men maatte vige og søge ind til Cuzco igjen, hvor Garnisonen nu maatte udstaa en næsten halvaarig Beleiring, under hvilken den ofte var paa Bredden til Undergang, medens de i Omegnen nedsatte Spaniere myrbedes. Spanierne gjorde mange driftige Udfald, baade for at holde Fienden i Schak og for at erhverve sig Levnetsmidler; thi Staden var tilbøls stukket i Brand og Forraadskamrene enten opbrændte eller tømte. En af de mest minderværdige Kampe fandt Sted paa Gabel'et, alt tidligere omtalt, og se' -'de havde bemæg-

tiget sig. Det lykkedes Juan Pizarro at overraske Besættningen om Natten, og en haardnakket Kamp opstod, under hvilken han dødeligt saaredes. De Indfødtte maatte dog tilsidst trække sig tilbage til de tre Taarne, der knejste over Fæstningens Volde. Ansørte af en af Inca-Slægstens Vællinge forsvarede de sig saa tappert, at Spanierne næsten maatte mistvilde om Seiren. Men ved et af deres vel udførte Angreb faldt de to Taarne paa Fløiene i deres Hænder, og fra disse rettede de nu Angrebet paa det store Midttaarn, hvor Inca-Høvdingen endnu holdt sig tappert, uddelende sine Befalinger fra Taarnets Tinde. Han var klædt i spansk Krigsdragt og haandterede med Færdighed spanske Vaaben, i sin Tid tilhørende de Spaniere, der vare bleve dræbte paa deres Landbesiddelser udenfor Cuzco. Angrebet rettedes nu imod dette Taarn; men hver Gang en Spanier forsøgte paa at bestige Tinden, neblagdes han af Høvdingen. Saa meget havde Inca-Vællingens heltemodige Opførsel tiltalt den spanske Ansører, at han under Angrebet gav Befaling til at bemægtige sig ham levende. Trængt fra alle Kanter og ved Hjælp af Stormstiger overmandede Spanierne nu Taarntindens Forsvarere; men den stolte Høvding var ikke at faa levende. Da han saa Slaget tabt, styrte han sig over Brystværnet. Han havde slaaet det sidste Slag for sit Fædreland, og vilde ikke overleve dets Skjænsel. Spanierne maatte herefter dog længe udstaa Beleiringen af den talrige Hærskare; men i August Maaned opløste Manco Inca Capac Beleiringen for at hans Mænd kunde sørge for Landets Opdyrkning for ikke selv at lide Hungersnød, medens han selv med en Styrke trak sig tilbage til Tambo Fæstning syd for Yucay. Saaledes friedes Spanierne i Cuzco fra en Beleiring, der nemt tilsidst kunde blive skjæbnesvanger for dem; thi Undsætningen, som Pizarro havde sendt, var tilintetgjort af de Indfødtte i Bjergpassene.

Snibler tid var Generalkapteinens Broder Hernando kommen tilbage fra Spanien, hvorhen han af hin var bleven sendt med Kronens Andel af det store Guldbubbyte, som Expeditionen havde indvundet. Han medbragte en Skrivelse fra Keiseren til Erobreren, i hvilken hin udtalte sin Tilfredshed med denne i Betragtning af de Tjenester, han ydede Staten, samt et Diplom, der ophøjede ham til spansk Hidalgo under Titel af Marquis de la Altavilla. Ligeledes medbragte Hernando et Diplom for Diego Almagro, i hvilket denne udnævntes til Generalguvernør over det Omraade, der strakte sig under en Linie, der gjennemskar Landet et fastsat Antal Mil Syd for Spaniens første Landingssted paa Quitos Kyst, og som formodes at passere noget Nord for Cuzco, altsaa indbefattende denne Stad.

Før han kom i Besiddelse af dette Diplom begav Almagro sig imidlertid fra Cuzco paa sin længe tiltænkte Erobringstog Syd paa til Chile.

Pizarro, der i Almagro saa en Medbeiler, havde af al Magt skyndet paa dette Togs Iværksættelse. Almagro fulgte Bjergstierne Syd paa. Nær Chile blev hans Fremrykken næsten umulig paa Grund af de mange Hindringer, den vilde Bjergegn lagde iveien: dybe og sønderrevne Kløfter, langs hvis Vægge kun snevre Stier, dannede af de letfodebe Guana'joer, vandt op til Høider over svimlende Afgrunde; Elve, der, dannende mægtige Vandfald, styrte som i vildt Raseri ned ad Bjergenes Sider forat tabe sig i et gabende Dyb; tætte Granstove, der aldrig syntes at faa Ende, og som afløstes af udstrakte Høisletter, hvor end ikke en Tjørn groede, der kunde give den Rejsende Ly for Binden, der strøg ned fra Bjergenes snetækkede Tinder.

I Betragtning af de mange Hindringer og den lidet Udfigt til Udbytte i saadanne Egne, besluttede Almagro, efter at have naaet saa langt frem

erne af Copi-

apo paa 26 Gr. S. B., sig til at vende tilbage til Peru og kaa sig fast i Cuzco. For imidlertid ikke at gjenneagaa de samme Strabadser, som de alt overstandne, marcherede Almagro mod Kysten for langs denne at vende tilbage til Peru, og ved denne Leilighed kom han i fiendtlig Sammenstød med de derboende fjælle Puramancier, der gjorde ham det meget hedt. Men andre, maaske større Strabadser end de, han havde maattet udstaa i Bjergregionen paa sin Fremmarch, maatte han udstaa langs Kysten. Ved denne befandt han sig nemlig ved Sydgrændsen af den mægtige Ørken Atacama, hvis Nordgrændse strækker sig paa henved 19 Gr. S. B., eller med andre Ord, hvis Kyststrækning besidder en Længde af ikke mindre end 7 Gr. af Meridianen eller 105 geo. Mil.

Imidlertid havde Garnisonen i Cuzco under Hernando Pizarro havt flere Kampe med de Indfødtte, stadigt anførte af den bristige Manco Inca Capac. Hernando havde i Tambo søgt at overraske Inca'en, ved at komme ind paa Citabelet en tidlig Morgenstund; men han fandt her, netop som han begyndte at bestige Murene i den Formening at hele Besætningen sov den Retfærdiges Sønn, en varm Modtagelse. Manco Capac fandtes i Spidsen for sine Krigere i Gaardsrummet indenfor Murene og i fuld Harnisk ridende paa en vælig Andalusier, tagen fra de Spaniere, der, som før omtalt, mistede Livet under Beleiringen af Cuzco. Han tumlede Hesten med stor Dygtighed og uddelte sine Befalinger. Spanierne dreves tilbage og forfulgtes af de Indfødtte, indtil hine, tirrede, vendte sig og ved et energisk Indhug gjorde en Ende paa Forsølgelsen. Skjøndt Spanierne paa Toget imod Tambo uden Tvivl havde draget det korteste Straa, vare deres Vaaben i senere Sammenstød dog de Bindende og Inca'en saa sig omfider nødsaget til at søge Tilflugt dybere inde i Landet.

Efter paa Marchen igjennem Ørkenen Atacama at have

maattet gjennemgaa haarde Prøvelser, ankom Almagro med sin fortyndede Hærstyrke til Cuzco den 8de April 1537, hvor Hernando Pizarro, om end nølende, anerkjendte ham som Stadens Guvernør. Men der opstod snart en Riv imellem de to, der stedse havde baaret Nag til hinanden, hvilken endte med, at Almagro tog Hernando tilfange og holdt ham i Forvaring som Uroslifter. Pizarro, der endnu bestandigt opholdt sig paa Kysten, sendte en Styrke imod Cuzco under Alonzo Alvarado for at bringe Almagro til at afstaa fra Statholderstabet af den gamle Hovedstad indtil det var blevet opklaret, om den virkelig kom ind under hans Jurisdiktion og bevæge ham til, i Kraft af Overmagten, at give Broderen, Hernando, fri. Men Almagro fik Nys om denne Styrces Anmarch, og drog ud for at møde den og bøde den Trods. Den 12te Juli kom det til et Sammenstød ved Abancay, i hvilket Almagro, ved at bevæge en Part af Alvarados Styrke til at gaa over paa sin Side, gik af med en glimrende Seier.

Almagro rykkede nu, førende sin Fange Hernando med sig, imod Kysten for at komme til en Forstaaelse med Pizarro, der netop da havde faaet en Forstærkning paa 200 Mand af sin gamle Ven Licenciaten Gaspar de Espinosa, Kapitalisten i Panama, der havde understøttet ham i hans første Togt.

Det kom, efter megen Besvær, til en endelig Forstaaelse imellem de to Medbeilere og Hernando gaves Friheden; men Almagro indsaa snart, at han havde trillet det korteste Straa og at Pizarro kun havde indvilliget i hans Fordringer for at bevirke Broderens Løsladelse. Almagro blev anklaget og dømt til Døden, en Dom, der blev fuldført. Der opstod nu en Periode, i hvilken Spanierne snart laa i indbyrdes Riv med hinanden, snart forenede sig i fælles Sag imod de Indsødte, hvis noble Anfærelser havde været i Tæppe med Pizarro, om-

lber dræbtes. De Indfødtes sidste Haab slukkedes herved og Landets fuldstændige Underkastelse var en Følge heraf. Pizarro, der med Narene syntes at blive grusommere, behandlede de Indfødte som Slaver, og lode dem arbejde haardt i Minerne. Hans Grusomhed og hensynsløse Vandel paa-drog ham mange Fiender og en Sammensværgelse bandede sig imod ham. Han myrbedes i 1540 ubegrædt af sine Omgivelser. Ved Incaens Datter blev han Stamfader til en Slægt, der henregner sig til Perus første aristocracia azul.

Hans Efterfølger i Statholderstabet Vaca de Castro indførte bedre Skik i Landet og Reformer i dets Styrelse. Perus fuldstændige Erobring var nu fuldbyrdet og vi ville derfor vende vort Blik imod Syd — imod Chili og give nogle ganske faa Træk af dette Lands Erobringsperiode.

Samme Aar som Pizarro kom afdage, landede Don Pedro Valdivia paa Kysten af Chili langt sybligere end de Høider, betraadte af hans Forgjænger, Almagro. Han rykkede ind i Landet, slog de Indfødte og anlagde Santiago. Efterat have sikket Byen imod Overfald, rykkede han imod Syd for at bekjempe Araucanerne. Paa omtrent 36 Gr. s. B. anlagde han Kolonien Conception i Araucanernes Omraade, men Kolonien blev i 1559 ødelagt af de Indfødte og Valdivia dræbt. I et Tidsrum af henved hundrede Aar krigebe Spanierne nu med Araucanernes mandige Race, indtil de i 1665 opgave Haabet om at undertvinge den og sluttede en Fred, i hvilken de Indfødtes Rettighed til Omraadet syd for Floden Bio = Bio tilstodes.

Atter fra 1723 til 1773 maatte Kolonisterne krige med Araucanerne, en Kamp, der dog ikke førte til deres Undertvingelse, hvilken end endnu ikke er fuldbyrdet.

Andet Afsnit.

Frithedsbevægelsen og Uafhængighedserklæringen.

Historisk Indledning og Skildring af de stridende Folkesærds Op-
rindelse, Anlæg, Sæder og Stikke.

Spanien havde siden Pizarro og Almagro betraadte Peru som Erobrere, draget umaadeligt Udbytte ud af sine rige, af Vicekonger i Lima og Santa Fe de Bogota styrede, sydamerikanske Besiddelser, uden dog at have ydet noget til disses Opblomstring. Statholderne overtog Koloniernes Styrelse uden Kjendskab til disses Forhold og Krav, og søgte, ofte ved uretsfærdige Midler, at berige sig paa det Lands Beføstning, hvis Tærp de burde ivaretage. Landets Børn undertrykkes paa alle mulige Maader, og klagebe den Forurettede til den spanske Regjering, nyttede dette intet. Denne Fremgangsmaade avlede naturligt Kolonisternes Misforpiæle mod Moderlandet og Uvillie imod de indvandrede Spaniere, der fyldte alle Embeder i Landet. Ved Uvidenhed søgte man at holde Folket i Ave. Geistligheden understøttede denne Politik, og Uorden og Fanatisme gik Haand i Haand. Pressen var under Censur, og Inquisitionens strenge Tjenere hæmmede Tænkfriheden omkring i Landet.

Man havde bestræbt sig for at ubelukke Kolonierne fra al Forbindelse med fremmede Lande ved at asspærre Havnene, for at den Frithedsaand, som alt ved Slutningen af forrige Aarhundrede med skjæbnesvangre Resultater for Tyraniets Uvæsen havde vaft trælbundne Folk til Bevidstheden om deres Rettigheder, ikke skulde naa de sydamerikanske Kyster. Under Moderlandets Blokering af Englænderne i Napoleonstiden krævede imidlertid Hensyn til Stats-
susholdningen, at der knyttedes Handelsforbindelser mellem
Kolonierne og fremmede Lande, og man kunde da ikke af-

værge, at en Luftning fra frigjorte Landes Kyster, især fra Frankrigs og Nordamerikas, nu og da strømmede Sydamerikeneren imøde, og mindede ham om, hvilken nedværdigede Stilling han indtog blandt Menneskehedens Folkefærd.

Kolonisternes Had til Moderlandets hensynsløse Regjering næredes saaledes fra forskjellige Kanter, og den ulmende Frihedsglød maatte snart bryde ud i lys Lue.

Leiligheden lod ikke længe vente paa sig. Spaniens indre Uroligheder foraarsagede, at dets Regjering endnu mere end hidtil oversaa, hvad der tjente til de sjerne Landes Tarv, og fremkaldte saaledes omsider den 19de April 1810 den første kraftige og virksomme Opstand i Venezuela. Faa Maaneder senere reiste Sydamerikenerne sig i Masse—med Undtagelse af Peru — imod deres spanske Undertrykkere, en Ræisning, der omsider endte Spaniens Herredømme i Sydamerika.

Den 18de September 1810 erklærede Chile sin Uafhængighed af de spanske Cortes; men først efter mange blodige Kampe som Chilenerne maatte udstaa med Spanierne, sikrede hine fuldstændigt deres Uafhængighed ved Seiren, som deres Overansører San Martin, kraftigt understøttet af D'Higgins, vandt over disse ved Maypu den 5te April 1818.

Først i September 1820 reiste Peru sig ved San Martins Landing i Callao, hvorhen han med sin Hær blev overført paa den nyligt stiftede chilenske Flaade under Admiral Lord Cochrane, der netop da havde fordrevet de sidste Rester af Spaniere fra Valdivia i Syd-Chile. Efter flere Kampe indtog San Martin Lima, hvor han den 28de Juli erklærede Perus Uafhængighed. To Aar senere blev dog Staden atter besat af Spanierne, men paa Peruanernes Anmodning til Venezuelaneren General Bolivar, — der ligesom San

Andet Afsnit.

Frihedsbevægelsen og Uafhængighedserklæringen.

Historisk Indledning og Etildring af de stridende Folkesærds Op-
rindelse, Anlæg, Sæder og Stikke.

Spanien havde siden Pizarro og Almagro betraadte Peru som Erobrere, draget umaadeligt Udbytte ud af sine rige, af Vicekonger i Lima og Santa Fe de Bogota styrede, sydamerikanske Besiddelser, uden dog at have ydet noget til disses Opblomstring. Statholderne overtog Koloniernes Styrelse uden Kjendskab til disses Forhold og Krav, og søgte, ofte ved uretsfærdige Midler, at berige sig paa det Lands Bekostning, hvis Larv de burde ivaretage. Landets Børn undertrykkes paa alle mulige Maader, og Klagede den Forurettede til den spanske Regjering, nyttede dette intet. Denne Fremgangsmaade avlede naturligt Kolonisternes Misfornøielie mod Moderlandet og Uvillie imod de indvandrede Spaniere, der fyldte alle Embeder i Landet. Ved Uvidenhed søgte man at holde Folket i Aue. Geistligheden understøttede denne Politik, og Uorden og Fanatisme gik Haand i Haand. Pressen var under Censur, og Inquisitionens strenge Tjenere hæmmede Tænkfriheden omkring i Landet.

Man havde bestræbt sig for at udelukke Kolonierne fra al Forbindelse med fremmede Lande ved at affpærre Havnene, for at den Frihedsaaud, som alt ved Slutningen af forrige Aarhundrede med skjæbnesvangre Resultater for Tyraniets Uvæsen havde vakt trælbandne Folk til Bevidstheden om deres Rettigheder, ikke skulde naa de sydamerikanske Kyster. Under Moderlandets Blokering af Englands-derne i Napoleons-tiden krævede imidlertid Hensyn til Stats-husholdningen, at der knyttedes Handelsforbindelser mellem Kolonierne og fremmede Lande, og man da ikke af-

værge, at en Luftning fra frigjorte Landes Kyster, især fra Frankrigs og Nordamerikas, nu og da strømmede Sydamerikaneren imøde, og mindede ham om, hvilken nedværdsige Stilling han indtog blandt Menneſkehedens Folketærd.

Kolonisternes Had til Moderlandets hensynsløse Regjering næredes saaledes fra forskjellige Kanter, og den ulmende Frihedsglød maatte snart bryde ud i lys Lue.

Leiligheden lod ikke længe vente paa sig. Spaniens indre Uroligheder foraarsagede, at dets Regjering endnu mere end hidtil oversaa, hvad der tjente til de fjerne Landes Læve, og fremkaldte saaledes omsider den 19de April 1810 den første kraftige og virksomme Opstand i Venezuela. Fra Maaneder senere reiste Sydamerikanerne sig i Masse — med Undtagelse af Peru — imod deres spanske Undertrykkere, en Ræisning, der omsider endte Spaniens Herredømme i Sydamerika.

Den 18de September 1810 erklærede Chile sin Uafhængighed af de spanske Cortes; men først efter mange blodige Kampe som Chilenerne maatte udstaa med Spanierne, fik de hine fuldstændigt deres Uafhængighed ved Seiren, som deres Overansfører San Martin, kraftigt understøttet af D'Higgins, vandt over disse ved Maypu den 5te April 1818.

Først i September 1820 reiste Peru sig ved San Martins Landning i Callao, hvorhen han med sin Hær blev overført paa den nyligt stiftede chilenske Flaade under Admiral Lord Cochrane, der netop da havde fordrevet de sidste Rester af Spaniere fra Valdivia i Syd-Chile. Efter flere Kampe indtog San Martin Lima, hvor han den 28de Juli erklærede Perus Uafhængighed. To Aar senere blev dog Staden atter besat af Spanierne, men paa Peruanernes Anmodning til Venezuelaneren General Bolivar, — der ligesom Sø

Martin i den sydlige Halvdel af Sydamerika i den nordlige havde stillet sig i Spidsen for Frihedsbevægelserne — sendte denne, der netop fuldstændigt havde ryddet den nordlige Landsdel for spanske Tropper, dem sin General Sucre til Undsætning, som slog Spanierne ved Junin den 5te August og ved Ayacucho den 9de December 1824 og brød herved disses Magt i Peru.

Ved Seiren den 1ste April 1825 ved Tamassa lykkedes det ogsaa Bolivar at fordrive Spanierne fra Dore-Peru, der af Taknemlighed imod sin Befrier antog Navnet Bolivia ved sin Uafhængighedserklæring, der fandt Sted den 6te August 1826.

Med Spaniernes Fordrivelse kort efter fra Øgruppen Chiloe, paa Chiles Sydkyst, mistede de herved deres sidste Fodfæste i spansk Sydamerika.

Tredie Afsnit.

De tre Landes naturlige Bestaenhed, Folkekarakteristit, Undervisningsvæsen og industrielle Liv.

Ligesom Sydamerikas forskellige Landsdele ere meget uensartede med Hensyn til deres naturlige Bestaenhed og Klimatiske Forhold, saaledes staar ogsaa dets Befolkning paa et meget forskjelligt Stade, hvad Anlæg og Udvikling angaar.

Til det rige Peru, Spaniens ældste Rige i Sydamerika, var Udvandringen skeet efter betydelig Maalestok, og denne bestod for en stor Del af Eventyrere, som higede efter at stige ved Guld og Gunst. Nybggerne her havde, siden Pizarro og Almagro i Aaret 1532 betraadte Peru som Erobrere, uforstyrret indrettet deres Hjem i Landets Indre i Overensstemmelse med Moderlandets Sædvaner,

hvilket de og deres Efterkommere haade været i Stand til at gjøre, fordi de i Landet boende Indianere vare af et frede-
deligt og søieligt Sindelag.

Til det paa Guld fattige, men af Naturen frugtbare Chile havde derimod de mere arbeidsomt anlagte Udvandrerne søgt hen, Galicier og Catalanier, der ved Flid søgte at gjøre Fremskridt, og paa hvilke Provindsernes lade Adel foragteligt saa ned. Nybyggerne her og deres Efterkommere havde maattet leve i idelige Kampe med stridbare Indfødte, Araucanerne, som ikke lode sig undertvinge, men som, efterhaanden som deres Antal aftog, fortrængtes fra spanske Omraade og søgte ned i de sydlige Egne.

I Peru og Øvre-Peru, det senere Bolivia, var Indførselen af Sorte steet i stor Maalestok, medens der ikke kom en eneste af den her omtalte Race til Chile. Befolkningen i Chile blev derfor langt fra ikke saa blandet som den i Peru og Bolivia og besidder derfor gjennemsnittlig af fra $\frac{1}{3}$ til $\frac{2}{3}$ rent spansk Blod. Den chilenske Landbefolkning, de saakaldte "Huafos", der tilbøls nedstamme fra de kjække og kraftige, aldrig undertvungne Araucanere — thi deres spanske Forfædre havde gennemgaaende hentet sig Hustruer fra disse Indianerstammer — ere frivarnsben af vandte til at leve og tumle sig tilhøst og ligesaa bemsøte for den Færdighed, med hvilken de forstaa at slynge Lassoen, som frygtede for den Behændighed, med hvilken de ved Leilighed gjør Brug af deres Nationalvaaben, oprindeligt et Hus-, Mark- og Jagtredskab, kaldet "El Corvo", en bred krumagtig Skedekniv.

Ved det frie og mandige Naturliv, som dette Folketsærb — opvoret i et herligt Klimat, anseet for et af de sundeste paa Kloben (15 Centigraders Middeltemperatur Maret rundt) — fører i Kamp med Tyre og Jaguarer, og hævede ved Sædvanen til at trodse Andesbjergenes barste Vinde i

Pampa-Stetternes glødende Sol, til at sove under aaben Himmel og til at sømme over stride Elve, har det bevaret sin Aandsevnes Frihed saavel som sin Legemskraft.

I skarp Modsatning til dette Folkefærd har der udviklet sig et andet i Peru og Bolivia. Landets Befolkning der havde blandet sig med de af Pizarro ved Inca'ernes Fald fuldstændigt undertvungne quichua-talerde Indianerstammer. Indianerens sagtmødige og ydmyge og Spanierens overmodige og stolte Karakter krydledes og gik i Arv til Blandingsracen og gav denne modstridende Anlæg. Men Mangel paa praktisk Sands er eiendommelig for begge Racer og blev det derfor ogsaa for disses blandede Afkom, og hertil kom, at da Landets rige Naturfrembringelser krævede lidet Arbejde af dets Beboere for Livets Ophold, og Klimatet tilmed er trykkende varmt, fremkaldtes Befolkningens Hang til Magelighed. Et ørkesløst Levnet levede til Udsvævelser, der svækkede den moraliske Sands, undergravede Livskraften og sløvede Vresfølelsen.

Men Indbyggerne i Peru og Bolivia ere ikke alene blandet med den indianiske Race, men ogsaa med de indførte af den afrikaniske Race. Følgen heraf var en langt vidtløftigere Blandingsproces i Peru og Bolivia end i Chile, saaledes at man i Peru ikke finder nogen bestemt udpræget Folketype. Indførelsen af Chinesere for Arbejdere, som en vis Cantuarias fik Monopol paa i Slutningen af Tredserne, truer nu endydermere med at ville udvidste Særpræget i Almuestanden, idet hine, efterat have tjent deres otteaarige Kontraktstid, under hvilken de behandlede som Slaver, nebsatte sig som frie Borgere i Landet og tog sig Hustruer blandt Landets Kvinder.

Saaledes opstod der da i Peru og Bolivia, foruden den umiddelbare Blandingsrace (Mestizos), den saakaldte "Los Cholos", en ligesaa fremt i Peru som

“Los Huafos” i Chile, og som nu er den, der gjør sig mest gjældende.

Den mere velhavende peruanste Godsbesidder (haciendado) eier faa, men gode Heste af den andalusiske Race, som han benytter i sin magelige og tilbøls enevældende Stilling paa sit Gods (hacienda). Men hverken han eller hans Hest opdrages til at udholde besværlige og lange Reiser, ei heller ere disse sidste egnede til saa smidige Bevægelser eller ere saa vel tilredne som Brugen af Laesoen fordrede det, og stjøndt Peruaneren holder af at glimre vel besporet paa sin prægtigt opstablede Pasgjænger, der dog bedst egner sig til Afbenyttelse af Kvinder, og stjøndt han ofte søger sig i Brugen af Laesoen og ynder Arenaen, saa har det dog ingen ret Art med hans Rytterstab, hvor det gjælder virkelig Daad paa aaben Mark, og hans Haciendaliv, under hvilket han sovang Svøben over sine chinefiske Slaver, der arbejdede paa hans Sukker-, Kaffe-, Cacao-, Ris- og Bomulds-Plantager, har kun været lidet stillet til at uddanne ham til en mandlig og ædel Personlighed.

Den mindre bemidlede peruanste Landbo bor oftest som Fæster eller Leier paa de Velhavendes Gods og ernærer sig rigeligt ved det lidet Arbejde, som hans Rjøkkenmarker (“Chacaras”) udkræver af ham, og som især forsyner ham med Bønner, Majs og Punkings. Hvis han lever imellem Bjergene, driver han tillige Gjeder, Faarer og Lamaavl.

Bjergboerne (“Los Serranos”) ere de mest udholdende i Peru og Bolivia, idet deres fra Handel og Industri afsondrede Stilling ofte medfører, at de maa foretage lange Reiser tilfods, undertiden med Lamahjorder, undertiden med Kæller, der bærer de Gjenstande, de agte at forhandle i Lavlandene. Ved disse Fodvandringer eller Reiser paa Kæller og forkrøblede Heste—thi gode Heste ere dyre og Græssgan-

gene sparsomme og bekostelige at holde vedlige, eftersom .
 udtræde Overtisling — har Bjergboeren erhvervet sig en v.
 Jhærdighed, der, naar han bliver Soldat, gjør ham særde-
 les skikket til at udholde lange Marcher med svær Dppat.

Raffinødhed.

ning — at sige, naar disse foretoges med hans vante Lang-
 somhed — medens hans Fanatisme gjør ham til en seig Mod-
 stander, men hans Mangel paa Handkraft til en sløv, ofte
 ubehændig Angriber. Disse ' 'ade sig fuldstænd-

digst lede af deres Ferrer og stedlige Myndigheder, som de blindt adlyde. Paa Grund af deres Uvidenhed med Hensyn til politiske Forhold, betragte de disse som retmæssige, naar de blot have Magten i Hænde, og det er derfor ikke at undres over, at magtsyge Partisørere, som ved Statsomvæltning tragte efter at tilrive sig den øverste Myndighed i Peru eller Bolivia, stedsse havde let ved at reise en Hær i Bjergene; men man kan da heller ikke undres over, at en saadan Hær strax staaer til en anden Partisørers Tjeneste, der bedre end hin forstaaer at holde Mængden i Ase, hyde over den og indgyde den Tillid, og det er vor faste Overbevisning, at det langt overveiende Flertal af de peruanske Tropper, boende i Bjergene — og disse udgjøre Flertallet af de Hære, som Peru og Bolivia have stillet paa Venene -- aldrig have vidst af, for hvilken Sag Liv og Blod sattes paa Spil; thi ud over Ledere-rens Befaling granskes ikke.

En anseelig Bestanddel af Befolkningen i Peru og Bolivia udgjøre "los Negros", der have mere afrikansk end andet Blod i sig. Den er uden Tvivl gjennengaaende den kraftigste, dristigste og modigste, men ogsaa den, i hvilken de onde Lidenskaber mest gjør sig gjældende. Paa Grund af deres kraftige Ben- og Arminuskler tages denne Race til Rytteriet, og de ere meget frygtebde under Borgerkrigene. Under en Revolte behøver man blot at raabe: "los Negros! los Negros!" forat rydde Gaderne.

Chilenernes store Rytterfærdighed fremfor Peruanernes blev af ikke ringe Betydning under de Sammenstød, som disse Folkehære have havt med hinanden, ikke alene i den nysførte Krig, men ogsaa i 1837—39. Selv Hestene, som man opbrætte i de forskjellige Lande, vidne om denne Chilenernes Overlegenhed. Den peruanske Hest, som alt ved Fødselen besidder Pasgang, er paa Grund af denne ikke stillet til raske Vendinger, idet alle Bevægelser, selv de hurtigst fremad-

skræbende, maa ste i Bastempoer, saaledes at Hesten ei kan
 slaa ind i den for Rytteriet strengt nødvendige Tempo, Gal-
 loppen. Den chilenske Hest kommer den arabiske Race
 meget nærmere ved sin lette Bygning, store Næseborer og
 brede Bringe, og den udmærker sig især ved sit prægtige,
 lette, hurtige og for Rytteren overordentlig behagelige Fods-
 skifte, der har givet den Navn af "Skridter" (marcha-
 dor), og fra hvilken den gaar over i en lidlig afmalt,
 gyngende Galop, særdeles egnet til at slaa ind i Ribeskolens
 saakaldte "Kortgalop". Skjøndt den peruanske Hest bevæ-
 ger sig stadseligt fremad, hverken egner den sig til eller
 bliver saa vel tilreden som den chilenske. "Huaso'en" har
 alt sin Hest tilreden, naar den er 3 Aar gammel. Denne
 Tilridning gaar ud paa at gjøre Hesten saa fuldstændig tvi-
 leret, at det af Naturen spællige Dyr ved det mindste Varsel
 i Mund og langs Flanken gjør omkring, beskrivende en
 Cirkel med sin Forpart, støttet paa Bagbenene som Central-
 punkt. Endvidere læres Hesten til at "starte" i Firsprang
 fra Stedet, sætte over Grøft og Gjerde, strax at standse saa
 saare den tømmes ind, og i det Samme at gjøre omkring
 paa den alt betegnebe Maade. Ogsaa læres den med sin
 kraftige Bringe til at bryde paa og at puffe imod andre Heste
 og Gjenstande, og Huaso'en benytter sig ved samme Leilighed,
 hvis han befinder sig ligeoverfor en Modstander, af sne
 eiendommelige, af svært Træ forfærdigede, med Udskjæringer
 og ofte med Sølv prydede Stighøiler, der dække hele Foden,
 og som kan bibringe slemme Stød. Samtidig med at Hesten
 er fyrig og hurtig til at adlyde, er den from og fri for
 Nykker. Uden at være bunden venter den hele Dagen, om
 saa skal være, paa sin Herre og følger ham ofte i Hælene
 som en Hund. Under sin Herres Opstigning rører den sig
 ikke og venter opmærksomt paa hans Tegns til Afmarch.
 Skjøndt hans Hest er istand til at gjøre de smukkeste Kapri-

oler, bortøbfler Huaso'en dog aldrig sin Hests Kraft henad Veien ved saadanne Bevægelser, men lærer den til at skridte lige ud, og først da, naar Nødvendigheden byder det — og det gjør den ofte for Landmanden i hans daglige Bestjæftis-

El huaso chileno.

gelse, hans Bedrift med Orer, som opljøbes af ham, ofte i tusindevis, i Argentina og fedes paa de rige chilenske Græsgange, for atter at udføres mod Nord til det bolivianske Rystland og til Peru — sporer han sin Hest an, 1000

da med Lynets Hurtighed, og med en mageløs Kraft og Uholdenhed, udfører ofte de mest halsbrækkende Bevægelser. I sin med Huder tildækkede Træsadel, hvis høie ensdannede For- og Bagkapper som oftest ere beslaaede paa de opretstaaende halomaaneformige Ydersider med svære Sølvplasser, prydede med Stjerner i Relief, synes den chilenske Rytter paa en Gang urokkelig og behendig i sine Bevægelser, og saa smidig, at han, saavel paa Stedet som i strakt Galop, kan optage en hvilkensomhelst Gjenstand fra Jorden.

Bed Siden af de alt beskrevne Folketyper, der udgjør Massen af de omhandlede Landsdeles Beboere, findes der i Byerne, og da især i Søstæderne, en anden, de indfødte Hvide, til hvilken Samsfundets ledende Klasse gennemgaaende hører.

Bed Siden af den chilenske Landbo, staar hans ligesaa kraftigt udprægede Broder — Minøren. Hærdet i Livets vistnok haardeste Dont, have de chilenske Minører udviklet sig til en haandfast og driftig Klasse, med Lyst til at indlaabe sig paa Foretagender, og naturligt skillet til at uholde alle de Besværligheder, Farer og Omstiftninger, som Bjergværkslivet fører med sig. De chilenske Minearbeidere ere velstabile, stærktbyggede Karle, ofte med fyldigt Mundstjæg eller Høstjæg. Deres sunde Udseende vidner om godt Helbred, deres stæmtefulde og ofte slaaende Bemærkninger om Ligevægt i Sindet og ét Lune krydret med Anlæg for Wittighed.

Stjøndt Peru og Bolivia gennemgaaende har et rigere mineralogisk Felt end Chile, saa har Bjergværksdriften i disse Lande dog langt fra opnaaet den Betydning i Industriens Verden, som den har i Chile, der ifølge Statistiken i 1870 frembragte mer end Halvdelen af alt det Kobber, der forbrugtes i den industrielle Verden.

De peruanske og da især de bolivianske Miner ere gjæn-

somofteft prydede med Smilehuller; Ørene er smaa, Hagen rund og vel proportioneret, medens hele Sammensætningen af Ansigtet danner en smul Oval omgivet af en rig Haarvært, hvilken om Morgenens bæres i 2 lange Fletninger nedad Ryggen, men om Eftermiddagen sættes op i elegante Slynninger. Hendes Hals og Buste ere statuestjonne, Midien smækker, medens Figuren er fyldig og voluptuøs, og hendes Hænder og Fødder ere beundringsværdige smaa. Hun bevæger sig paa en Gang stolt og yndesuld. Hendes Karakter er let modtagelig for Indtryk, og ligesom hun er den Mand, der værner om hende, saa hengiven, at hun vilde kunne lade Livet for ham, saa er hun paa den anden Side hensynsløs overfor sin ægtefæbelige Trostabspligt, naar hendes Mand søger anden Kjærlighed end hendes. Da Peruanerne er meget udsøvede, vil man kunne forstaa, at disse behagelystne og lidenskabelige Kvinder gennemgaaende søge Erstatning for deres Mand's Utroskab i et letsærdigt Levnet. Peruanerindens nationale Indhyllding la mantua er et stort Schawl af det fineste Kachemir, hvis høire Flig smagfuldt er slynget over venstre Skulder. I dette indhyller hun sig og kan efter Behag skjule Panden ned til Øienbrynene eller hele Ansigtet, saaledes at kun Fineue straalere ud af den mørke Kamme, der end mere forstærker Dybden i hendes sjælfulde Blik som hun sætter paa den Forbigaaende, idet hun glider forbi lig en Stikkelse fra Tusinde og en Nat. Skjønt hun, under almindelige Omstændigheder er af en hengiven Natur og bøs sig Kjælen, saa er hun, naar hendes Harm er vakt, heftig og vildt opbrusende og ve den Mand, som har krænket hende. Med alt dette er hun som Moder søm og kjærlig og forkjæler sine Børn, navnlig Sønnen, og dette har sandsynligvis bidraget ikke lidet til den mandlige Befolknings egennyttige og ødsle Færd.

De chilenske Kvinder ere meget forskellige fra de

anste saavel i fysisk som i moralisk Henseende. Chilenerinden, især hende af den høiere Samfundsklasse, er saaledes ofte blond, med mørke Øine og Bryn. Hendes Hudfarve er lysere og som oftest frisk; Ansigtstrækkene regelmæssige. Paaklædningsandsen er ualmindelig stærkt udviklet hos hende og hun klæder sig med en beundringsværdig god Smag a la parisienne. Hun er vel neppe saa smægtende eller saa voloptuøs i Former og Læder, saa tilbøielig til Lefsen som Peruanerinden; men til Gjengjæld besidder hun langt mere "dash" i Optræden, Friskhed, Livskraft og Smidighed. Hun er, hvad Peruanerinden aldrig er, ofte en forvoven og udmærket Kysterste. Stjødnt hun ynder at være Gjenstand for det mandlige Kjønns Opvartning og, som enhver Kvinde af spansk Herkomst, kommer sin caballero med tilløkkende Bæsen og Bøielighed imøde, er tilgængelig for Kjærlighedseventyr o. s. v., saa ruster dog det praktiske Blik paa Livet, som hun ved Siden af besidder, hende med stor Modstandskraft til at overvinde Lidenstaben, der gennemtrænger hende. Da Chileneren gennemgaaende er sin Hustru tro, hører ægtestabelige Skandaler til Sjældenhederne

I medens den peruanske Mandstype er den peruanske Kvindetype meget underlegen, saa er der Harmoni imellem Mand- og Kvindetypen i Chile. Manden besidder gennemgaaende en ædelt formet Profil, med sikkert, talende Blik. Han er ofte blond med kraftigt Hølkjæg eller Mundskjæg over Læber, der tyde paa Viljeskraft.

Vi ville nu se, hvorledes det forholder sig med Undervisningen i de omhandlede Lande, og først kaste Blikket paa Peru og Bolivia. Det katolske Præstestabs Indflydelse i disse Lande er meget betydelig, og Uvidenhed og Fanatisme i Samfundet er en Følge heraf. Jesuitordenen blev rigtig-

nok banlyst i 70'erne, men dette var mere formelt end virkeligt; thi under et andet Ordensnavn vedbleve de at huse i Landet og bebo deres Klostre og Konventer. Vortseet fra Jesuiterne udøve Præstestabet i det Hele taget en saare skadelig Indflydelse paa Kvindernes Lantegang, især paa de unge Piger, men skjøndt Præsterne og Munkene ere ilde seet af Mænd, der ikke ere Fanatikere, og som statte deres Hustruer, Søstre og Døtre, have disse dog neppe Magten til at holde dem fra Afgang til deres Huse, end sig holde deres kvindelige Slægtninge fra at søge dem op i Skriftestolene. I 1874 saa den pavelige Nuncio sig nødsfagen til at rømme Peru paa Grund af at han havde forført en ganske ung Pige, henhørende til den høiere Stand. Konneklostrene ere fuldstændige Fordærvelsesanstalter. Den lavere Klasse's Undervisning er fuldstændig forsømt, men med Hensyn til den høiere Undervisning for det mandlige Sjønns Bedkommende, ser det noget bedre ud. I Lima findes der saaledes et Universitet for Jurister og Læger, et Institut, hvor Polyteknikere og Mineraloger tage Examen, en Skole for Haandværkere, hvilken vistnok er den bedste, samt et Land- og Skoladetakademi, det sidste taaleligt det andet ikke syn-derligt bevendt. Det maa imidlertid bemærkes, at Kadetter, baade af Land- og Søetaten ofte sendes til Frankrig, for der at gennemgaa en militær Uddannelse, hvorved Staten søger at sikre sig en Stof af dygtige Fagmænd i Flaaden og Hæren. For Klerikales Uddannelse findes Seminarier i Lima og de vigtigste Provindsbyer. Hverken i Peru eller i Bolivia findes Religionsfrihed.

Undervisningen staar i Chile paa et meget høit Trin. I Provindsernes Hovedstæder findes lærde Skoler (Liceos), hvor Eleverne tage Afgangsexamen til det betydelige Universitet i Santiago. Blandt Hovedstadens Undervisningsanstalter bør fornemlig fremhæves et Institut for Landbo-

vetrinære og mekaniske Studier, hvilket er forbundet med en prægtig Udstillingsbygning for Landets egne Industri-gjenstande. Endvidere findes her Landkabet-Akademiet.

Søskabet-Akademiet i Valparaiso staar ogsaa paa et høit Uddannelses-trin. Ved Siden af Latin- og Realskolerne i Hovedstaden og Provindsbyerne findes der gode Borger- og Almueskoler omkring i Landet. Men ved Siden af disse offentlige Skoler er der igjen private Undervisningsanstalter, Handelsakademier og Pigeinstituter, hvorhen mere velhavende Borgere sende deres Børn, og hvor Udenbysbørn kunne komme i Kost og paa Bopæl. I disse Skoler underviser man Eleverne bl. a. i Engelsk, Fransk og Tydsk, og de, der have Lyst og Anlæg dertil, i Musik, Tegning, og i Pigeinstitutterne tillige i Haandarbejder.

Godsbesidderne (los hacendados), af hvilke mange have studeret især Retsvidenskab og Ingeniørfagets geografiske Gren — ere gennemgaaende belæste Mennesker, og selv de, der kun have modtaget de Kundskaber, som en almindelig Borger- og Almueskole kan yde, ere oplyste og have gode Begreber om Verdensforhold, regne godt, og skrive ofte en forbausende smuk Haandskrift.

Chilenerne elske og dyrke Musik og Sang, og det er meget sjældent i de større Byer at træffe en ung Pige, hørende til en nogenlunde bemidlet Familie, som ikke spiller Piano, og mange drive det overordentligt vidt i Musik. Nationalinstrumentet er imidlertid Guitarren, men denne er i Regelen fortrængt af Pianoet og banlyst fra Huse af god Tone i Byerne, sandsynligvis fordi den er for populær, findes i de usleste Høner, og man høre den ofte ledsaget af Klangløse Stemmer, hvor Dands og Svir gaar for sig. Paa Landet derimod benyttes den, selv i de mest aristokratiske Kredse; men det er da især iblandt de tarvelige Landboere og Agerdyrkere, det egentlige Huasofolk, at den spiller

sin væsentligste Rolle paa Søns og Helligbage, naar de Unge af begge Kjøen samles hos Venner og Bekjendte og ved "Chicha," (Druemost) Bægret slaar Gjakten løs. Gitarpil og Sang, atkompaneret af Haandslag i Ligbed med Kastagnetter lyder den Veisfærende imøde, og har man en Bekjendt i Laget indenfor, faar man neppe Lov til at drage Huset forbi uden at stige af sin Hest, drikke et Bæger "Chicha" med de unge Piger, der sidde i Ræk langs Væggene, og træde den nationale "Samaquecca", en Duo-Dands, med en af dem. I medens Lystigheden staar paa indenfor, vente Hestene opstablede og i Række eller Grupper under Husets Veranda eller under et Løvtag paa deres Herrer.

For Malerkunsten synes man ingen stor Sands gennemgaaende at besidde i Chili, men Billedhuggerarbejder sætter man megen Pris og har Forstand paa, og det er derfor ikke ualmindeligt i de dannede Klasser at høre "el gran maestro escultor danès Thorvaldsen" omtale med megen Agtelse og Beundring og møde hans Kunstværker.

I Chile har siden 1830, altsaa nu i et Tidsrum af over et halvt Aarhundrede, paa forfatningsmæssig Maade den ene Regjering afløst den anden. Dette er ikke alene et enestaaende Exempel i Stater, hvis Befolkning er af spansk-amerikansk Herkomst, men ikke almindeligt i noget andet Land. I 1859 fandt en revolutionær Bevægelse Sted, hvilken dog kun varede 3 til 4 Maaneder; men siden den Tid har intet Territorialparti end ikke en eneste Dag hindret den lovlige Regjering i Udøvelsen af dens Myndighed.

Chile stylder Fædrenes Overleveringer, Soldaterherredømme og Præstestabets Undertrykkelse, Regjeringens Redelighed og Maadehold, samt sine Sønners Arbejdsomhed og praktiske Sands sin Tilværelse og ophøjede Stade.

Fjerde Afsnit.

Krigen paa det stille Ocean's Kyst.

Indledning.

Hvad der gav Anledning til Tvistighederne.

Den sydamerikanske Salpeterørken indbefattede før Krigen Perus sydligste Provinds, Tarapaca, hele det bolivianske Kystland og Chiles nordligste Provinds, Atacama. Ørkenen, hvis Salpeterholdighed er størst i Provindsen Tarapaca og aftager sydpaa indbefattes imellem den 19de og den 25de Grads Sydbredde, det stille Ocean og Andeshjergene, der paa disse Høider strækker sig i en Afstand af 1 til 2½ Grader fra Kysten, nærmest denne paa peruanskt Omraade. Dens Kyst er rig paa Guanilag (Pabellon de Pica, Punta Lobos og Guanilla i Provindsen Tarapaca, samt Mejillones paa den bolivianske Kyst), dens Bjerge paa Kobber, Sølv, Kobalt og Guld, og dens Sletter paa Mica og Borax. Alle disse Mineralier udvindes med et stort Besvær og ved store pekuniære Opofrelser i denne vandtørre Zone, men det er især Salpeterindustrien der, som har givet Ørkenen sin store Betydning i Verdenshandelen.

Stødet til Salpeterindustriens Grundlæggelse, der fandt Sted i den peruanske Provinds Tarapaca, ligesom ogsaa til dens Opblomstring, udgik fra Chile. Den langt overveiende Del af den i Salpetervirksomheden beskæftigede Befolkning, — medtagende den i de peruanske og bolivianske Omraader og indbefattende Driftskapitalister, Ansatte og

Arbejdere, — blev den chilenske, og med fuld Berettigelse kan det siges, at samtidigt med at det chilenske Element gav Fødsel til det industrielle Liv, blev det, om end det maa dele Fortjenesten herfor med europæiske Kapitalister, især engelske, det væsentligste næringsyndende Element til Industriens Triksel, medens det peruanske og bolivianske blev det hemmende. Paa Grund heraf og fordi Salpeterbefragtningshusene i Regelen havde deres Hovedkontor'er i Valparaiso (Chile), antog det sydamerikanske Salpeter i Tidens Løb Navn af "Chilesalpeter".

Allerede i den fjerde Tier af dette Aarhundrede var Salpeterindustrien, om end i begrændset Maalestok, grundlagt i Syd Peru. En af de ældste Salpeterudvindere var Chileneren Don Pedro Gallo, paa Ruinerne af hvis Stiftelse "Bella Vista", (hvis Virksomhed forlængst var standset af den peruanske Regjering), vi i 1871 som Leder af en videnskabelig Expedition, have haft vore Telte opslaaede. Først i Begyndelsen af den sjette Tier af Aarhundredet blev Omraadet, igjennem hvilket, Grændsestjækket imellem Bolivia og Chile tænktes at strække sig — thi Grændsebestemmelsen var meget utydelig betegnet ved Nabo-Republikernes Grundlæggelse — undersøgt af chilenske Borgere, senere understøttede af Regjeringen. Ved fælles Anstrængelser begyndte den gode Diken syd for den 23de Breddegrad at befolkes af industri-drivende og arbejdsomme Chilenerne, og Guanoplagstedet ved Mejillon's aabnedes for Udsørsel. Bolivia, der aldrig havde bekymret sig om Kystlandets Undersøgelse, gjorde nu Indsigelser mod Chilenernes Fremtrængen saa langt nord-paa, og beraabte sig paa at den Landstrækning, som den driftige Nabo begyndte at befolke, var indbefattet i dets Omraade. Historiske Aktstykker fremlagdes nu gjensidigt, og paa begge Sider søgte man at bevise, at de Krav, man gjorde paa Landstrækningen, vare fuldstændig i Overens-

stemmelse med Loven. Der indtraadte et Tidspunkt da man befrygtede, at denne Tvist vilde ende med et Fredsbrud.

For at oprette den gode Forstaaelse med sin Nabo, gav Chile imidlertid efter og sluttede en Traktat med Bolivia den 10de August 1866, i hvilken det begrænsede sit Omraade til den 24de Grads s. B., paa visse Betingelser, især med Hensyn til Tolbindtægtens ligelige Fordeling.

I Tidsrummet fra 1866 til 1868 opdagede atter chilenske Borgere i Landstrækningen imellem den 23de og 24de Breddegrad store Strækninger af Salpeter og Borax. De ansøgte den bolivianske Regjering om Skjøde paa disse Strækninger, og fik det paa visse Betingelser, hvilke de opfyldte, medens et Aktieselskab dannedes i Chile til Salpeter = Bearbejdelsen, saaledes at chilenske Kapitaler atter strømmede ind til Egnen. Men Bolivia havde lige siden Traktatens Slutning krænkter denne og Chile saa sig berøvet sin Andel i Tolbindtægten.

I 1870 anstillede atter en chilensk Borger Efterforskninger i Orkenen og efter senere Anstrængelser lykkedes det ham, at trænge ind i den guld-, og jærnfrie Bjergegn, hvor han, lidt syd for den 23de Grads s. B. opdagede Caracoles's rige Kobber- og Sølvminer. Chilenske Kapitaler strømmede atter ind og en By opstod i det Indre med Antotagasta til Havnestad, hvilken blev Midtpunktet for Orkenens Handelskiv og industrielle Foretagender. Tolbindtægten steg umaa- deligt, men Bolivia tilbød sig det fulde Beløb og foraar- sagede ved Siden heraf Chile mange andre Bryderier.

Chile tabte imidlertid ikke Taalmodigheden og istedet- for at indtage en krigerisk Holdning, foretrak det at paa- begynde nye Underhandlinger.

Efter saa mange Ulemper indlød Chile sig paa at tte r at undertegne en Traktat den 6te December 1872, hvilken

skulde tjene til at afgjøre de Spørgsmaal, der i Traktaten af 1866 maatte være forblevne uklare.

Imidlertid havde Perus Statsstyrere ført Landet nær Afgrundens Rand ved at ødsle med Statens Goder og berige sig og sine Kreaturer paa disse. Landets Indtægtskilde ved Guanoudførselen var aftaen og Staten saa sig nødsaget til at standse Udbetalingen af den offentlige Gjæld. Forat høde paa Mangelen af de Indtægter, som man saa tankeløst forhen havde anseet for uudsømmelige, søgte den peruanste Regjering under et hvilketsomhelst Paaskud at tilægge sig nogle af de Salpeterstrækninger, som fandtes i saa rigeligt Maal i Provindsen Tarapaca i Syd-Peru. Da dette ikke godt kunne ske uden ved at krænke chilensiske Borgeres Eiendomsrettighed, fandt Peru paa, forat gjøre Chile ustabelig overfor sig, at opægge Argentina imod det samtidigt med at det selv indgik et h e m e l i g t Forbund med Bolivia den 6te Febr. 1873 imod Chile, medens det tilsyneladende opretholdt den bedste Forstaaelse med denne Republik. Imidlertid den peruanste Regjering ventede paa Svar fra Argentina, ansaa den sig for stærk nok til at v r k l i g g j ø r e sine finansielle Planer i Tarapaca og endte med at monopolisere alt bearbejdet Salpeter.

Dette gav Salpetermændene naturligvis et forfærdeligt Knæk, og Følgen var, at da Regjeringen ikke selv kunde paatage sig Udvinningen, havde den, samtidigt med, at den gravede Andres Ruin, kun forværret sit eget Status; thi Indtægten ved Loldasgiften formindstedes. Den peruanste Regjering, der godt indsaa sit Feiltrin, vilde dog ikke søge at gjøre det godt igjen, ved hurtigst muligt at indrette alt paa sin gamle Fod igjen. Dvert imod gif den endnu videre i sine egenmægtige Anordninger. Den 28de Mai 1875 udarbejdedes der en Lov, i hvilken Regjeringen fik Fuldmagt til at indbrage Salpetermarkerne under sig og kjøbe Salpeter-

fabrikkerne af dem, der vilde sælge ud istedetfor at fortsætte Udvindingen under Vilkkaar, der dog vilde lede dem til at afstaa deres Eiendom tilsiist. Regjeringen kjøbte Fabriker, men betalte dem med Statsobligationer. De Industribruvende lyste imidlertid Forbandelse over en Lovbestemmelse, ved hvilken deres Gods kom i den til at varetage egne Interesser udygtige Regjerings Vold. Terminen for Statsobligationernes Udbetaling er for længst udløben, men ingen af Sælgerne — tvungne ved Magt til at sælge — have modtaget den Sum, man skylder dem. Følgen af denne Række af Misgreb ramte hovedsagelig de chilenske Kapitalister, og disses betydelige Tab, gav det første Stød til den Handelskrise, der paa den Tid overgik Chile, hvis Regjering dog ikke tabte Utaalmodigheden, idet den, trods den store Uret, der foraaarsagedes dens chilenske Borgere, fuldstændigt anerkjendte Perus ubetingede Ret til at ordne sine finansielle Anliggender efter eget Lykke.

Bolivia vedblev imidlertid at forvolde Chile ibelige Bryderier, og for at sikre idetmindste sine Borgere imod disse, sluttede det atter en Traktat med det fordringsfulde Bolivia, den 6te August 1874, og i hvilken det afstod sit Krav paa Tolbindtægten, der var den egentlige Anstødssten. I Bytte herfor fordrede det kun: at Udsørselsstolben, som inddroges ikke maatte overstige den paa dette Tidspunkt gjældende Sats, og at hverken Chilenerne, deres Industrier eller Kapitaler skulde betale anden Udsørselsafgift end de alt bestaaende.

Chile havde nu indrømmet saaat sige Alt, hvad der stod i dets Magt at indrømme Bolivia. Ikkebestemte mindre brød den bolivianske Regjering atter Overenskomsten, opægget af Peru, som nu troede at Dieblisset var kommen til at tage de mest hensynsløse Bestemmelser af Chile, hvis opblomstrende Salpeterindustri

!) Omraabe den var

misundelig paa det for. De chilenske Borgere i Bolivia bleve Gjenstand for de bolivianske Myndigheders idelige Drillerier og Uretfærdigheder, og endelig befalede den bolivianske Regjering den 15de Februar 1878 en høiere Toldafgift, end Satsen var. Det chilenske Aktieselskabs Repræsentant i Antofagasta nægtede at underkaste sig denne ulovlige Bestemmelse, der paabød ham at udrede 90,000 Dollars. Efter dette Overgreb kunde man vente alt hvad æreløst var af Bolivia. Trods Chiles Indvending, med Peru i Ryggen til at understøtte sig, fremfoer Bolivia i sin Forbring paa Summens Udbetaling, traf h e m e l i g t Foranstaltninger til Konfiskeringer af det chilenske Selskabs Eiendomme, i hvilke indbefattedes en Jernbane til det Indre, og endelig, efter at have gjort dette, udstedte det en Erklæring om Aktieselskabets Inddragelse. Men samme Dag, som den bolivianske Regjering havde fastsat til Salget af det chilenske Selskabs Gods og Eiendom, for derved at fuldbyrde chilenske Borgeres Ødelæggelse, den 14de Februar 1879 gjorde 500 chilenske Soldater under Oberst Satomayor Landgang i Antofagasta og forhindrede saaledes Udførselen af dette skjændige Forsæt.

Første Kapitel.

Krigsoperationerne. — Første Felttog.

Antofagastas Indbyggere, som gennemgaaende vare Chilenerne, modtog deres Landsmænd med aabne Arme og med festlige Dyringer, medens de bolivianske Myndigheder flygtede ind i Landet. Den chilenske Hærstyrke tiltog imidlertid i Antal og i Midten af Marts Maaned talte den henved 4000 Mand.

Da den bolivianske Præsident General Don Daza den 20de Februar modtog Underretning om

gastas Besættelse, forberedte han sig til at høttideligheds Carnevalet, og for ikke at forstyrre dennes Lystigheder og berøve sig Fornøielsen, han lovede sig af denne, holdt han Efterretningen hemmelig indtil den 28de Februar; men herefter skred han ogsaa energist tilværks forat stille en Hær paa Venene. Han konfiskerede de i Bolivia bosiddende chilenske Borgers Eiendom, iblandt hvilke de rige Sølvmener i "Corocoro", for med dem at dække de svære Udgifter; thi Statkammeret var udtømt paa Grund af hans Forgjængers udsvævende og ødsle Levnet, — et Levnet som han selv syntes bestemt paa at lede.

Imidlertid havde de chilenske Tropper, der opererede i det bolivianske Ryskland, — efterat have taget Caracoles Besiddelse uden Sværdslag, idet næsten alle Indbyggerne vare Chilenerne eller Europæere, — angrebet og slaet de bolivianske, der havde forstandset sig i Calama, beliggende i Ørkenen imellem den 22de og 23de Grad og kun 20 danske Mil ind i Landet. I de samme Dage besatte den chilenske Flaades Skibe med nogle Landgangstropper de bolivianske Havne Cobija og Tocopilla, uden at møde den mindste Modstand. Chilenerne bleve herved Herrer over Ørkenen lige til den peruanske Grændse. Krigen med Bolivia var saaledes i Virkeligheden tilendebragt.

Chile havde nemlig ikke isinde at trænge ind i Landet; thi dette vilde have været at begynde paa et yderst besværligt Felttog, der intetsomhelst virkeligt Udbytte lovede. Bolivia kunde paa sin Side, som Følge af sit Omraades eiendommelige Form og de uoverkommelige Vanskeligheder, som Bjergene og Ørkenerne foraarsagede, ikke føre sin Hær til Ryslandet, og denne Tilstand kunde saaledes derfor trække sig sig ud i det uendelige, hvis Peru ikke vilde lægge sig imellem og erklære sig enten for den ene eller for den anden af de i Striden indviklede Parter.

Efterretningen om Chilenernes Landgang i Antofagasta vakte den største Forbitrelse i Peru, der, skjøndt det langtfra var stillet til at vove sig ud paa et krigerisk Foretagende, ikke bestomindre opløste Trubler mod Chile og begyndte paa at ruste sig alvorligere. I Spidsen for Republikken stod General Don Mariano Prado. Han hyllede den offentlige Mening, at Chile ikke kunde gjøre andet, end bøie sig for ethvert som helst Forlangende fra Perus Side, og i dette Diemed sendte han en Gesandt til Regjeringen i Chile for først med det Gode og i yderste Tilfælde med Trubler, at bevæge det til at give Afskald paa sit Bytte. Chile som var uvidende om den hemmelige Alliance, sluttet imellem Bolivia og Peru, indlob sig paa Underhandlinger; men da den fik Nys om Forbundet, fordrede den af Gesandten et aabent Svar. Denne anstillede sig som uvidende og, forat give sin Regjering Tid til at ruste sig, tilbød han at lade forespørge i Lima paa den chilenske Regjerings Begne. Svaret til Gesandten, var beregnet paa at fremvise til den chilenske Regjering, og var undvigende. Den chilenske Regjering i Santiago saa nu tydeligt det underfundige Spil, og erklærede derfor ogsaa strax Underhandlingen for opløst, hød Gesandten at forlade Landet og erklærede Peru formelt Krig den 5te April 1879. Samme Dag offentliggjorde Peru det hidtil hemmelige Forbund.

Chile aabnede Krigen med Peru, ved med sin Flaade at blokkere Iquique, Provindsen Tarapacas vigtigste Søstad, og som besad en Garnison paa 3000 Mand, der hurtig forsøgedes.

I Begyndelsen vare Operationerne af liden Vigtighed. Den 7de April, strax ved Krigens Udbrud, lod Peru Korvetterne "Union" og "Pilcomayo", af hvilke den første førte 18 den sidste 6 Kanoner, stille i Søen under Orlogskaptein Don Aurelio Garcia y Garcia. Den 12te April havde

Krigen i Sydamerika.

denne Flaadeafdeling et Sammenstød nær Mundingen af Rio Loa med den chilenske Kanonbaad "Magallanes" paa 4 Kanoner og under Kaptein Latorre, der jog begge sine Angribere paa Flugt.

Imidlertid havde Bolivia rustet sig til Krig, med Magt indkrævet et Laan og inddraget chilenske Borgeres Eie-domme i Landet. Hæren samlede i La Paz, Hovedstaden, og Republikens selvindsatte Præsident General Daza stillede sig i Spidsen for den og rykkede frem imod den peruanske Provinds Moquegua for der i Tacna og Arica at mødes med den peruanske Hovedstyrke. Efter 14 Dages Forløb og efter en March, som vilde have nebrudt mindre udholdende Tropper, ankom han med sin Hær til Tacna den 30te April.

Den 16de Mai forlod den peruanske Flaades 2den Division, bestaaende af Pantserfregatten "Independencia" og Monitoren "Huascar", Callao, eskorterende Præsident General Don Mariano Prado, som med en stærk Tropeafdeling i 3 Transportflibe begav sig til Syden, for der personligt at lede Krigsoperationerne. Det traf sig netop saaledes, at samme Dag som den peruanske Flaade forlod Callao for Arica, forlod den chilenske Flaade under Admiral Williams Rebollozo Iquique med Kurs for Callao i det Niemed der at udbøste hin til et afgjørende Slag, imedens han efterlod de to skrøbelige Skibe, Skruetorvetten "Esmeralda" og Skruestonnerten "Covadonga" at overholde Blokaden af Provindsen Tarapacas Hovedhavnestad. Den peruanske Flaade, der navigerede i kort Afstand fra Kysten, blev ikke seet af den chilenske, der holdt sig langt ude tilfjøs. Igjennem Kapteinen paa en af de engelske Paketbaade fik Præsident Prado imidlertid Underretning om, at den chilenske Flaade befandt sig i de nordlige Farvande en route til Callao og at Blokeringen af Iquique kun opretholdtes af to skrøbelige Skibe. Efter 10 Dages Forløb kom den chilenske Flaade sammen til Arica, land-

sat Tropperne og efterladt Transportskibene i Ly af Aricas Batterier sendte den peruanske Præsident derfor de to Pantserstibe sydpaa med Ordre til at falde over de to enlige og skrøbelige chilenske Skibe. der blokerede Iquique.

Andet Kapitel.

Slaget ved Iquique den 21de Mai 1879.

Ved Daggry den 21de Mai meldte Udkigsmanden paa Toppen af "Covadonga", som paa Forpost krydsede udenfor Havnen, to Dampere i Sigte. Den vagthavende Officer antog først disse for at være de to chilenske Pantserfregatter, som forud for de tre mindre Skibe vendte tilbage af en eller anden Grund. Kommandanten, Don Carlos Condell, erkjendte dog efter en omhyggelig Undersøgelse, de svære Kolosser for at være den peruanske Flaades mægtigste Skibe, "Independencia" og "Huascar", som med fuld Dampkraft lagde an mod Havnen. Strax lod han Trommerne røre til "Klart Skib", samtidigt med, at han signaliserede til "Esmeralda", som laa paa Inderrheden, at Fienden var i Sigte. Dennes Kommandant, Don Arturo Pratt, som paa Grund af sin Anciennitet havde Overbefalingen, signaliserede tilbage, at man skulde berede sig til Modværge, hvorpaa han ligeledes lod Trommerne hvore til "Klart Skib" og sit Skibs Dampkraft forsøge. Han samlede derpaa sine Officerer til et Krigsraad, mindebe dem om deres Pligter, og, uden at skjule for dem Situationens Vanskeligheder, opmuntrede han dem til Standhaftighed og Opofrelse for Fædrelandet, idet han beviste dem, at man netop under nærværende Tilfælde havde en ualmindelig Leilighed til at yde et godt Exempel for sine Standsfæller og Efterkommere. Han erklærede, at han selv var beredt til at ofre sit Liv for Chiles Hæders Skyld, overbevist om, at hans Undergivne

varé beredte til det samme. Efter denne beres Kommandants Tiltale kappedes Officererne om at give ham og hinanden Haand og Ord paa at kæmpe til sidste Mandedræt, og det vedtoges helligt og dyrt aldrig at stryge Flaaget. Herefter kaldte Pratt Mandstabet, der stod i spændt Forventning, agterud, og antydede ligeledes for det Dieblillets store Betydning for Chile. "Chi" — vedblev han — "i dette første Sammentræk med Fiendens Hovedstyrke og disse 10 skrøbelige Skibe, til hvilke mangt et Minde om vort Lands forudms Hæder ere knyttede, vil blive Titelbladet paa vor Flaades Historie i denne Krig, og derfor, da det nu er blevet vor Lod at skrive dette Blad, lader os da skrive det i Krøniskens Bog med Træk, saa vore Brødre kan følge efter i samme Mand. Jeg og Eders Officerer have enstemmig besluttet og lovet hinanden at forsvare dette Flag, som vajer over vore Hoveder, og aldrig at stryge det saa længe vi leve, og jeg haaber og tror, at J. chilenske Mænd, trofaste og med Begeistring for vort fælles Fødelands Sag og Gæde slutte Eder til denne vor Bestemmelse."

Et enstemmigt "Javel, Senor Comandante", ledsaget af et "Leve Chile", var Svaret fra det kamplystne Mandstabs, der end yderligere opflammedes ved dets unge Chefs djerve Ord og Holdning, og under Trommernes Hvirvelen sprang hver Mand til sin Post, medens Flaaget fastnagledes til Mesanens Gaffel.

"Covadonga" var imidlertid lagt nær "Esmeralda", for at dets Kommandant kunde modtage mundtlig den endelige Befaling fra sin Chef.

Det første, som Pratt raabte til Condell var: "Har Folket skaffet, Kommandant?" og da denne svarede bejænde paa dette Spørgsmaal, gav hin denne den ombord i "Esmeralda" taagnabe. Den modtoges

med et "Hurra" og et "Leve Chile", som rungede tilbage imellem Skibene.

"Esmeralda"s ene Dampskib var under Opfyrringen sprunget, saaledes at den kun var istand til at manøvrere med stor Vanstuelighed. Det bestemtes derfor, at "Covadonga", hvis Maskine var udstadt, skulde søge sydpaa, kjæmpe i Retræte og drage det størst mulige Udbytte ud af findrige Manøvrer langs Kysten, støttede paa Condells store Kjenkskab til denne, Grundene etc. og Skibets mindre Drægtighed end Fiendens. Ved denne Manøvre havde "Covadonga" Udflugt til Redning; thi kunde den blot holde ud indtil Natens Frembrud, vilde den maaste i Mørket være istand til at undvige. For "Esmeralda" var der derimod intet andet at gjøre end at optage Kampen paa Næheden, hvor den befandt sig, og efterat begge de unge Chefer havde taget en varm Afsked med hinanden, stiltes Skibene ad under lydelige Hurraraab. "Covadonga" stod sydpaa, medens "Esmeralda" søgte at lægge sig saaledes ind under Land, at Fienden, ved at beskyde den, vilde staa Fare for at sende sine Projektiler ind over Byen og saaledes anrette Ødelæggelse i sin egen Stad.

Man vil kunne forstaa Uligheden i Styrke mellem de Skibe, som nu beredte sig til Kamp, ved følgende Meddelelse angaaende deres Drægtighed.

"Independencia" havde en Drægtighed af 2000 Tons, dens Maskine en nominel Kraft af 550 Heste; den førte 22 Kanoner, af hvilke to vare paa 150, tolv paa 70 og fire paa 9 Pund af Armstrongs System. De fire resterende vare glatløbende paa 32 Pund.

"Huascar" var paa 1. 0 Tons, havde en Maskine paa 300 Hestes nominel Kraft og besad fire Armstrongs Kanoner, to paa 40 Pund, som stode paa Skandsen, og to paa 300 Pund, som vare anbragte i Taarnet.

"Esmeralda", løbet af Stabelen i 1854, paa 850 Tons, med en Maskine paa 200 Hestes Kraft, besad otte riflede Kanoner paa 40 Pund.

"Covadonga", taget fra Spanierne i 1865, paa 412 Tons, med en Maskine paa 140 Hestes Kraft, besad to riflede Kanoner paa 70 Pund.

Kommandør Grau, Fører af "Huascar", som indfaa det fysisk unyttige i for et strøbeligt Skib som "Esmeralda" at sætte sig til Modværge, opfordrede først ved Signalisering Pratt til at overgive sig. Som Svar herpaa løsnedes kun et Skud mod Fienden fra den chilenske Korvet ledsaget af Raabet Viva Chile!

Kampen begyndte.

Monitøren lod sine 300-pundige i Taarnet spille mod Korvetten, men paa Grund af Skibets Slingring anrettede disse dog ikke den Ødelæggelse, som man havde kunnet vente. "Esmeralda" paa sin Side svarede fra sine 40-pundige, som, om end vel rettede, dog prellede af imod det tykke Jernpantser paa "Huascar", der nu nærmede sig, langsomt kløvende Bølgerne med sin ildevarslende Bædder i Boven.

Nær nok til at kunne høres, raabte Grau fra sit Kommandotaarn til Pratt: "Overgiv Dem, Kommandant; Modstand er unyttig!"

Herpaa raabte Pratt tilbage: "Nei, aldrig! thi ikke skal det rygtes, at Flaget paa det mig betroede Skib blev strøget. En ærtekjær Chilener foretrækker at falde for at overgive sig"; og herefter lod han til Bekræftelse af sine Ord Korvettens Kanoner affyre mod Fienden.

Med sin Manøvrering var "Esmeralda" kommen temmelig nær Strandbatterierne, hvor Indbyggerne og Garnisonen havde samlet sig for at hjælpe til i denne ulige Strid. Der var endog et Dieblit, da Landbatterierne ligeledes skjøde paa "Esmeralda", og Chilenerne maatte saaledes bele

deres Opmærksomhed imellem Angriberen fra Sø- og Angriberen fra Landfiden.

Kampen havde nu været i to Timer.

Vig sit Jernhjulster syntes den peruanske Monitor uigjennemtrængelig for "Esmeralda"s Skud.

Grau nærede ifølge egen Erklæring i lang Tid og indtil da Haab om, at Chilenerne, overbeviste om det unyttige i deres Modstand, vilde stryge Flag og krybe til Korset; men han indsaa nu sin Feiltagelse, og at han havde en Fiende overfor sig, der mente at holde Ord. Det havde været hans særlige Ønske at erobre som Krigstrosæ det mindeværdige Skib, men nu, opbragt og irriteret over at se sit Haab stuet og især over de idelige Skud, som fra Korvetten regnede ned over hans Skib, og som omsider havde anrettet megen Skade der, besluttede han at gjøre en brat Ende paa denne Kamp ved at benytte sig af sit kraftige Vaaben, Vædderen.

Samtidig med at han affyrede sine Kanoner, rettede han med fuld Dampkraft Stævnen mod Bredfiden af det fiendtlige Skib for der at brække det over. Men Pratt, som havde forstaaet Fiendens Hensigt, vandt Tid til at faa sit Skib lagt saaledes, at Stødet modtoges paa Forkant og under en skraa Vinkel. "Esmeralda" rystede i sin hele Bygning, — men holdt, og fra dets Mandskab modtoges Fienden af en virksom Mitraille- og Riffelild, medens Haandgranater slyngebes ind igjennem Portaabningerne paa Taarnet og paa Dækket, hvorved der anrettedes stor Ødelæggelse og Forvirring ombord i Monitoren, hvis Kommandant, ophidset endnu mere ved denne ualmindelige Modstand, lagde ud for atter at tage Tilløb til det næste Stød.

Som nu "Huascar" for anden Gang borede sin Vædderstavn ind i Siden paa "Esmeralda" og med større Eftertryk, raabte den chilenske Kaptein, idet han aab sat i Mo-

nitorens overhængende Bussprydgods: "Entregaster — entrer!" hvorpaa han svang sig op paa Fiendens Standske.

Kun en Mand, Sergeant Albea, vandt Tid til, før Skibets tilbagevirkende Kraft atter stilte de to Skibe fra hinanden, at følge deres tapre Chef, som nu saaes med Sverd i Haand styrte fremad, fulgt af Albea, mod Laarnet, hvor de nedhuggedes.

Paa det fiendtlige Skib laa nu "Esmeralda"s tapre Chef med Klovets Bænde og ved Siden af ham hans tro Ledfager.

Paa selve "Esmeralda", som ved det andet Stød havde faaet Elagside og stærkt begyndte at drage Vand, havde Døden gjort et forkærdeligt Bytte. Omkring Kanonerne laa de faldne Artillerister og Søfolk svømmende i en Bøl af Blod.

Blandt de Faldne fortjener at fremhæves den unge Kædetofficer Miquelme, en udmærket Artillerist, hvis Kanon sjelden forfeilede sin Virkning. Her laa ogsaa Maskinens Ingeniør, som, efter at hans Post ved Maskinen var bleven overslødig ved Jldens Slutning, havde stillet sig til Forsvar paa Dækket.

Efter Kaptein Pratts Fald tog Premierløjtnant Serrano, Næstkommanderende, Befaling paa Skibet, idet han opfordrede Mandstabet til at tage Hævn over deres faldne Chef. Han hilstes med Hurraraab, og Kampen fortsattes.

Kun faa Dieblikke udeblev "Huascar". For tredje Gang løb den mod det synkende Brag.

"Klar til at entre!" — raabte Serrano i Kampens Bulder og fik just Tid til at tilføje "Entrer!" som Monitorenns hvide Stævn viste sig over den sønderkudte og brudte Røling. Ved Sammenstødet svang han sig op paa den fiendtlige Vælle; men kun en halv Snes Mand fik Tid og Sællighed til at følge ham. A Spidsen for sine Entregaster

stormede han nu fremad imod Laarnet under en heftig Ild fra Peruanerne, som i den Grad holdtes i Ase af Chile- rernes storartede Dristighed, at de ikke vovede at falde ud, skjøndt Grau havde givet Befaling dertil, og i et Dieblit, ifølge Kommandør Graus Erklæring senere, svævede Laar- net virkelig i Fare.

Blandt de Angribende, som naaede Laarnet, var Ser- rano, men her faldt han og Levningerne af hans lille Skare efter dog først at have tilspøiet Peruanerne Tabet af en Løt- tant og flere Mænd.

"Esmeralda" sank imidlertid med Forstibet, og Kano- nerne bragtes herved til Taushed nær Balken. De tilovers- blevne af Korvettens Mandskab tuede nu agterud, hvor Ka- nonerne endnu betjentes.

Det chilenske Flag vaiede endnu fra Gaffelen og bød Fienden Trods. Hvert Skud, som løsnedes, ledfagedes af et Viva Chile!

Den unge Læge, som hidtil troligt havde staaet de Saarede bi, traadte nu frem og anmodede en af Kanonererne om, at det maatte være ham tilladt at affyre et Skud mod Fienden, for i sin sidste Stund at have den Tilfredsstillelse, at ogsaa han havde taget virksom Del i Forsvaret for Fæ- drelandets Ære. Denne Bøn opfyldtes ham.

For fjerde Gang, og for at give Naadestødet, løb "Hu- ascar" sin Stævn ind i det synkende Brag. Sønderbrudt i alle sine Ledemod sank det med Forstavnen under Bølgerne. Midterskibet fulgte efter, og Vandstanden naaede Agter- dækket.

Med et Viva Chile løsnedes det sidste Skud mod Fien- den fra Hællens Kanon, og Agterspeilet sank i Havet, hvor- fra endnu et sidste dæmpet "Leve" for det fjerne Fædreland sendtes ud fra de døende og stibbrudne Stridsmænds Læber.

Chiles trefarvede Stjernebanner, som saa heltemodigt

var bleven forsvaret af Landets Sønner, vejede endnu et Dieblit over sine Forsvareres vaade Grav, indtil ogsaa det, fastnaglet som det var til Mesanens Gaffel, forsvandt i Dybet.

Bølgernes Rødmen betegnede endnu nogle Dieblitte det Sted, hvor Chileerne havde stridt og vare faldne for Fædrelandets Vre.

Fra Chef til Page havde "Esmeralda"s Besætning talt 180 Mand, og alle havde holdt det hinanden givne Løfte. Af disse vare 120 dræbte, mange haardt saarede, og de, som ikke drukkede af de tiloversblevne 60 Mand, bleve fiskede op af "Huascar"s Vaade og førte paa en elendig Maade til Iquique, hvor de indtil denne Bys senere Overgivelse lede et grusomt Fangenskab og bleve tvungne til at arbejde paa Fæstningsværkerne der.

Denne Kamp var imidlertid kun Halvparten af det Drama, der udviklede sig i Iquiques sydlige Farvande.

Pantsersfregatten "Independencia" havde indhentet "Covadonga" paa Skudviddes Afstand, og Kampen var begyndt.

Ved at kæmpe i Retræte havde Skruestonnerten den Fordel, at den ved sin langstibs Stilling ligeoverfor Fienden frembød mindre Skive for denne, ligesom ei heller Pantsersfregattens Brede side derved kunde bestryge den med god Virkning. Da Forsølgerens Kurs tillige afgang af den forfulgtes, kom megen Giring ind i hins Bevægelser, der bevirkede, at Skudene ikke havde den Precision som de, der faldt fra Modstanderens Artilleri, saaledes, at medens "Independencia"s Skud som oftest faldt for kort, forud eller til Siderne, bestrøg "Covadonga"s 70-pundiger Fiendens Dæk langstibs, forarsagende et stort Tab og Forvirring imellem Artilleristerne og demonterende Kanonerne.

"Independencia" 'ertid den hurtigt løbende,

og Condell indsaar, at dette Væddeløb dog tilfids, i rum Søs, maatte ende med Indhentelse, i hvilket Tilfælde "Covadonga" da vilde blive boret isænt. Alene hans store Kjenndskab til Kysten gav ham Udfigt til at søge ind paa Dybder, hvor Forsølgeren ikke kunde følge ham, for saaledes at se Tiden an der. Blev det ham ikke muligt at undvige, var det hans Hensigt at løbe Skuden paa Grund, sprænge den i Luften, og at bjærge Besætningen iland.

En Opdagelse gav ham imidlertid et Glimt af Haab om, at han, ved Benyttelsen af samme, vilde kunne bringe Fienden i stor Forlegenhed, om han end ikke turde nære det Haab at tilintetgjøre ham.

Han havde nemlig bemærket, at Kommandøren i sin store Iver og Hidsighed under Forsølgelsen og sikker paa sit Bytte syntes at overse, forglemme eller maasse ikke at vide, at hans Skib ofte kom ind paa Dybder, der ikke svarede saa ganske til et saa dubtgaaende Fartøis Sikkerhed.

Hvilken nu Grunden end var til denne Omstændighed, hvadenten det var Slødesløshed eller Uvidenhed, nok er det, herpaa begyndte Condell at bygge en Plan til sin Fordel.

Man befandt sig just i dette Dieblit nær en lidet bekjendt undersøist Klippe. Condell beregnede, at hans Skib til Nød med en Søs vilde være istand til udstadt at komme over den; men "Independencia" maatte uden Redning itøde an. Skulde den navigerende Officer ombord paa det fiendtlige Skib eller Kommandøren kjende dette Stjær, gjaldt det dog nu under alle Omstændigheder om at lede Forsølgerens Opmærksomhed bort derfra ved at drage den saa meget desto mere hen paa sig. Condell satte derfor ret Kurs henover Klippen, hvorved hans Skib netop betog Forsølgeren Udfigten til Brændingerne omkring og nær samme, og tager man tilmed i Betragtning, at Nøgen fra "Covadonga"s Skjots og Maskine med Modvind, som det var, gjorde

den syblige Horizont næsten usynlig for hin, medens den for denne laa fri og klar, saa vil man kunne forstaa, at Conbells Plan var dygtig udtænkt.

Som "Covadonga" nu nærmer sig det afgjørende Sted, lader Conbell sit Skibs Fart formindste.

Kommandør Moor, hvis Opmærksomhed udelukkende var henvendt paa det formentlig hjemfaldne Bytte, troede, at "Covadonga"s Formindstelse havde sin Aarsag i, at Maskinen var bleven bestadiget, og ventede med Veltilfredshed paa det Dieblit, da den noget vel langvarige Kamp med saa lidet Skib vilde ende med dettes Overgivelse eller Tilintetgjørelse.

Da "Covadonga" som Svar paa Opfordring til Overgivelse kun svarer med en frisk Salve fra Dæk og Rigning over Fiendens Forstandse, hvor næsten Ingen kunde opholde sig, hyder Kommandøren i sin Harm over saa megen Trods, at Fregattens Vædderstævn skal rettes mod Skontertens Agterspeil i den Hensigt at løbe den isænk.

I denne Situation sætter "Covadonga" atter Fart paa Maskinen.

Tæt bagefter den følger "Independencia" stummende og brusende.

Moore staar i spændt Forventning og de seierssikre Peruanere opløfte alt Raabet: Viva Peru!

I dette kritiske Dieblit sætter "Covadonga" over Skjæret, og fra Mandstabet runger tilbage til Fienden: Viva Chile!

Imedens dette Raab endnu lyder i Peruanernes Ører, føle de med Et et mægtigt Stød, som med Brag sætter Alt over Ende.

Med 550 Hestes Kraft er Pantserfregatten stødt an mod den undersøiske Klippe.

Seiersraabet paa Besætningens Læber dør hen og forvandler sig til Angstkrig og Forbandelser.

Kommandøren ser sin Ære som Søofficer og Ansvarshavende kompromitret og blegner

Stødt an! Banæret, i Stedet for laurbærkrandsen.

Uden Rebning fortabt med hele Besætningen! Bukket under for den lille Fiendes ubestridelige større Koldblodighed, Kløgt og Kjendskab.

Om end den lille Skonnert var sprunget noget læt, var den dog uden større Søstade kommen over Skjæret og havde roligt lagt sig paa Mastinen, medens den opfordrede Dr-logskapteinen til Dvergiwelse samtidsigt med, at den sendte Skud paa Skud ind i det overfaldende og huggende Skib for at gjøre sin overlegne Fiende det umuligt at komme flot igjen, og den forlod ikke Kamplabsen, før den havde været Bidne til det store Skibs fuldstændige Ødelæggelse og bevæget dets Chef til at stryge Flag og i dets Sted at heise det hvide Palamentærflag. Condeff traf da Foranstaltninger til at modtage Fangerne, men saa Diebliffe efter saa man "Huascar", der efter endt Bedrift med "Esmeralda" var itaaet sydpaa for at lede sin Krigssælle op i den faste Forventning at finde denne som Seierherre, — glide omkring Jaiquehavnens nordre Værn, Den La Isla Blanca, og komme op med fuld Dampkraft; men for sent til at yde sin Kammerat Hjælp. "Covadonga", som drog Vand fra alle Kanter, maatte saaledes ty mod Syd og overlod det til Monitoren Besætning at hjerpe de Skibbrudne.

Skonnerten ankom lykkelig til Antofagasta, hvor Condeff afgang Beretning om Udfaldet af Kampen, og hvor han landsatte sine Saarede og Døde.

Efterat have steppet de største Læt paa sit Skib, fortsatte han sydpaa til Valparaiso, hvor Skonnerten i Dokken trængte til en fuldstændig Istandsættelse.

Kampen ved Jaique virkede som et elektrisk Stød over hele Kysten. Om end "Esmeralda" gik tabt for Chile, saa havde dets Besætning fra Chef til Page dog under alle

Omstændigheder bundet en moralisk Seier, og dette Tab var Intet i Sammenligning med Peruanernes af den mægtige Pantserfregat "Independencia". Seiren — saavel i moralsk som i haandgribelig Forstand, — som Chilenerne vandt ved Quique, fik stor Indflydelse paa Krigen's senere Gang.

Imidlertid traf den chilenske Regjering med Besindighed og Kraft Foranstaltninger til at danne og organisere sin Hær. Den sørgede omsigtsfuld for enhver Forgrening i denne og tog finantsielle Forholdsregler for at kunne opfylde alle de Forpligtelser, der hvilede paa den og imødegaa Omkostningerne ved Krigen. For at ingen Tid skulde gaa tabt i Anskaffelsen af Vaaben og Ammunition, der bestiltes i de bedste Fabriker i Frankrig, Belgien, Tyskland og England, betalte man Alt i rede Penge.

Tredie Kapitel.

Slaget ved Angamos den 8de Oktober 1879.

„Huascar“ og „Union“.

Imedens „Huascar“, der nu var Perus vægtigste Skib, fuldførte sin Istandsættelse i Callao og forberedte sig til et nyt Togt, lykkedes det „Pilcomayo“ at bringe et betydeligt Forraad af Vaaben fra Callao til Arica for den peru-bolivianiske Leir, derefter at ledsage en Division af samme Hær til Pisagua, beliggende længer sydpaa, i Provindsen Tarapaca og lidt nord for Iquique, og omsider uforstyrret af den chilenske Flaade, hvis Opmærksomhed var henvendt paa Iquiques Blokering, at bombardere Tocopilla i det bolivianske Kystland (beliggende nord for Antofagasta), hvor chilenske Tropper befandt sig. Forfulgt af en chilensk Fregat undslap den nordpaa og lagde sig i Lø af Arica's Fæstningsværter.

Galbarraife.

1

2

3

4

Den 6te Juli fik Kommandør Grau atter i Søen med "Huascar" for ifølge Instruxer kun at lægge an paa at overraske de chilenske Transportskibe eller mindre Fartøier og undgaa Kamp med lige Styrke. Paa Iquiques Rhed kom han i Nattens Mørke over den chilenske Kanonbaad "Magallanes", men fik en saa eftertrykkelig Modtagelse af Latorre, at han troede, at han ved en Feiltagelse maatte være kommet over Pantserfregatten "Cochrane", hvorfor han undveg og søgte til Arica.

Den 17de Juli forlod "Huascar" Arica paa sit tredje Togt. Denne Gang var den i Ledtog med "Union", og de begyndte nu et Angreb langs den chilenske Kyst paa Alt, Stæder og Fartøier, der ikke kunde gjøre Modstand, og den 23de Juli lykkedes det dem at bemægtige sig det chilenske Transportskib "Rimac", der førte en Afdeling af Rykteri, Baaben og Ammunition til Antofagasta. Peruanerne, som havde faaet Nys om, at Chilinerne ventede to Skibe fra Europa med Baaben og Ammunition, sendte nu "Union" paa et Togt til Magallanstrædet for der at passe Skibene op. Det lykkedes imidlertid Guvernøren i den i Strædet beliggende chilenske Koloni "Punta Arenas" at vildlede Garcia i Garcia i den Grad, at han med "Union" just stod ud af Strædets vestlige Munding, medens det ene af de Skibe, han søgte, stod ind igjennem Strædets østlige, og han ankom saaledes til Peru med uforrettet Sag. I al denne Tid havde "Huascar" gjort forskellige Udflugter langs den chilenske Kyst, hvor den mere holdt de værgeløse Stæder i en idelig Spænding end egentlig anrettede store Ødelæggelser. Som bestandigt havde den Held til ved sin Hurtighed at undgaa de chilenske Pantser, der gjorde Jagt paa den.

Den 28de August bombarderede "Huascar" Antofagasta paa hvis Rhed befandt sig de chilenske Kanonbaade "Magallanes" og "Abtao". Den nødsagedes, uden at have

Krigen i Sydamerika.

anrettet synderlig Skade i Fiendens Leir og imellem dets Skibe, til at trække sig tilbage imod Nord med en Del Havverier. Den chilenske Fregat "Blanco Encalado" ankom netop til Antofagasta fem Timer efter, at Monitoren havde forladt. Nedslaaet paa Grund af det daarlige Helb, han havde haat, neblagde nu den chilenske Admiral Williams Rebollobo, hvis Helbred tilmed var svagt, Anførselen over Flaaden, og han blev efterfulgt af Orlogskaptein, Don Galvarino Riveros, en gammel og dygtig Sømand, der overtog Befalingen over det ene af Pantserflibene, "Blanco Encalado", i egen Person, medens det andet, Pantserfregatten "Cochrane", fik "Magallanes"'s dygtige Kommandant, Korvetkaptein Don Juan Jose Latorre, til Fører.

Riveros beredte sig nu den 1ste Oktober med sine to Pantserfregatter, der havde undergaaet en Rensning i Valparaiso og nu havde langt større Hurtighed end tilforn — samt med Skruetorvetten "D'Higgins", "Covadongo" og et Transportflib, til et Togt for omfider at gjøre en Ende paa de Bryderier, mer end egentligt Skade, som "Huascar" og "Union" nu næsten i samtlige 5 Maanedes forvoldte Chile, der ikke kunde begynde paa nogen egentlig Operation tillands, før Perus Sømagt var gjort fuldstændigt stadesløs. Den 4de Oktober fik Riveros i Råbølget af Arica Underretning om, at de to fiendtlige Skibe atter vare paa en Udflugt paa Kysten af Chile, og han støvnebe selvsølgelig sydpaa. Her delte han sin Flaade i to Divisioner i Dverensstemmelse med en lagt Plan for at fange Fienden.

Den 8de Oktober kunde Officeren, som havde Bagt paa Kommandørflibet "Blanco" ved Maanens matte Stjer kort før Daggry netop skimte Røgen af to Dampere. Det var de fiendtlige, man søgte. Strax lod han sine Skibes Kurs sætte i Retning af dem, og de fiendtlige, der stode nordpaa i en Række, blev imidlertid

lertid var ophøiet til Admiral, og som altid saa godt havde forstaaet at unddrage sig et alvorligt Sammenstød, troede, at han nu igjen ved at tage Flugten vilde kunne unddrage sig et saadant. Han lod sætte fuld Kraft paa Monitorens og Korvettens Maskiner, og "Huascar" og "Union" stare raskt frem igjennem Søen. Afstanden imellem dem og Forsølgerne forøgedes, og de fiendtlige Skibe slæbde mer og mer agter ud. Men just som Røgen agterude begyndte at svinde hen i den sydlige Horizont, dukkede en anden op forude i den nordvestlige. Det var den anden Afdeling af den chilenske Flaade, der, under Orlogskaptein Latorre, kom op for at udsætte de peruanske Skibe til Slag. Den peruanske Admiral saa nu, at han var nødsagen til at optage Kampen, og lod gjøre "klart Skib". Skibene, der stare igjennem Søen paa hinanden i Forlængelse skjærende Kurser, nærmede sig raskt hinanden. "Union", der besad en større Hurtighed end "Huascar", stjøb imidlertid forbi sin Krigsfælle og søgte Redning, som bestandigt, ved Flugt. Den efterfulgtes af "O'Higgins", medens "Cochrane" vedblev at gjøre Jagt paa "Huascar".

Klokken 9 om Morgenen begyndte Slaget paa 3 Kilometers Afstand, medens Grau dog bestandigt søgte at undvige. Det første Skud, der faldt fra "Cochrane", blev skjæbnevangert for Monitorens Befalingsmand. Torbenen, der rullede henover Havet, blev Admiralsens Dødsbudskab.

Næstkommanderende tog nu Befalingen, og Kampen fortsattes med Haardnakthed.

Atter glimtede det som Lyn gjennem Røgen, i hvilken Skibene var indhyllet. Atter drønnede det over Havet, og atter bragede det ombord paa "Huascar"s slemte tilredte Dæk.

Næstkommanderende faldt paa Wrens Bagt. Office-ren, der stod ham næst, indtog strax hans Post, og Kampen fortsattes ombord paa Monitoren med vildt Raseri.

"Huascar" stjøb imidlertid bestandigt fremad gjennem

Søen, trods de mange Vanskeligheder i Styningen paa Grund af Mortaljeblokkens gjentagne Overtjæringer. Kampen havde nu været en Times Tid. Blufseligt saa man fra "Cochrane" det peruanske Flag komme ned fra Stangen i Agter-Stævnen, fra hvilken det vajebe. Latorre, som antog, at dette betød Overgivelse, gav Befaling til at holde inde med Skydningen. Hvert Dieblil ventede han at se det hvide Parlamentær-Flag gaa tilveirs. Men nei. Istedel saa man fra den gyllenste Pantser et langt større og nyt Flag gaa tilveirs og udfolde sig fra Stangen. "Huascar" vedblev stønnende at arbejde sig fremad og give Jlb. Latorre, som saa sin Feiltagelse, lod atter sine Kanoners Jlb rette mod Monitoren, som han nu kom nærmere. Striden blev mer og mer haardnakket. Da "Huascar" imidlertid saa, at det ikke var den muligt at undvige, bestrev den rast en Bue og kom med sin Vædder støvnende imod Fregattens Bredside. Men Latorre haandterede sit Skib med sjelden Dygtighed, undgik Støbet og med Vædderen af sit Skib søgte han paa sin Side, at løbe an imod sin Modstander. Saaledes bestrevede de to Skibe i nogen Tid Buer omkring hinanden, medens Riffel-, Mitraillee- og Kanonflud udverledes. Ved denne Manøvrering holdt Skibene sig inden et bestemt Omraade, og "Blanco Encalada", med Flaadens Kommandør ombord, saa sig saaledes istand til at indtræffe paa Kamppladsen. Det gav Latorre Leilighed til at lægge sit Skib saa, at "Huascar" kom i Krydsilb, og nu, uden Redning fortabt, overgav den sig. Slaget havde været i halvanden Time.

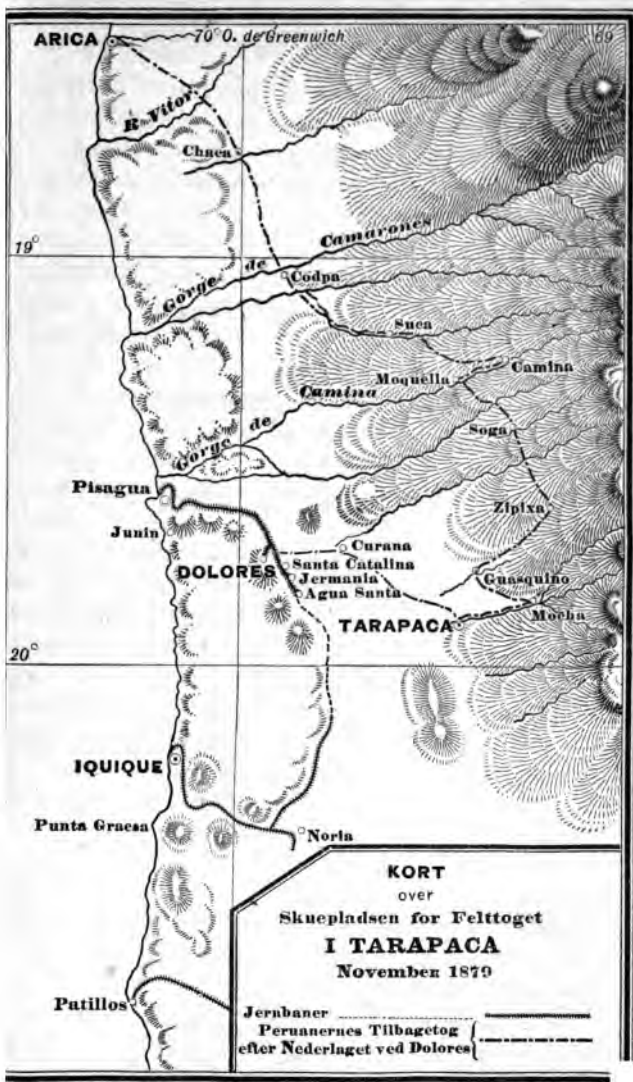
Imidlertid havde "Union" seet sig istand til at undvige og lægge sig ind under Arica. Desuagtet var dog i Virkeligheden Perus Sømagt af Gavn ophørt ved Tabet af den mægtige Monitor og dens mest handledygtige, virksomme og indsigtsfulde Mand iblandt dets Søofficerer, Admiral Don Miguel Grau. Dette Slag antog Navn af "Anga-

mos", fordi det leveredes udfor Angamos, den nordvestlige Bynt af Galøsen syd for Mejillones. Chiles Overherredømme tilføs var nu paa en afgjørende Maade grundet, og fra dette Tidspunkt af at regne, den 8de Oktober 1879, var Chile først ret istand til eftertrykkeligt at foretage sine Krigsoperationer tillands.

Imedens Glædesrusen i Chile og den nedslagne Stemning i Peru, paa Grund af "Huascar"s Bemægtigelse, endnu fandt Sted, fordoblede den chilenske Regjering sin Virksomhed forat træffe Foranstaltning til Hærens Afmarch, og Tropperne indstibedes omsider i Havnen ved Antofagasta for at føres Nord paa. De allierede Magter, Peru og Bolivia, følte sig imidlertid trygge, stolende paa Dygtigheden af deres Tropper, der tilmed vare forbelagtigt stillede for at indtage en defensiv Holdning. Chilenernes Plan var den, først at angribe Pisagua, midtvejs mellem Arica og Iquique, for saaledes at hindre de to Hovedstyrker af de Allieredes Hær, der vare garnisonerede i disse Stæder, fra at forene sig. Saaledes vilde man endvidere opnaa, kun at have at operere imod en Afdeling af Gangen. Paa Grund af sin topografiske Beliggenhed frembyd Angrebet paa Pisagua mange Vanskeligheder, idet Byen er beliggende ved en halmaaneforsmig Bugt, omgivet af steile Skrænter, opad hvilke Standsfer og Børn fandtes, og paa hvis Top Artilleri var plantet, ligesom ogsaa paa Bynterne, imellem hvilke en levende Krysild kunde underholdes. De chilenske Tropper gjorde her den 2den Novbr. Landgang under en heftig Kugleregn, stormede og vandt en glimrende Seier over de bolivianske og peruanske Tropper, der traal sig i Worden tilbage til det Indre. Angrebet blev udført saa hurtigt, at de Allierede ikke en Gang fik Tid til at ødelægge deres stationære Hjelpekilder, hvilken de maatte efterlade ved Flugten, og som Seierherren saaledes drog Udbytte af. Som Læseren vil erindre, er hele

Proviñdsen Tarapaca vandtør og Indbyggerne drille paa Kysten saa at sige intet andet Vand, end det, som faaes ved at destillere Havvand, og Maskinerne herfor efterledes til Chilenerne, ligesom ogsaa Jernbanematerialet etc. for Baanen til Salpeterfabrikerne i det Indre. Efterat det chilenske Rytteri under Oberstløjtnant Don Jose Francisco Bergara havde slaaet det Peruaniske nær Salpeterfabriken Germania, fandt en meget alvorlig Træfning Sted ved Dolores den 19de Novbr. mellem Chilenernes Avantgarde og de Allierede, som havde faaet Forstærkning fra Iquique. Skjøndt Chilenerne saa sig nødsagede til at optage Kampen, før den tilbageblevne Styrke kunde komme op, og kun besad 8000 Mand, halvt saa mange Mand som deres Fiender, vandt de dog atter, paa denne Dag, under Oberst Sotomayor, en glimrende Seier over ham og splittede ham fuldstændigt. General Daza, der fra Tacna den 11te Novbr., i Spidsen for sine Bolivianere, havde marcheret sydpaa for at forene sig med Buendia, var, paa Halvveien, bleven mobiløs paa Grund af Ortenens Besværligheder og Savn og vendt om igjen. Havde han indtruffen paa Kamppladsen i Tide, kunde dette være bleven skjæbnesvangert for Chilenerne. De flygtende Tropper samlede sig atter, efter et rigtigt besværligt Tilbagetog, længer inde i Landet, ved Byen Tarapaca, og drog den sidste Levning til sig af Styrken i Iquique, der besattes af Seierherren.

Imedens Oberst Sotomayor med en Rytterstyrke marcherede imod Syd forat tage Landet i Besiddelse, rykkede Oberstløjtnant Don Jose Francisco Bergara med en Fortrop paa 400 Mand indimod Byen, der bærer Proviñdsens Navn, Tarapaca, og da han tog nogle Flygtninge, der meldte, at der her kun havde samlet sig fra 1500 til 2000 Mand, paa Ordet, sendte han en Ordonants til Dvergeneralen, Escala, med denne Rygbed. Bergara fik da en Udsætning paa 1800

7

Mand under Ansørsel af Oberst Don Louis Arteaga, der satte sig i Spidsen for den samlede Styrke.

Imidlertid ventede der denne en ubehagelig Overraskelse. De Allieredes Overgeneral, Buendia, havde samlet en Styrke paa ikke mindre end 5000 Mand i den Hensigt i god Ordren at begynde et Tilbagetog nordpaa til Tacna, hvor Hærsafdelingerne under Generalerne og Præsidenterne, Prado og Daza, befandt sig. Det kom derfor til et blodigt Sammenstød i den yderst snevre Dal, i hvilken den lille By er beliggende, — et Sammenstød, under hvilket den chilenske Soldats fysiske og moralske Styrke, hans Selvtægtelse og strenge Disciplin sattes paa haarde Prøver; thi ikke alene vare de Allierede Chilenerne overlegne i Mandtal, men de inbtog ubmærkede Stillinger og havde, hvilket de chilenske Tropper ikke havde, udhvilt efter den besværlige Marsch over den golde Taramugal-Slette, der strækker sig imellem Salpeterbeltet og Andesformationens Fodstykke. I Overbevisningen om deres Overlegenhed og besjælede af et uudslukteligt Had havde de Allierede beredt sig til at lade Chilenerne springe over Klingen. Men den chilenske Soldat besad en Legemsbestaffenhed af Jern, hårdet som han var bleven under Industriens møjsommelige Arbejde. Omringet som han nu var fra alle Kanter, veg han ikke fra Pletten, men stod urokkeligt fast eller brød frem til Angreb, hvor og naar han kunde. Officerer og Menige faldt storevis, og deres Lig dækkede Jorden i stort Omraade. Men de solgte deres Liv dyrt og deres Kugler og Bajonetter aabnede med hvert Dieblid Breche i Fjendens Rækker. Kampen havde varet 5 Timer. Peruanerne, ophidsede til det Yderste, pressede nu paa fra alle Kanter. De haandfaste chilenske Karle pressede ligeledes fremad med sældet Gevær. De, iblandt dem der besad Krumpkive — de berygtede "Los Corvos" — trak blank og med dette skrækelige Raaben, blinkende i deres

Hænder, strebe de fremad. Bloddabet blev gyfseligt i Haandgemænget. Raos'et blev ubestrikeligt. En dump Lyd naar Legems Masser stødte voldsomt sammen, hurtigt dragne Mandedræt og Stønnen, fremskyndet ved den overvættes Anstrængelse, Bredeudbrud, ofte forkortede ved et Bajonetstik eller Knivstik, Jammerstrig, Sukke og en hæs Ralles Lød over Kamppladsen i Dieblitte, hvor Riffelsalverne ikke overdøve disse Lyde. Tilhest, i Spidsen for sin Bataillon, stormede den chilenske Oberstløjtnant Don Eleuterio Ramirez en af Fiendens Afdelinger, der gav Ud paa hans Tropper bag Brystværn. Han slyngede Peruanerne fra 1ste Rblinie tilbage til deres 2den og fra denne igjen til deres 3die. Under Angrebet blev han haardt saaret i Benet. Han lod sig skyndsomt forbinde og rykkede da atter fremad med sine stormende Kolonner imod Stillingen, han nys havde kastet Fienden tilbage til. Foran denne traf en anden Kugle ham og han segnede af Hesten. Trods Smerten, som dette nye Saar forvoldte ham, raabte han dog: "Fremad Karle! Lad min øieblikkelige Forsinkelse ikke holde Eder tilbage! Viva Chile! Fremad!" og han fulgte sin Bataillon som bedst han kunde tilføds. Peruanerne stak Ud paa Husene, i hvilke chilenske Tropper havde forskanset sig. Af den saarede Ramirez fandt man senere kun sørgelige forbrændte Levinger imellem en Hob af uformelige Masser.

En chilensk Marketenderste, Dolores Rodriguez, en modig velstabt Kvinde, der var gaaet i Felten for at ledsage sin Mand, der var Sergeant, greb dennes Riffel, da han faldt, og opførte sig beundringsværdigt tappert i Kampen. Som Belønning for sin Tapperhed og sjældne Mandsnærværelse, gav man hende Sergeantsgraden per d'honneur. En anden Marketenderste mishandlede paa det skændigste af hende.

gen gradensis af og Kl.

6 hørte den fuldstændigt op. De peruanske Tropper forbleve i deres Stillinger, medens de chilenske traf sig tilbage i god Orden.

Dolores Rodriguez.

Hvem vandt vel Slaget paa denne Dag? Dette er et vanskeligt Spørgsmaal at besvare; begge Partier tilskrive sig Seiren. Halvparten af de i Kampen engagerede chilenske

Tropper enten falbt eller bleve haardt saarede, medens noget over en Femtepart af de peruanske havde samme Skæbne. Men da de peruanske Troppers Antal var de chilenske Troppers langt overveiede, balleedes Kamppladsen med dobbelt saamange peruanske Lig eller Saarede som med chilenske. Hvorom Alting er, saa er saameget vist, at skjøndt Peruanerne bleve Herrer over Kamppladsen, vare de dog ikke istand til at forfølge den sig i god Orden tilbagetrækkende chilenske Division, og fandt det ligesaalidt raadeligt at forblive i deres Stillinger. Klodden 11 om Natten gav Buendia Tropperne Ordre til at begive sig paa Marchen nordpaa til Tacna og efterløb det til Chilenerne at begrave deres Døde og tage vare paa deres Saarede.

Tilbagetoget, som den peruanske Hær foretog sig fra Tarapaca til Arica og Tacna, danner en af de mest hjerteskjærende og sørgelige Episoder under Felttøget. De Flygtende fulgte Stierne langs Andesbjergenes vestlige Afkald for saaledes at undgaa ethvert Møde med de chilenske Tropper. De vare nødsagne til at marchere uden Rist og Ro langs de steile Klippevægge, om Dagen uden Skygge for Solens glødende Straaler, og om Natten uden Beskyttelse imod den bidende Kulde. Der fandtes her hverken Træer eller Græsgange. Veien gik over haarde og skarpe Stier, ofte meget snævre med lobrette Bægge paa den ene Side og gabende Afgrunde paa den anden. Man kunde marchere hele Dagen uden at finde Vand, og hvis man saa endelig traf paa det, havde det en modbydelig Afsmag. Kun elendige Landsbyer fandtes paa Veien. Mange Soldater bukkede under af Afkræftelse eller Tørst, andre toge sig selv afdage, for ikke at udstaa en langsommere og pinligere Død. Til yderligere Opsættelse af Bibelserne paa denne March kan tilføies, at den ⁴¹stødt Afstanden mellem Tarapaca
 eografiske Mil.

Den døtbelige Provinds Tarapaca unberkastede sig imidlertid Seierherren og droges ind under chilensk Jurisdiktion. Dette havde et Felttog, ført i neppe to Maanedes, ubrettet. Havnepladsene aabnedes igjen og Handel og Industri fik et nyt og kraftigt Stød fremad.

Tabet af Provindsen Tarapaca, efter det for de Allieerede saa ulykkelige Felttog, foraarsagede alvorlige Uroligheder saavel i Bolivia som i Peru. Disse Uroligheder havde Omstiftninger af stor Betydning til Følge, uden dog at frembringe nye Modstands-Elementer.

Efterat have befalet at General Buendia og hans Stab skulde sættes und. r Tiltale, stillede Præsident Prado de peruanske Tropper, stationerede i Arica, under Kontra-Admiral Don Lizardo Montero—en urolig og heftig Mand, der havde taget Del i mer end 20 Revolutioner, under hvilke han aldrig havde udvist Felttherretalent. Herefter indskibede Generalen sig, den 26de Novbr., i en af de engelske Paketbaade, for over Callao at begive sig til Lima, hvor han nu agtede at stille sig i Spidsen for Regjeringen, som han 6 Maanedes tidligere havde efterladt i Vicepræsident General La Puertas Hænder.

Den 28de Novbr. begyndte de chilenske Krigsskibe at blokere Arica og krydse langs Kysten mellem denne Stad og Callao for at forhindre at General Prado sendte Undsætning til Syden.

Perus Stilling begyndte i Birteligheden at blive kritisk, kjendt Folket, i sin Kortsynethed, selv ikke saa det. Tabet af Tarapaca voldte megen Forbitrelse mod Prado og hans Generaler, hvilke man beskyldte for at være Ophavsmandene, paa Grund af deres Uvirksomhed, til alle de Ulykker som truede Landet. Prado befandt sig i en vanskelig Stilling og indsaa Nødvendigheden af at bringe en Forsø-

ning tilveie imellem sig og sine Modstandere for at holde sig i Sæddelen. I den Anledning tilbød han den ivrigste af dem, Dr. Juris Don Nicolas de Pierola, forhenværende Finanzminister, en Ministerportefeuille. Men denne afsløg Tilbudet rent ud, idet han forsikrede, at Fædrelandets Helbred ikke kunde sikres, uden ved en mere grundig Forandring i Regjeringsformen. Præsident Prado sølte sig fortabt. Han frygtede for Følgerne af en tøilesløs Pøbels Ophidselser og efterat han havde efterladt en storstilet Proclamation til Folket i hvilken han erklærede at han havde forladt det for at søge at opdrive Kapital i Udlandet for en ny Flaades Anskaffelse, forlod han, den 18de Decbr., hemmeligt Callao, efterladende det til Vicepræsident La Puerta at tage vare paa Statens Anliggender i sin Fraværelse. Uveiret brød nu løs. Bestylende Prado og hans Kreaturer for uærdige Styrere, reiste Pøbelen i Lima og Callao sig. Pierola satte sig i Spidsen for den, lokkede en Del af Tropperne over til sig, slog La Puerta, der satte sig tappert til Modværge og stillede sig den 22de Decbr. i Spidsen for Republikken under Titel af Diktator. Skjøndt ivrig Modstander af Pierola, anerkjendte Montero i Arica dog Pierolas Herredømme; men lagde en Snare for at rydde General Daza, hvis Stilling som Overbefalingsmand han ikke vilde anerkjende, afveien. Daza, der hidtil havde været Soldaternes Yndling, havde fuldstændig mistet sin Popularitet, saavel paa Grund af sit usvævende Levnet, som paa Grund af sin Modløshed paa Marchen til Tarapaca. Hans Officerer affatte ham, og Daza, der ligesom Prado, saa sig selv fortabt, indstibede sig hemmeligt og begav sig til Europa, for at undgaa videre Ulykker.

en længere Tid i Peru uden at
 Hans første Opgave var
 sig imod sine Fiender,

som han i Begyndelsen gif meget lempeligt tilbørls med. Forat tilføre sig den ringe, men talrigste Stands Gunft, hvide Diktatoren til sin officielle Titel Jose supremo (øverste Chef) endnu denne Protector de la raza indijena (Beskytter af Ur-Racen.)

Diktatorens Raadehold i den første Tid var imidlertid kun en Følge af politisk Beregning; men fra den Stund af at han saa, at Sydhærens Befalingsmand havde anerkjendt hans Regjering og han saaledes var sikret fra den Kant, anslog han en anden Tone. For at nedbryde de ganske vist ubegrundede Rygter om, at han ikke sendte Montero Undsætning eftersom det var hans Hensigt at lade sin politiske Modstander i Stikken, for at et Nederlag vilde kunne fri ham for denne, sendte han "Union" paa et Logt til Africa med Levnetsmidler, Vaaben og Ammunition, hvilket med sjelden Snilbhed lykkeligt tilendbragtes af Korvettens nye Chef, Villavicencia.

Krigens andet Felttog.

Første Kapitel.

Moquegua, Los Angeles og Sama.—Jan. til April 1880.

De Allierede vare neppe komne ud over de Forvirringer, som de indre Uroligheder havde forarsaget i deres Lande henimod Slutningen af 1879, for en Begivenhed af en vis alvorlig Art tiltraf sig deres Opmærksomhed og fornyede deres Uro. Den 30te Decbr. havde en liden chilensk Troop paa kun 550 Mand her i Martinz gjort Landgangs nord for Tacna i og afslaaet Telegraftraad langs Banen, de betydelige Indlandsst

Moquegua, og havde pr. Tog begivet sig hid, taget Staden i Besiddelse, spillede den chilenske Nationalhymne paa Hovedtorvet, forlangt Levnetsmidler, retnoceret Egnen og derefter vendt tilbage til Kysten igjen, hvor den indstibede sig.

Den chilenske Regjering traf nemlig Foranstaltninger til et nyt Felttog, der skulde ledes nordfra, idet de Allieredes Hære saaledes vilde blive afflaarne al Forbindelse med Lima. Den chilenske Operationshær talte nu en Styrke paa mer end 20,000 Mand, inddelt i 4 Divisioner og i en Reserve, der skulde besætte de nys erobrede Landsdele forat afværge Indfald. Man knyttede et større Antal Ingeniører til Generalstaben. Artilleriet og Rytteriet, i hvilke man uomtvistelig var Fienden meget overlegen, bleve ligeledes forøgede og forsynede med alt det nødvendige. Man byggede nye Kustvoerne til Levnetsmidlers, Ammunitionens og Fades Befordring. Det var jo nemlig nødvendigt at føre Vand med sig i Ørkenen og igjennem det sandede Sybperu, hvor man kunde marchere Dage i Træl uden at træffe paa en Bæk eller Brønd. Man forøgede ligeledes Landgangschaluppernes og Lastdyrenes Antal.

Efterat man i Bolivia officielt havde affat Daza, baade som Præsident og Overbefalingsmand, overdrog man der Anførselen over den bolivianske Operationshær ligesom ogsaa Republikens midlertidige Styrelse til General Don Narciso Campero, en sindig, energisk og videnskabelig udbannet Mand.

Den 26de Februar gjorde 10,000 Mand af den chilenske Hær, Landgang i det uforsvarede Ilo og Pacho, satte sig fast her og efterat have modtaget en Forstærkning af 3—4000 Mand senere, tog den hele Moqueguadalen op til Andesbjergene i Besiddelse.

I Moquegua befandt der sig paa den Tid en langt betydeligere peruanisk Styrke end den, Oberstløjtnant Martinez havde jaget paa Huancabamba Maaneder tidligere. Denne

Styrke, der stod under Oberst Gamarra, søgte aldeles ikke at forsvare Byen og den nærliggende Dal, men havde forstaaet sig en Smule nordligere, paa Høider, som man ansaa for uindtagelige.

Naar man gæter sig fra Moquegua til Torata, maa man krydse en Rjæde af steile Bjerge, som ikke frembyder Afgang paa andet Sted end over en Høideryg eller Kam, der bærer Navnet Anjeles. Her fører nemlig en Bei i sig sig over til den anden Side, men den er baade smal og farlig, og ingen Hær kan følge den, naar Høiderne ere besatte af en fiendtlig Styrke. Begge Sider af denne Høideryg ere saa steile, at man hidtil havde anseet det for en fuldstændig Umulighed at naa "los Anjeles" ad anden Bei, end ad den offentlige. Tropperne, som havde sat sig fast i denne Stilling, havde saaledes Intet at frygte for et Flankangreb, og en Haandfuld Mænd var nok til at forsvare Beien, som fører over Bjergkammen.

Påsset ved "los Anjeles" nyder en saadan Anseelse i Perus Historie at det har fortjent Navnet "det peruaniske Termopylæ".

Chilenerne vare ikke uvidende om disse Enkeltgæder stjændt de i Grunden ikke vare betænkte paa at marchere mod Torata. Da det var deres Plan at rykke frem mod Syd forat angribe Tacna-Hæren, kunde de strengt taget ikke bestjæftige sig med Tropperne under Gamarra; men da det var farligt at have fiendtlige Tropper paa Siden eller bag sig, besluttede den chilenske General, Vaquedano, at angribe Gamarra, og med fuldstændigt Rjendskab til Terrænet gennem Ingeniørerne, lagde man i den chilenske Leir, der var opslaaet paa Moqueguaflodens nordre Bred og i Omegnen kaldet Alto de la Villa, en Plan i dette Døgn.

Bjergene vare meget steile paa Fiendens høire Flanke, og det syntes, som om det hverken var muligt for Mennesker

eller Dyr at bestige dem. En Bataillon, bestaaende af kraf-
tige og modige Minører, paatog sig imidlertid at bestige
Høiderne fra denne Side, medens en talrigere Styrke fik det
Hørv at angribe Fienden paa venstre Flanke, hvilket kun
kunde ske ved at gjøre en lang Omvei, der maatte tilbage-
lægges om Natten.

Ved Dagary den 22de Marts bleve Frsvarerne af "Los
Anjeles" angrebne i deres høire Fløi af Minør-Bataillon.
Den langt talrigere Kolonne, som skulde angribe venstre
Fløi, var bleven forsinket paa Grund af den længere Af-
stand, som den maatte tilbagelægge og samt desforuden forbi
den var bleven opholdt af en peruansk Avantgarde paa Re-
kognocering. Men det chilenske Artilleri, der var plantet i
Dalen, rettede ved Kampens Begyndelse sin Ild mod den
øffentlige Vei og mod Standserne, der kronede Høiderne.
Efter en Kamp paa kun lidt over en Time veg Peruanerne
og General Baquedano besatte Høiderne. Torata faldt
samme Dag i Chilenernes Hænder. De chilenske Tropper
kunde nu drage i Felten og begive sig paa Marchen sydpaa
uden Frygt for at deres Arriere-Garde vilde blive angreben.

General Don Manuel Baquedano, der kort efter
Indtagelsen af "Los Anjeles" var traadt i General Escalles
Sted som Overbefalingsmand over den chilenske Opera-
tionshær—rykkede nu i Epidsen for denne sydpaa. Egnen,
som han maatte føre Hæren igjennem var særdeles øde og
ugjæstfri; thi kun i Dalene, der gjennemkrydser Rytlandet,
findes en rig Plantevært ved Overrisling. Oberstløjtnant
Bergara førte Fortrævet paa Rekognocering, og det lykkedes
ham at finde den berygtede Guerilla-Høvding Oberst Alba-
racins Standkvarter og at anfalte og slaa ham fuldstændigt
paa Flugt. Veien forud var saaledes rydbelig og efterat
have overvundet de umaadelige Vanskeligheder, som Artilleri-
et og Trænets Befordring, samt Kolbfeber, der nu var ud-

brudt imellem de lidende Soldater, førte med sig, ankom man den 10de Mai til Floden Sama, 6 Mil fra Tacna, paa hvis Bredder man slog Leir forat give Mænd og Dyr nogen Hvile, fornye Vandforraadet og tage de sidste Forholdsregler for Marchen imod Fienden, hvilken den maatte levere Slag under mindre gunstige Omstændigheder.

Den 22de Mai 1880 lod Baquedano sin Generalstab, til hvilken Ingeniørkorpset var knyttet, foretage en Reconnocering af de fiendtlige Stillinger, og efterat have forvirket sig om, at Fienden havde til Hensigt at holde sig defensiv, rykkede han den 25de Mai frem og slog atter Leir i to Mils Afstand fra ham.

Den allierede Hærs Overgeneral, Campero, havde indtaget en meget strategisk Stilling lidt nordfor Tacna, paa en Høideflade, beskyttet fortil ved en ophøiet Rand, med Affald mod Sletten nedenunder, og en anden lignende Rand bagtil. Toppen beherskede Lavlandet fra to Sider. Hærens Flanker vare ypperligt betryggede ved dybe Sænkninger, hvorved et Rytterangreb næsten umuliggjordes. Angriberens Artilleri kunde endvidere kun virke i Begyndelsen af et Angreb. Terrænet besad en anden for de Allierede gunstig Omstændighed: Randen af Høidefladen, vendt imod Fienden, dannede nemlig en convex Bue, hvilket vilde nøde Angriberen til at fordele sin Styrke paa en meget stor Udstrækning, hvis han vilde omspænde hele Buen.

Andet Kapitel.

Slaget ved Tacna den 26de Mai 1880.

Den 26de Mai befandt den chilenske Hær sig fjernet kun 2 danske Mil fra Fienden. Ved Daggrøn formerede den i Slaglinie og rykkede fremad, med Front og Flanker beskyttede ved Blankere. I Kanonstudsviddes Afstand gjorde Holdt.

De Allierede havde om Natten forsøgt paa at falde over den chilenske Hær; men de vare farne vilde i en tyk Taage og havde maattet vende om igjen. Hvor den chilenske Hær befandt sig, saa man i Dagningen netop de sidste Kolonner af Fienden trække sig bag sine Standsfer.

Hvor man havde overnattet, efterlod Baquedano en Reserve paa 3000 Mand Infanteri udvalgte Tropper, medens han med Hovedstyrken rykkede fremad.

Klokken 10 Form. aabnedes Slaget under en livlig Kanonade fra det chilenske Artilleri; men saaledes som Fienden var forstaaet, havde denne ingen synderlig Virkning. Efter en Times Tid Forløb, hød derfor General Baquedano at holde inde med Skydningen og Infanteriet at rykke frem i tre Styrker, hver paa omkring 2000 Mand. En lignende Styrke lod han blive tilbage som en 1ste Reserve.

De Allieredes venstre Flanke var det Punkt, paa hvilket deres Stilling var mest tilgængelig. General Campero havde derfor her opstillet en betydelig Styrke under Oberst Camacho.

Henimod Middagstid var Slaget blevet almindeligt over hele Linien.

Artilleriet, som var blevet tilbage som Arrier = Garde, understøttede Infanteriets Angreb ved at skyde med Elevation.

De Allieredes Venstre vaklede, og deres Reserve ryk-

lede frem for at optage Kampen her. Stræffeligt opvæne i deres Rækker vakkede nu ligeledes Chilenernes Fjere, men denne Fløis Rygtteri sprængte den tilhjælp, og saaledes holdtes de Allierede i Schak, indtil Reserve No. 1, 1000 Mærk, under det opmuntrende Raab: *Viva Chile*, kom op i Stormmarch. Kolonnevis brød den sønderlemmede Division med Undsætningen atter fremad til Angreb.

Bag de Stormendes Kolonner, og ligeoverfor de Allieredes Stillinger i sin hele Udstrækning, var det chilenske Artilleri fjørt op paa Slettens mest op høiede Terræn og havde, i fem særskilte Dobbeltbatterier, indtaget een paa Forsvarsliniens Korde parallel Linie, hvorfra det, som anført, skjød med Elevation, saaledes at dets Projektiler bestrøge en vertical Bue over det chilenske Infanteris Hoveder. Chefen for den Afdeling, der befandt sig længst tilhøire (altsaa ligeoverfor Fjendens venstre), og bag hvilket det chilenske "Røde Kors" havde indrettet sig, havde, i det Øieblik da den chilenske her vakkede, fjørt sine Kanoner frem, protset af og aabnet en levende Ild imod Fjenden.

Den chilenske Feltherre, General Baquedano, havde indtaget sin Stilling, med sin Generalstab og Ingeniør-Korpset, midtvejs imellem sit Artilleris Linie og Midtpunktet af Forsvarsliniens Korde, altsaa overfor Fjendens Centrum, bag hvilke atter de Allieredes Generalstab i samme Afstand havde indtaget sin.

Man tænke sig Situationen kort efter, at Reserven No. 1 var rykket frem til Undsætning. Hele Slaglinien befandt sig da i det livligste Engagement: Chilenerne — med Stormskridt og under idelige Beværtsalver og Raabet *Viva Chile*, der, naar et Korps istemte det, besvaredes fra alle andre, — marcherende opad Straaningen, og de Allierede, fra deres op høiede Stæde, med sjelden Jhærdighed staa fast

og udfy, fra Haandvaaben, Mitrailleurer og Kanoner, en heftig, dødelig Ild imod de Angribendes Rækker.

Fra det Sted, hvor den chilenske General holdt med sin Stab, saa man en Ildlinie baade for og bag. Igjennem Røgen, der indhyllede Slagmarken, skimtede man, under idelige Drøn, der rungede tilbage fra de omkringliggende Bjergsider, Glimt af Lyn, der betegnede begge Artilleristyrkers Veliggenhed. De fiendtlige Granater sprang ogsaa her med dødbringende Virkning, medens Projektiler, udsendte fra den chilenske Arriér = Stilling, hørtes at hvisle igjennem Luften, beskrivende en Bue paa deres Vej imod Forsvarslinien.

Slaget havde naaet sit Culminationspunkt. De chilenske Angrebskolonner vare naaede tæt ind under de fiendtlige Stillinger.

Der indtraf en Pause i Skydningen over hele Angrebslinien.

Den blanke, ildevarslende Sabelbajonet sad alt paa Angribernes og Forsvarernes Geværløb.

“Til Angreb! — Gevær i højre Haand!” — befalede nu efterhaanden de chilenske Bataillonskommandører, og snart hørte man det velbetjendte Hornsignal — “fæld Geværret!” — i korte Tempoer lyde over hele Slagmarkens Angrebslinie.

Dette Signal havde en eiendommelig, modopflammende Virkning paa de chilenske Soldater og varslende Fienden om, at Tæppet for et skrækkeligt Drama, som de ved Pisagua, Dolores og Tarapaca, paa deres Bekostning, nu snart vilde rulle op.

Chilenerne grebes af en mageløs Kampiver, naar dette Signal kaldte dem til en instrængelse.

“Cala arma, a la carga!” lød det igjennem Rækkerne, bebudende et mægtigt Uveir; og med et rungende Viva Chile! brød Stormkolonnerne frem.

De Allieredes høire Fløi begyndte nu at valle. Contra-Admiral Montero, der befalede denne, mistede fuldstændigt Fatningen, og da han ansaa Slaget for tabt, forlod han med de første Flygtninge, for største Delen Peruanere, skyndsomt Kamppladsen, trods de krænkende Ord, han maatte høre herfor, især af Bolivianerne, der endnu stode fast.

To Batailloner af denne Nation gjorde med en sjelden Jhærdighed Chilenerne Terrænet stridigt.

Men som en Stormvind fo'r disse frem, og Blodbadet blev saa umfangsrigt, at de bolivianske Batailloner næsten fuldstændigt tilintetgjordes, før de, betagne af en panisk Skræk, med Levningerne af de peruanske Tropper toge Flugten i wild Uorden.

Denne de Allieredes høire Fløi var saaledes slaaget af Marken, og nu trængte en Afdeling af det chilenske Rytteri frem, affar den Retræten mod Nord og forfulgte den, i Forening med Infanteriet ad Tacna til.

De Allieredes Centrum og Venstre havde inidbertid uader de dygtige bolivianske Befalingsmænd, General Campero og Obersterne Castro-Pinto og Camacho, udvist megen Udholdenhed; men overfor Chilenernes Bajonetter havde eiheller deres Mandskab formaaet vedvarende at staa fast, og høire Fløis Flugt gav Signalet til Opløsning. Klokken var da 2 om Eftermiddagen. De Allieredes Nederlag var fuldstændigt.

Slaget, der stod paa en halvanden Fjerdingoei nord for Tacna, fik Navnet: “Slaget paa Aliancens Mark (batalla del Campo de la Alianza).

Den chilenske Styrke, der tog aktiv Del i Slaget —

omkring 8,500 Mand — mistede ikke mindre end Fjerdeparten af sit Mandstab i Saarede og Døde. Dette kan bedst forklares ved, at den var nødsagen til at kæmpe med aabent Bryst imod en Fjende, der ved Slagets Begyndelse laa fuldstændigt dækket bag Værn.

Men var Chilenernes Tab stort, var de Allieredes dog større, idet de af 9,300 Mand mistede mer end 2,800. Bolivianerne havde kæmpet tappert, og mellem dem havde Dødeligheden ogsaa været størst. Chilenerne tog ikke mindre end 2,500 Fanger, iblandt hvilke Camacho, (saaret), 10 tjenstdygtige Kanoner og 2 demonterede, 5 nye Mitrailleuser, henved 5000 Rifler og et betydeligt Forraad af Ammunition.

Contra-Admiral Montero og General Campero undkom ukladte fra Kamppladsen og flygtede, med Levningerne af den adsplittede Hær, til det Indre af Landet, efterladende det til Garnisonen i Arica, Tacnas Havnestad, der laa en 8 danske Mil sydligere og ved Kysten, — at forsvare sig, som den bedst kunde.

De første Nygter om den allierede Hærs Nederlag ved Tacna naaede Lima den 1ste Juni. Først vilde man ikke tro Efterretningen, og Diktatorialregjeringen søgte, som stedsse, igjennem sin Presse, ved falsk Forklaring at holde Stemningen oppe. Igjennem den engelske Paketbaad fik Nygten imidlertid fuld Bekræftigelse, og nu begyndte Diktatorialpressen at søge at bevise, at da en vis Oberst Leiva var i Anmarch med Undsætning for Garnisonen i Arica, og denne Søstads, under Oberst Bolognesi, befandt sig stærkt befæstet, vilde den chilenske Hær, inden ret længe, befinde sig imellem to Iblinier. Medens man saaledes i Lima og i hele Peru levede under Indflydelsen af en bedragerisk Presse, hvis Redaktør Diktatoren indirekte selv var, traf den chilenske Hær Foranstaltninger til Angrebet paa det sidste Punkt, som Peruanerne endr Syden, — Arica.

Tredie Kapitel.

Aricas Indtagelse, 7de Juni, 1880.

Arica er beliggende paa et af Naturen vel egnet Punkt til at tilbagevise et fiendtligt Angreb, saavel fra Sø, som fra Landfiden. Syd for Byen hæver der sig en Række af nøgne, Vandede Høider, hvis Udstrækning i Øst og Vest er omkring $\frac{1}{2}$ dansk Mil, og hvis Middehøide kan anslaaes til 500 Fod over Havets Overflade. Umiddelbart under Høideryggaens østlige, stejle Affald mod Nord og Bugten, og tilbøls paa en Skraaning, ligger Byen. Det er navnlig dette Høideryggaens østlige Endepunkt, "El Morro", der fortjener Opmærksomhed fra et strategisk Synspunkt. Det staar frem som en Blok (ikke ulig Gibraltar) med bratte, næsten overhængende Fjeldsider imod By og Hav, og paa dets tilbøls flade Tinder havde Peruanerne anbragt 9 rislede Kanoner paa 150 til 300 Punds Kaliber, hvilke fuldstændigt beherskede Indløbet til Havnen. Paa Høideryggaens Kulminationspunkt havde man opkastet et andet Fort, forsvaret ved 3 Kanoner, og paa dets vestlige Afslutning et tredie, kaldet "El Ciudadela", paa 2 Kanoner af lignende Kaliber som de paa "El Morro". Imod Nord skraaner Høideryggen ned imod en vid, sandig Dal, gjennem hvilken Azapafloeden flyder med sparsomt Vand.

Nord for Byen befandt sig 3 Batterier langs med Kysten, udrustede med Kanoner paa 100, 150 og 300 Punds Kaliber. Disse Batterier, ligesom ogsaa et flydende, "Ranco Capac" paa to 300 Pundinger, vare beregnede paa at bestyde Fienden til søs. Mellem det nordligste af disse Batterier og "El Ciudadela" løb en Grav i Zig-Zag. I Lazaretten, der laa midtvejs paa denne Løbegrav, befandt sig et elektrisk Batteri, hvorfra Traade udgik til de forskjellige Forter, saaledes at man kunde sprænge dem i Luften ved

Dynamit, hvis de skulde falde i Fiendehaand. Aricas Besætning bestod af 3000 Mand under Bolognesi.

Den 3die Juni slog General Baquedano, — efter med megen Besvær og Ulempe at have bragt Grosset af sin Hær til Nærheden af Arica, — Leier ved Chacalatoslodens Bredder, og 2 Dage senere skjød han sit Artilleri frem til nogle Høider, beliggende ovenfor "El Ciudabela". Før han imidlertid rettede et Angreb paa Arica, sendte han en Parlamentær bid, forat opfordre denne Plads's Besætning til at overgive sig. Da Bolognesi i sit og Officerers Navn afflog dette, aabnede Baquedano derfor strax i Forening med den chilenske Estadreplaade, Ilden imod Fienden. Den følgende Dag fandt han imidlertid ud, at hans Feltstyks intet formaade imod Fiendens svære Fæstningskanoner, og han inddelte derfor sin Hær i to Angrebstroppe, af hvilke den ene, efter om Natten at have rykket frem ind til nær "El Ciudabela", ved Daggry skulde storme Høidebatterierne, samtidigt med at den anden Kolonne stormede Strandbatterierne.

Om Morgenen den 7de Juni overvældedes Garnisonen paa Høidebatterierne med Forbauselse ved pludseligt at se chilenske Stormkolonner, der havde overnattet bag en liden Høide, rykke frem under Mundingerne af deres Kanoner, som de skyndsomt lode spille imod Angriberne. Men uden at bekymre sig om Granaterne, der sprang imellem dem, gik Chilenerne fremad, Halvparten af Styrken imod "El Ciudabela", Halvparten imod Kulminationsfortet, og før Peruanerne fik Tid til at komme sig efter deres første Overraskelse over et saa uventet Angreb, blinkede Chilenernes Bajonetsabler paa nært Hold under deres Brystværn. I en Haandvending var Chilenerne Herrer paa disse Høider.

Det vil erindres, at en anden Styrke, paa 300 Mand, havde faaet den Opgave at angribe Strandbatterierne. Deres Landsmænds Engagement med Fiendens sykkle

Batterier gav nu denne Styrke Signal til at rykke fremad mod de nordlige.

Efterat have bemægtiget sig "El Ciudabela" og Kulminationsfortet, brøde Chilenerne paa Syd siden nu fremad mod "El Morro", hvorhen Peruanerne fra de alt bemægtigede Batterier flygtede i Masse.

En Fortvivlelsens Modstand uvilkele sig nu her paa "El Morro". Pladskommandanten, Bolognesi, og Drøgtkaptajn Moor forsvarede sig med en heltemodig Tapferhed og faldt med Hæder.

Der var imidlertid opstaaet et forfærdeligt Haandgemæng, der var saa meget desto uhjggeligere for Peruanerne, Fordi de, efterhaanden som de trængtes, kom nærmere den Voimlende Afgrund, den lodrette, næsten overhængende Rand af Klippeblokken, langs hvilken de mægtige Kanoner, der nu ingen Gavn mere kunde yde, stode. Kampen foregik altsaa paa en fremspringende Fjeldtinde, med Afgrunde trindt omkring, med Undtagelse af den Side, der var afklaaret af Fienden, der pressede paa. Kamppladsen blev derfor snevrere og snevrere.

I dette for Peruanerne høist trængte Dieblil, naaede den Stjæbnesvangre Efterretning til "El Morro" om Chilenernes Bemægtigelse af Strandbatterierne, og at Forsvarerne, før de flygtede til Fortet, hvor de nu befandt sig, havde sprængt en Del af Seierherrens Styrke der i Luften med Forterne, og at det var fra Lazarettet, der befandt sig under Bestyttelse af det "Røde Kors", at den elektriske Strøm udgik, der affyrede de forræderiske Miner.

"Ingen Fanger mer! Ingen Skaansel! Hug ned for Fode!" — raabte de forbitrede chilenske Soldater, idet de, blandede af vildt Raseri, kastede sig over Morro-Fortets fortvivlede Forsvarere.

I Birvaet, der umiddelbart fulgte paa dette Hævnraab, var det ikke muligt for Officieren at holde Soldaterne tilbage.

Blodbadet blev gyseligt; Scenen fra Tarapaca gjentog sig. Starer af Peruanere trængtes saa haardt mod Fortet overhængende Klippewægge, at de med Kolbestød styrte ned Afgrunden. Berøvet Besindelsen ved det skrækelige Syn styrte en ellers modig Stabsofficer sig tilhest over Klippewæggen.

Igjennem Rifter af Røg og Støvslyer, der snart laa tungt over Morroens Tinder, snart af Bindpust sendtes ud over Havet og Byen mod Nord, og under Kampens Larm og Lummel, saaes pludseligt det peruaniske Flag komme ned fra og det chilenske gaa opad Fortets høie Flagstang, der stod paa Randen af den nordlige Klippewæg.

Smidertid var det lykkelige Officererne at standse Soldaterne i deres for vidtgaende Fremfærd og at redde mer end 360 fiendtlige fra Døden.

"El Morro," Pladsens sidste og stærkeste Fort, var faldet, men endnu stod Kampen paa i selve Byen nedenunder. Den chilenske Reserve havde afflaaret de Flygtende alle Udgange, og en Afdeling af Rytteriet var rykket ind i Byens Gader under en heftig Kugleregns fra Husene. Denne idelige Modstand bag Børn alene, opirrede de chilenske Soldater; de stak Ild paa Husene, i hvilke Fienden havde forstandset sig, og nedsfalede enhver, som kom dem bevæbnet iveien. I saa Dieblikke vare de saaledes Herrer i Byen. Den peruaniske Besætning paa det flydende Batteri "Manco Capac" forlod dette og borede det isænk. Den toges tilfange af Chilenerne paa Flaaden.

Den chilenske Ansørers Rapport løb lakonisk saaledes: "Alle ere Fanger eller Faldne!"

Med Aricas Indtagelse sluttede det 2det Felttog under Krigen paa det stille Havs Kyst. I Sydperu vare nu Chilenerne Herrer fra Mo og Moquegua. Den chilenske Flaade, som var bleven forto af Fiendens Krigsflåde, "Huascar" og "Asterede Callao og

Rabohavnene, og krydsede paa Kysten, uden at møde mindste Modstand. Henved 4000 Mand af Ziendens Hær havde man taget til Fange paa Slagmarkerne og berøvet ham 40 Kanoner, Mitrailleuser iberegnet, og mer end 6000 Rifler og Karabiner.

Chiles Anseelse og Magt var saaledes fikret saavel til- lands som tilvands.

Operationerne imellem Felttogene.

Første Kapitel.

Peruanst Blændeørf. Bolivia og dets Bladskrivere. Chile og dets stufede Forhaabninger med Hensyn til Muligheden af Fredens Gjenoprettelse og Regjeringens deraf følgende Forholdsregler.

At somme efter Tonen, der kort før de nysbestrevne Tildragelser gik igjennem Lima-Pressen, havde man i Peru paa i gen Maade mistet Tilliden til Krigens lykkelige Udfald, til Perus Magtoverlegenhed og til Chiles Tilintetgjørelse tiltrøds for dets glimrende Seire.

Hvad var det, der fremkaldte denne vidunderlige Tillid? Var det den alt overvindende Fædrelandskjærlighed, der bragte Folket, efter en fast tagen Beslutning, til at ofre Alt for Landets Frelse og til at nære Haab om Fremtiden? Nei, Tilliden hos dem, der besad den, var ikke et Foster af denne ædle Følelse, men af den nationale Forfængelighed og Overmod. Peru var et af Naturen rigt udstyret Land, der ernærede sine Børn rigeligt, uden at fordre meget Arbejde af dem derfor. Chile derimod var et Land, der ved sine Børns Thærbighed var bleven til, hvad det var: et opløstrende Land, lykkeligt under en stedse forfatningsmæssig Regjeringes forstandige Styrelse. Dette havde vakt Misundelse i Peru, og blandet af denne havde man overseet Fordele, som Rabo-

statens Opblomstring spillede det ihænde. Chile og i Bolivia var i Virkeligheden Perus selvskrevede og naturlige Bundsforvandre i de Stridigheder, som sidstnævnte Enderter i Liden tilbage havde haft med hinanden. Misundelsen havde, som s. gt, blændet Peru, og det havde kastet sig i Armene paa en Stat, der kun hæmmede dens egen sunde og forstandige Udvikling. Man havde døvet sig for Stemmen, der hvidskede Afgtelse for Chile og Tilfredshed med, at Peru i det havde faaet en værdig Medinteressent paa Fremstridets Bei, og lyttede istedet herfor til Avindsrøsten. Saaledes var det da, at Peru vænnede sig til, ved falsk Forestilling, at se i Chile en foragtelig og ubetydelig Medbeilerste. Saa kom Krigen. Vebblivende hyllede man en Tilstand frem, som ikke fandt Sted. Stødet til den falske Betragtningssmaade kom stedse fra Regjeringen, især fra Diktatorregjeringen, der holdt Befolkningen i Uvidenhed med Hensyn til Krigens Gang og Perus sande Stilling. Pierola nøjedes ikke med at hyde over Folkets Færd, men vilde tillige lede dets Tankegang i den Retning, der bedst stemmede overens med hans egne Interesser, — en Opgave, der krønedes med saameget desto større Held, som det af Naturen sangvinske Folks Tankegang let var ledet til at færdes i en Drømmeverden, i hvilken dets Forfængelighed stadigt blev smigret. Selvbedraget, som Diktatoren hød tilfals, fandt rigelig Afsetning imellem den almene Mand, og Tvivlen, især hos tænkende Mennesker, om hans Fremstillings Sandfærdighed dysjedes hen, og man greb med Begjærlighed efter Tryllebilledet, i hvilket han, Pierola, stod i magist Belysning og pegede hen paa Perus "virkelige" Storhed, tiltrods for dets "tilsyneladende" Magtesløshed, paa dets saa store Betydning i den civiliserede Verden, der jo nok vilde sende Legioner til at hjælpe det til at slaa den raa Barbar af Marke

Pierola forstod beundringsværdigt at mage det saa, at alle hans Handlinger for en jævn Mands, for Almuens og Føbelens Blik fik Udseende af at hidrøre fra sand Fædrelandskærlighed, medens de dog udsørttes af egentjærlige Hensyn. Paa Grund af, at Pressen var belagt med Censur, kunde indsigtsfulde Mænds Anstuelser i modsat Retning ikke igjennem den finde Udtryk, og Udtalelser i saa Henseende vare høist farlige paa offentlige Steder. Saaledes var det da, at den offentlige Mening, der kom til Orde i Lima, var Gjenlyd kun af Pressens Udtalelser.

Medens den chilenske Regjering havde paalagt sine Embedsmænd, ikke at meddele den, end sige offentliggjøre, Andet, end hvad der strengt stemte overens med Sandheden, og intet at skjule, havde den peruaniske Regjering paa sin Side grundet et Offentliggjørelsesystem, der gik ud paa at søge at indpode i fremmede Lande Medfølelse med Peru paa Chiles Bekostning ved falske Efterretninger, ved Bekjendtgjørelser af indbildte Seire, heltemodige Modstande, Forskyldelser og Rædsler, der aldrig havde fundet Sted. Tiltrøds for sit Skatkammers Mangel paa Midler, der ikke strakte til at sørge for Hærens første Fornødenheder, end sige dens Lønning, understøttede dens Agenter, for Gjennemførelsen af dette stammelige og bedrageriske Offentliggjørelsesystem, Dagblade i Buenos-Aires, i Guayaquil, i Panama, i Central-Amerika, i New York og endog i Europa. Da den peruaniske Regjerings Archiver efterhaanden alle faldt i Chilenernes Hænder, saa man med Ænt, hvor forrykt hin havde været, idet dens sparsomme Renter vare bleve forbrugte til Vedligeholdelsen af Dagblade, hvis Redaktører krævede store Summer for at bekjendtgjøre falske Efterretninger o. s. v.

Medens den peruaniske Regjering ved Efterretningen om Nederlagene ved Tacna og Arica søgte at holde Stem-

ningen i Landet oppe ved en usand Fremstilling af Katastrofen og dens Følger, ved Haansord og tomme Trudsler, rettede imod Fienden, kort, ved en Fremgangsmaade uværdig en alvorligsindet og værdig Regjering, modtog man, i det mindste i Begyndelsen, i Bolivia Efterretningerne med langt større Alvor og Værdighed og søgte ikke her som der, at stufte Landets Indvaanere, der hørte om Nederlaget, med bitter Smerte, uden at ubryde i tomme Ord eller latterlige Trudsler, og uden at fremkomme med uretfærdige og løse Bestyldninger mod Befalingsmændene, hvilket man gjorde i Peru. Den høitidelige Stemning varede imidlertid ikke længe i Bolivia; thi efterat Smertens første Timer vare forbi, begyndte Pressen at ytre Tillid til de mest fantastiske Efterretninger, der indløbe til den igjennem de peruanske Organer, og endte tilsidst med næsten at overgaa disse, hvad høittravende Udtryk angik. De bolivianske Redaktører yndede meget historiske Sammenligninger, og de begyndte nu med at fremsføre Exempler, hentede fra Frankrig og Tyskland, ja fra de gamle Grækere og Romere, og endte tilsidst med at erklære, at Bolivia var rede til at efterligne Marcus Scævola, der foretrak at afbrænde sin Haand for at underskrive Freden.

Som det vil være let at forstaa, forarsagede Efterretningen om dens Hærs glimrende Seire stor Jubel i Chile, og man mente nu der, at denne langvarige Krig, der havde hæmmet fredelige Syssler, nu snart vilde være tilendebragt; thi man kunde ikke forestille sig, at Fienden vilde ønske at fortsætte den.

Man dannebe sig imidlertid feilagtige Begreber i Chile med Hensyn til denne Sag. Den 14de Juni 1880 udstedte Perus Diktator, Don Nicolas de Pierola, en høittravende Proklamation, hvis Hovedformaal var den at erklære Chile Krig uden Staaansel. Denne Proklamation var, som alle de, der i Krigens Løb vare udgaaede fra Peru og Bolivia,

spættet med Haansord, Trudsel og Forbandelser, uværdige et Lands Styrer at søie sit Navn til.

Denne Proklamation viste noksom, at Fienden endnu ikke var kommen til Fornuft, og at det var nødvendigt at bibringe ham et andet og endnu langt haardere Stød, for at bringe ham til at krybe til Korset.

Felttoget imod Lima vedtoges derfor i Chile, og den Hurtighed og Dygtighed, der nu for Fremtiden mer end nogenfinde, udfoldedes under Tilberedelserne til Krigens Fortsættelse, skyldtes fornemlig den i Kabinettet som Krigsminister nyligt indtraadte Fædrelandsven, Oberstløjtnant Don Jose Francisco Bergara.

Andet Kapitel.

Den chilenske Flaades Operationer, April—September.

Vi skulle ikke dvæle ved alle de forgjæves Forsøg, som Peru gjorde for først at opægge Argentina og dernæst Spanien imod Chile, og andre Pierola's Indfald, men gaa lidt tilbage i Tiden og se, hvad den chilenske Flaade i al denne Tid havde taget sig for.

Den 6te April havde Riberos, nu Kontra-Admiral, forladt Flo med Ordre til at begive sig til Callao forat blokere denne Stads Havn. Den chilenske Flaade-Division, bestaaende af Pantserfregatten "Blanco Encalada", Monitoren "Huáscar", Skruetorvetten "D'Higgins", Krydserne "Loa" og "Angamos", Kanon- og Torpedobaadene "Gualcolba" og "Zancqueo" og et Transportskib med Kul ombord, ankom, ifølge denne Ordre, den 9de April om Aftenen udfor Callao, og efter en lille Skjærmydsel om Ratten imellem de chilenske Kanonbaade og "Union", der laa indenfor den prægtige Dof, som Callao besidder, paabødes om *At-*
Krigen i Sydamerika

genen den 10de April Blokaden i tilbørlig Form. Efterat Fristen for de neutrale Skibe til at forlade Havnen var udløbet, lod Admiral Riberos 3 af sine Skibe lægge ind efter og aabne Ilden imod den liden Levning af peruanste Skibe i Dolbasinet, forat recognoscere Havnens Fæstningsværker. Pladsen var forsvaret ved over et Dusin Forter og Batterier, af hvilke et Batteri, anbragt yderst paa den syd for Staden udløbende sandede og lave Bynt — ligeud for hvilken Klippe-Den San Lorenzo befinder sig —, besad en Kanon paa 1000 Punds Kaliber og 4 Feltkanoner Krupp paa 12 Pund, medens de andre Batterier og Forterne, anbragte langs den lave Strandbred, saavel Nord som Syd for Staden, tilsammen talte omtrent 12 riflede Kanoner paa 500 Pds. Kaliber, 10 rifl. Kanoner paa 300 Pds. Kaliber og henved 40 Stk. paa fra 32 til 70 Pds. Kaliber.

De chilenske Krigsskibes Kanonade bevarede fra Landbatterierne, uden at nogen Skade anrettedes herved, medens de peruanste Skibe bestadigedes paa forskjellige Steder, og man ombord i dem mistede 14 Mand.

Paa Grund af det lidet hæderlige System: uden at udsætte sig selv for Fare at angribe den chilenske Flaade ved Torpedoer, i Form af forskjellige Gjenstande, som man lod drive ned med Strømmen imod Fienden, — angreb den chilenske Flaade atter den 10de Mai Landbatterierne uden noget egentligt større Udbytte. Dagen efter forsøgedes Blokade-flaaden med "Covadonga", der nu førtes af Drella istedetfor af Conbell, der havde faaet "Huascar" at føre. Blokaden udstræktes nu indtil Chancay og Ancon, nord for Callao, og Baneforbindelsen langs Kysten imellem disse nordlige Stæder og Lima forhindrede saaledes. Forbindelsen imellem den peruanste Hovedstad og de nordlige og sydlige Provinser, og selv med Udlandet. blev fra nu af derfor ogsaa mere vanskelig.

Denne monotone Tilstand, afbrudt alene ved et Par Skjærmydsler imellem Kanonbaade den 25de Mai og 7de Juni, skulde atter afbrydes, men ved en Begivenhed af en meget skjæbnesvanger Art for Chile.

Om Eftermiddagen den 3die Juli var den chilenske Krydser "Loa" paa Forpost i Bugten ved Callao. Da den havde opdaget en Lægter under Kysten, nærmede den sig Stebet og sendte en Baad ud for at recognoscere den. Lægteren fandtes at være ladet med Proviant, og da den laa tilankers med sine Seil satte, opstod Mistanke hos nogle af de chilenske Officerer om, at her var en Snare lagt for dem.

Den navigerende Officer, Don Pedro E. Stabel, gjorde "Loas" Kommandant Forestillinger i saa Henseende; men denne gav ikke bestemte Befalinger til, at man skulde lægge Lægteren langs Siden paa Krydseren, og tage Ladningen ombord.

Kommandanten og den navigerende Officer stode og saa til ved Ladningens Indtagelse, medens flere af de andre Officerer befandt sig ved Messens Spisebord, drøftende Dagens Begivenhed: den rige Fangst i de paa Fødevarer saa knappe Tider. Hele Ladningen var nu næsten inde, og man ansaa Frygten for ubegrundet. Kommandanten havde netop ytret denne Anskuelse til Løitnant Stabel, der bestandigt mistvildebe. En Sæl var nu kun tilbage i Bunden af Lægteren; man tog fat i den forat lægge Stroppen omkring den og heise den op som de andre. I dette samme Dieblit stete en forfærdelig Explosion, og "Loa", — hvis Side var bleven aabnet ved en Torpedo, der stod i Forbindelse med den sidste Sæl, — begyndte strax at synke og forsvandt efter saa Dieblittes Forløb under Vandfladen, efterladende de Skibbrudne og Lemlæstede i en fortvivlet og jammerlig Forfatning. Af Skibets Besætning, 155 Mand, lykkedes det de neutrale Skibes Søfolk at redde 55, iblandt

hvilke den navigerende Officer, Kaptein Peter E. Stabel, en Normand. Han havde med Kommandanten, som omkom, netop staaet paa den Side af Skibet, hvor Torpedoen exploderede, og slyngedes med hin overbord, allerede halvt bedøvet ved det forfærdelige Knald, der slemt bestadigede hans Dres Trommehinder.*)

Henved to Maaneder svandt hen efter denne for Chile sørgelige, men for Peru glædelige Tildragelse, uden at noget synderlig mærkeligt indtraf.

Men den 30te og 31te August, 1ste og 3die September lagde "Angamos" ind imod Land, og fra sin langtrækkende Kanon paa 600 Punds Kaliber (Armstrongs rifl. og Baglader) sendte den ikke mindre end 90 Bomber med beregnede Mellemrum ind mod Dokken, Byen og Pladsens Batterier. Kanonbaade, der løbe ud imod den, drevs tilbage af "D' Higgins".

Struefionnerten "Covadonga", som lukkede Indløbet til Chanca (lidt Nord for Callao), fik om Eftermiddagen den 13de September en Lægtter og en Baad nær Land i Sigte. Kommandanterne paa de chilenske Skibe havde siden Katastrofen med "Loa" faaet Instruxer om at styde Alt isænt, som flød paa Havet, og ingensinde tage noget fiendtligt Fartøi langs Siden. "Covadonga" havde netop stiftet Fører, idet Korvetkaptein Drella var bleven forflyttet over i Admiralskibet, Pantserfregatten Blanco Encalada. Den nye Kommandant, Perez, syntes ligesaa lidt som "Loas" forulykkede at have været i Besiddelse af Besindighed og Overlæg. Vel lod

*) Kaptein Stabel modtog sin Uddannelse ved det norske Skibets-Akademi og førte i sin Tid det smukke og store egl. norske Postdampskib "Kong Olaf" mellem Kristiania og Quebec (Canada). Omkring Aaret 1870 kom han til Vestkysten af Sydamerika, hvor han senere som Ansat ved betydelige Salpeter- og Minesoretninger vandt sine Omgivelser
q Tillib.

han, ifølge sine Instrurer, Lægteren skyde isænk, men Baaden, der besad en jirlig Bygning, tiltalte ham saa meget, at han, da han Intet saa liggende i den, ikke tog i Betænkning at lade den føre langs Siden af Skibet for at heise den op under Daviterne. Talsjeblokkene huggedes nu i de henholdsvis Bolte i Bunden af Baaden; men ikke saa snart vare Talsjøløberne halede stramme, før der fandt en Explosion Sted, der aabnede Skibets Side. Peruanerne havde findrigt indrettet Baaden for Tilfældet, og en Torpedo var sat i Forbindelse med en af Dieboltene for Indhugningen af Davittalsjeblokkenes Hage.

"Covadonga" sank saa hurtigt, at 29 Mand af Besætningen neppe fik Tid til at indstibe sig i en af Baadene, medens 20 Mand, iblandt hvilke Kommandanten, omkom. De tiloversblevne 43 Mand naaede Land, hvor de toges tilfange. De 29 Mand i Baadene røede, under en heftig Kugleregn fra Land, imod Syd ad Uncon til, udfør hvilken Havn den tremastede Strueskonnert "Pilcomayo", der imidlertid ogsaa var stødt til Flaaden, krydsede.

Tabet af "Covadonga" var i og for sig selv ikke af stor Betydning for Chile. Skibet var meget gammelt og lidet, men meget skattet paa Grund af de historiske og stolte Minde, der knyttede sig til det. Dette tragiske Tilfælde blev ligesom det, der indtraf med "Loa", i Lima og Callao feiret som en stor Triumf.

Med Undtagelse af en Stjærmydsel paa Den San Lorenzo mellem chilenske Landgangstrupper og en Trop peruanske Soldater, der gjorde et mislykket Forsøg paa at bemægtige sig et Pakhus, som Chilenerne der havde indrettet for Flaadens Brug, og med Undtagelse af nogle natlige Sammenstød mellem peruanske og chilenske Kanoner og Torpedobaade, fandt nu Intet mærkeligt Sted før i Begyndelsen af den sidste tredie Part af September, da "Cochrane", i

Overensstemmelse med Instruxer fra Chile, bombarderede Chorillos, beliggende lidt syd for Callao, og som af Pierola var omdannet fra en Sommerforlystelses-Stad til en Militærplads og Depot for Krigsmateriale. Den anden Pantserfregat, "Blanco Encalada", lagde sig udfor Ancon, og "Pilcomayo" udfor Chancay, hvilke Byer de ligeledes bombarderede.

De to sidstnævnte Steder led en Del; men "Cochrane, som maatte tage sig iagt for Torpedoer, der vare lagte tilankers udfor Chorillos, kunde ikke nærme sig denne Stad nær nok fra Fronten for at tilføie den Skade og lagde sig derfor bagom den høie Bynt, der beskytter Byen fra Sydsiden, og rettede sin Ild med Elevation, hvorved Skydningen blev usikker. Følgen heraf var, at af de affødte 80 Bomber kun 13 faldt i selve Byen og det med liden Virkning.

Herefter fulgte der nu igjen en længere, tilbøielig uovirksom Periode for Krigsklæbene, hvilket dog ikke forhindrede Peruanerne fra, med Strømmen at udsende Torpedoer mod Fienden, — Torpedoer tilbøielig indrettede med lignende Maskinerier som de, der tilintetgjorde "Loa" og "Covadonga", medens de andre vare i Form af Bøier.

Tredie Kapitel.

Mellemkomsten, Brandstatnings-Expeditionen Lynch og Forhandlingerne i Arica.

August og September 1880.

I Begyndelsen af Krigen havde England søgt at mægle Fred mellem de stridende Magter, men dens Bestræbelser vare strandede paa Perus Dødhed for ethvert Forslag. Virkningen af Fredsbruddet havde forarsaget en mægtig Omvæltning i Handel og Industri paa Sydamerikas Vestkyst, og som Følge heraf man store Tab i de Stater, der pleiede Handelsforbindelse med de stridende Magter.

Da man i Ublandet modtog Efterretningen om det 2det Felstogs ulykkelige Udfald for de allierede Magter, der hidtil havde afvist ethvert Forslag om fredelig Mægling, troede man, at nu var det beleilige Dieblif kommet for atter at foretage et Skridt henimod Fredens Gjenoprettelse, og de forenede nordamerikanske Stater, — hvis Repræsentant i Chile var Mr. Thomas Osborn, i Peru Mr. Isaac P. Christianity og i Bolivia General Adams, — satte sig i Spidsen for denne Bevægelse.

Chile kom atter strax villigt Forslaget imøde, medens Peru og Bolivia gjorde Ophævelser.

For at bringe Peru, hvis ledende Mand, Pierola, Bolivia isørigt rettede sig efter i Alt, til at indse Laabeligheden af længer at stampe imod Braabden, sendte den chilenske Regjering den 4de September Orlogskaptein Don Patricio Lynch paa et Togt med en Styrke paa 2600 Mand Nord paa forat indkræve Brandskat saavel i Nord- som i Mellem-Peru, og en anden mindre Styrke, under Oberstløjtnant de la Cruz Salvo, afgik i Begyndelsen af Oktober paa et Streiftogt til det Indre af Syd-Peru, lidt Nord for den bemægtigede Landsdel. Expeditionen Lynch's Historie afgav et flaaende Bevis paa, hvor afmægtig Peru allerede paa den Tid var. I 2 Maaneder gennemstreifede han Perus rigeste Departementer med kun 2600 Mand, og langt fra Hærens Hovedstyrke, uden at der gjordes den saamegen Modstand, at den i Sammenstød mistede nogen Mand. I pekuniært Udbytte vendte Expeditionen tilbage med henved 156,000 Dollars i Penge, adskilligt Guld og Sølv i Barer etc., og med en betydelig Ladning af Handelsvarer og Naturprodukter: 2500 Sække Sukker, 600 Sække Ris og mange Baller Bomuld, Cascarilla, Tobak etc. Hertil kom en Fangst, i en Damper, af 7,290,000 Dollars, fabrikerede i de forenede nordamerikanske Stater, og bestemte for en

ufuldlig Cirkulation i Peru; thi de vare kun Gjenproduktionen af dem alt i Omløb og udstedte for længere Tid siden tilbage i Peru. Pierola blev herved afholdt fra at benytte sig af et forbrøderist System for at komme i Besiddelse af Midler. Efter endt Expedition ankrede Expeditionen op udfør Quilca den 1ste November for der at oppebie Regjeringsens videre Ordre.

International-Loven berettiger Seierherren til at indkræve Brandstat og til at udøve exemplarist Skrengthed imod enhver, der nægte Lydighed i saa Henseende. Loven er imidlertid udstedt med Humanitets- og Fornuftshensyn for Die.

Saa vel Lynch i det nordlige, som Salvo i det sydlige Peru, havde, i Overensstemmelse med den chilenske Regjerings alvorlige Formaning, af yderste Evne bestræbt sig for — og i Virkeligheden opnaaet, — at undgaa Volds-gjerninger ved deres Soldaters Udskielser; men at Brandstatningen ofte kom til at tunge svært paa Personer, der ingen politisk Andel havde i Krigen, er naturligt.

I sig selv et uaffkælligt, og paa Grund af Verdens-ordholdene, oftest uundgaaeligt og nødvendigt Onde, er Krigen imidlertid en Tilstand, i hvilken det neppe er muligt bestemt at trække Grændsen imellem, hvor bydende Nødvendighed hører op, og hvor uberettiget Skrengthed begynder, og vistnok yderst saa krigerske Bedrifter ere blevne og vil blive udøvede, ja, kunde paa Grund af Omstændighederne udøves tilfulde inden Overbørenhedens Grændser.

Ansvaaret for det nys beskrevne Onde, Brandstatningen, havde imidlertid Peru selv, — Peru, der siden 1873 havde truffet Foranstaltninger til den Brand, der i Fremtiden vilde fortære den selv, og som, efter de store Nederlag, som den havde lidt i to paa hinanden følgende Felttog, haard-

nakket vilde fortsætte en vanvittig Kamp, som kun kunde bringe den nye Nederlag og nye Opofrelser.

Chile havde taget Handsken op, der var bleven den tilkastet. Som Seierherre havde den hævet Fiendtlighederne i flere Maanedes for at give sin Modstander No til at overveie sin Stilling. Men ved sine bestandigt overmodige Proklamationer, ved den feige Maade, paa hvilken den benyttede sig af Torpedoer, ved sine fantastiske Tilbud under Vestræbelsen for at forskaffe sig Forbundsfaeller, havde Peru paany udfordret sin Fiende til at lade det søle Krigens Strengthed, og Brandstatningens Paabydelse og Indkrævning var kun en naturlig Følge af dets Stiofindighed. Chile haabede igjennem den at bringe Fienden til Fornuft og aabne Veien til Freden.

Den chilenske Regjering havde dog imidlertid draget Omsorg for, at Cheferne for Brandstatningsexpeditionerne vare Mænd, der baade besad høi Dannelse, Takt og Retfærdighedsfølelse, at de vare begavede med en sjelden Gøne til at have Mandstugten imellem deres Tropper og vare i Besiddelse af Mandsnærværelse og Kløgt, saaledes at den tilsigtede Hensigt opnaaedes ved afgjørende og velvalgte Forholdsregler, hvor strenge disse end maatte være. Orlogskaptein Don Patricio Lynch var netop en Mand, der forstod at handle med diplomatisk Besindighed paa den ene Side og med Tugtemesterens Strengthed paa den anden, og intet Under derfor, at han vandt alle upartiske Udlandingers: Privatmænds, Konsulers og Søofficerers Høiagtelse og Beundring.

Ganske vist udøvede han megen Strengthed, men denne stod kun i Forhold til den Ulydighed, han mødte, især paa Grund af den peruanske Regjerings Ubetænksomhed: under de haardeste Straffe at forbyde Betalingen af den indkrævede Brandstat.

Imod Internationallovens Bedtægter havde nemlig

Diktatoren udstedt Dekreter for Omraaders Bedkommende, der paa Grund af Militær = Okkupationen i Dieblirket ikke stod under hans Jurisdiktion, — over Omraader, som han ikke kunde forsvare eller i det mindste ikke søgte at forsvare. De chilenske Befalingsmænd kunde ikke og turde ikke, under Udøvelsen af deres Hverv, lade sig føre bag Lyset af Piero-las taabelige og egenraadige Dekreter.

Bolivia og Peru havde strax ved Krigens Udbrud gjort sig skyldig i Overtvædler af Internationalloven, og den sidstnævnte Stat endog af saadanne Bestemmelser, som den selv havde forelagt Chile til Vedtagelse.

Imidlertid var der i Midten af September indtruffen en Begivenhed, der skulde tjene til den chilenske Generalstabs nærmere Oplysninger om Limas Forsvarsvæsen.

En Ublænding, Stabsofficer i chilensk Tjeneste, var nemlig, — en route fra Valparaiso til Chimbote i Nordperu, — saa Dage efter at Orlogskaptein Lynch havde erklæret denne Havnestad for Midtpunktet for sine Operationer, ombord paa den neutrale Dampet "Lontue", i hvilken han reiste som Privatperson, bleven anholdt og ført til Lima, hvor han, i Kraft af forudtagne Forholdsregler, havde undgaaet at kompromittere sig. Diktatorialregjeringen havde derfor 17 Dage efter Anholdelsen seet sig nødsaget til at sætte ham paa fri Fod igjen.

Sin Indspørelse med Magt i Fiendens Hovedstad havde den Rejsende imidlertid søgt at drage Udbytte af til Indvinding af Oplysninger om dennes Forsvarsvæsen for den Stat, han tjente.

Benyttende sig derfor af den Omstændighed, at Udgangen af Staden kun kunde ske ved Opnaaelsen af et Pas, udstedt i selve Palædet og med Diktatorens egenhændige Underskrift, havde han, for at forstærke sig en Frist paa mer

end tre Uger til Løsningen af den farlige Opgave, han havde stillet sig,—opnaaet, at det fik Udseende af, at Diktatorialregjeringen selv var Skyld i, at han, efter Løslabelsen, ikke afgik med den først anløbende Dampet sydfra.

Forat fremme sit Forehavende havde han dernæst ikke gjort Indsigelser mod den saare taktløse Maade, paa hvilken to af Diktatorialregjeringens forarmede Tjenere — den ene en Europæer og sand Ryhedspost, den anden en Colombianer, Ingeniør = Major i Forsvarshæren — havde nærmet sig ham efter Løslabelsen og med indsmigrende Væsen paatrængt sig hans Omgang for at leve høit paa hans Beløftning.

Denne Paatrængthed af Mænd, hvis tidligere Forhold til ham tilmed havde været af en Bestaaenhed, der langtfra berettigede dem til at forudsætte, at deres Personer vare ham behagelige, havde han forstaaet at drage sig til Nytte under Bestræbelsen for at indvinde de forønskede Oplysninger og taget imod som "gyldig Mønt", for senere med den at betale sit Mellemværende med Fienden.

I Besiddelse af betydelige pekuniære Midler til sin Raadighed,—netop paa en Tid, da det stortede paa Midler i Almindelighed i Peru, og for Diktatorens Tjenere i særdeleshed,— havde han seet sig istand til efterhaanden at gjøre disse Statens sparsomt lønnede, efter Belleuet higende, Tjenere afhængig af sig og dem selv ubewidst forvandlet disse, der uden Tvivl vare Statens Redstaber for at udfrutte hans Hemmeligheder, til sine Redstaber for at røbe Statens.

Efter opnaaet Hensigt havde han da løstrevet sig fra Diktatorialregjeringens Magt over sig og var, efter en lang og besværlig Omvei omad Chilca, ved Bemægtigelsen af en med to Mand bemanded Baad, naaet ombord i den chilenske Krydser "Angamos", i hvilken han, — efter i Paasyn

Krydserens Fører, Kapteinsløjtnant Lynch (Slægtning af Dr. Logskapteinen), at have betalt Baadens fulde Værdi i Guld til Eieren, — var bleven befordret til Blotade-Flaaden udfor Callao. Den chilenske Admiral havde da i Krydseren "Tolten" i de sidste Dage af Oktober befordret ham til Arica, hvor han til Krigsministeren "i Felten" havde aflagt sin Rapport om det passerede og om sine erhvervede Oplysninger, Limas Forsvarsvæsen vedrørende.

Er Sammenkomst mellem de krigende Mægters Repræsentanter, i Overværelse af de nordamerikanske Staters befuldmægtigede Ministre, henholdsvis i Peru, Chile og Bolivia, havde imidlertid fundet Sted ombord paa det nordamerikanske Krigsskib "Lacawanna", og Underhandlingerne vare blevne aabnede den 22de Oktober ved Mr. Osborn, der med en varm Henvendelse til Forsamlingen havde udvillet de forenede nordamerikanske Fristaters Ønske om Fredens Gjenoprettelse.

Chiles Repræsentant, Senor Altamirana, havde da oplæst sin Regjerings væsentligste Betingelser for at indgaa paa Fred. Disse bestode fornemlig i Provindsen Tarapacas og det bolivianske Kystlands (Salpeter = Zonen) Afstaaelse, i 20.000,000 Dollars (4,000,000 Dollars, paa Haanden) Udbetaling og i Transportskibet "Atacama" Tilbagelevering til Chile. Endvidere skulde de chilenske Aktieselskaber og Borgere, der vare blevne berøvede deres Eiendomme i Peru og Bolivia, gjengives disse; den hemmelige Overenskomst, indgaaet mellem Peru og Bolivia i 1873, ophæves, og Dannelsen af en peru-boliviansk Konfederation, som Pierola pønsede paa at faa bragt istand, opgives. Chile skulde holde Moqueguas og Aricas Omraader i Pant, indtil man opfyldte disse Betingelser, og Peru forpligtede sig til ikke at befæste Arica. gav dem denne Plads

tilbage, og ei heller senere. Peru skulde love kun at benytte Aricas Havn i commercielle Diemed.

Fredsbedingungenne vare kun saadanne, som Chile, efter sine vundne Seire, med Villighed kunde foreskrive. Chile havde opbudt Alt og havde været langmodig til det Yderste for at undgaa Krigen. Da denne endelig ikke kunde forebygges, havde det atter opbudt Alt for at føre en Krig med Fjend og Klem og havde gjort svære Opofrelser baade i financierel Retning og med Hensyn til dets Sønner. Lagerman tilmed i Betragtning, at saavel Handelen som Industrien i den peruanske Provinds Tarapaca og i det bolivianske Ryskland, fornemmelig skylbte sit Opsving til chilenske Kræfter,—intellectuelle, fysiske og pekuniære,—kort, at disse øde Strækninger, rige kun paa Mineralier, Salpeter og Guano, væsentligt vare blevne befolkede af Chilenerne, og at den chilenske Aand havde skabt Liv i den øde Natur der, vil man let kunne forstaa, at Villkaarene vare meget billige.

Underhandlingerne førte imidlertid til intet Resultat, og den Holdning, som de allierede Magters Repræsentanter antog, viste tydeligt nok, at Pierola kun havde indvilget i en Mellemkomst for at vinde Tid til at ruste sig. Da der fra de Allieredes Side kun udviste en Tilbøielighed til at trække Underhandlingerne i Langdrag, uden at Hensigten dermed var en e n d e l i g fredelig Overenskomst, afbrød Chiles Repræsentanter derfor ogsaa Underhandlingerne den 27de Oktober.

Felttoget imod Lima.

Første Kapitel.

Expeditions - Hærens Indslibning i Arica og Fremmarch
indtil Lurin. — November og December 1880.

Don Manuel Baquebano svarede lakonisk fra Tacna paa den officielle Meddelelse ¹² at Fredsunderhand-
lingerne vare afbrudte: eneral

— "Gode! Vi marchere da imod Lima for der at opnaa Freden!"

Efterat Forsøget paa at tilveiebringe en fredelig Overenskomst imellem de stridende Magter var strandet, især paa Pierolas Umedgjørlighed, var der i Virkeligheden nu Intet, der burde afholde Chile fra at rette det sidste og, som det haabede, afgjørende Stød mod Peru.

Felttoget mod Lima blev uundgaaelig nødvendigt. Paa Vaaben og Ammunition stortede det ikke. Fyrgetype 9, 6 Centimeters kruppste Feltkanoner af Støbestaal vare nylig ankomne fra Europa til Arica. Krigsministeren "i Felten", Oberstløjtnant Don Jose Francisco Vergara, der, eftersom Militær-Administrationen og Krigstjenesten fordrede det, snart opholdt sig i Arica, snart i Tacna, var Sjælen i den Virksomhed, som udkrævedes til Udrustning af en Expeditionshær, der maatte transporteres henved 10 Grader af Meridianen fra Syd til Nord langs Kysten, og som senere skulde marchere igjennem magre og ufrugtbare Egne. Han lod opføre en lille besteden Pavillon paa Aricas Skibsbro, og fra denne iagttog og levede Ministeren, i egen Person, Krigsmaterialets og Troppernes Indstibning og efterjaa, at end ikke den ubetydeligste Gjenstand forsømtes.

Den 15de November forlod 1ste Division, 8,600 Mand stærk, Arica i 10 Dampere og 7 Seilskibe, eskorterede af to Skuekorvetter, og antom, efter 4 Dages Forløb, udfor Pisco, 30 danske Mil syd for Hovedstaden Lima. Orlogskaptein Don Patricio Lynch, Kommandør for Divisionens 1ste Brigade, tog Pisco i Besiddelse uden Sværdsflag; thi Provindsens Prefekt havde trukket sig ind i Landet med sin lille Styrke paa 200 Mand. I Omegnen fandt Chilenerne Overflod paa Proviant og Fourage. Allevegnefra strømmede til den chilenske Hær kinesiske Arbeidere, som ved at se Landet forladt af Proprietærerne og disses Administradører

troede, at Timen var oprunden for dem til at gjenvinde Friheden.

Næste Dag drog Oberst Amunategui, Chef for Divisionens 2den Brigade, i Spidsen for et Regiment Infanteri og en Esquadron af Rytteriet ind i Landet, tog Ica, Provindsens Hovedstad, fjernet $12\frac{1}{2}$ dansk Mil fra Kysten, i Besiddelse og oprettede Jernbaneforbindelsen mellem denne Stad og Pisco, hvilken var bleven afslaaret. Medens dette foregik, havde 500 Mand Chilenerne besat Smaabyerne Chincha = alta, Chincha = baja og Lamba de Mora, beliggende i kort Afstand fra Kysten og Nord for Pisco. Alle disse Operationer forskaffede Chilenerne rigelig Proviant, Kvæg etc.

Den 27de November forlod 2den Divisions 1ste Brigade, 3,400 Mand stærk, Arica i 6 Skibe, eskorterede af to Kanonbaade. Disse Tropper landsattes ligeledes i Pisco for der at vente paa Hærens anden Halvdel, der kort Tid efter skulde forlade Arica.

General Baquedanos Plan var den at lande i Chilca, — henved $7\frac{1}{2}$ dansk Mil i lige Linie sydpøst for Lima, — med den 2den og 3die Division, medens 1ste, under Anførsel af Villagran, drog overland fra Pisco. Han sendte i dette Diemed denne General Instrurer den 7de December, anbefalende ham at sætte sig i Bevægelse den 14de December.

Den 14de December stod Resten af Expeditionshæren med hele Bagagetrænet og Generalstaben ud fra Arica. Konvoien dannedes af 5 Krigsskibe: Pantserfregatterne "Blanco Encalada" og "Cochrane", Korvetten "D'Higgins", Kanonbaadene "Abtao" og "Magallanes" samt 28 Transportskibe. Efter 4 Dages Seilads løb Flaaden, den 18de December, ind i Pisco Havn for der at indstibe Artilleriet og 1ste Brigades Division.

General Baquedano mødte imidlertid her en stor Støtse. Af 1ste Division, som ifølge hans Ordre skulde være marscheret ad Chilca til, var i Virkeligheden kun, den 13de December, 1ste Brigade under sin Chef, Lanch, afmarscheret, medens den anden Brigade, med General Villagran, endnu befandt sig i Tambo de Mora.

Uden at forlange Forklaring over, hvorfor hans Ordre ikke var bleven adlydt, gav Baquedano strax den tilbageblevne Styrke Befaling til at vende tilbage til Pisco forat indskibes, og derpaa beordrede han dens Chef, General Villagran, som Arrestant at vende tilbage til Chile.

Det synes, som om Hovedbegrunden til denne Bestemmelse var den, at Villagran havde gjort Indvendinger imod at udføre den ham givne Befaling, idet han havde erklæret, at han kun vilde udføre den som ansvarlig for Følgerne.

Den 20de December løb Flaaden atter ud fra Pisco, og den følgende Dag ankrede den op i Havnen ved Chilca, et Fiskerleie, der paa Grund af Callaos Blokering benyttedes til Ud- og Indskibning af Proviant og Passagerer.

Kyst og Omegn var forladt af Fienden, og en Delling paa 25 Mand landsattes nu først forat marchere mod Chilca By, en Miles Vej inde i Landet, besatte den og afstjære Telegrafforbindelsen med Lima.

General Baquedano mente nu, at det vilde være hensigtsmæssigt at gjøre Landgang nogle Mil længer Nord paa forat fri Tropperne for Anstrængelsen at marchere over Kystens brændende Landstrækninger, hvilket desuden frembød megen Vanskelighed for Artilleriets Medbringelse paa Grund af Bjergryggene, der paa flere Steder overskar Veien fra Øst til Vest.

Om Morgenen den 22de December begyndte i Virkeligheden Hærens Landsættelse i bedste Orden i Curayaco, og

uden at man støbte paa den midste Modstand. Telegrafledningen, der forbandt dette Sted med Lima, blev, før Middag, afstaaet.

Landsettelsen, som fortsattes den næste Dag, gik for sig med Hurtighed og Held.

2den Divisions 1ste Brigade, under Oberst Gana, marscherede allerede den 22de December Nord paa, og efter en kort Skjærmydsel med Fiendens Forposter, besatte den, den 23de December, Floden Lurins Bredder og den lille By af samme Navn i en Afstand af henved 2 danske Mil fra Curayaco.

Med denne Marsøve sikredes Hærens Vandforsyning, og efter at have opslaaet en bekvem Leir, hvor alle Divisionerne kunde mødes, og sikret sig for enhver Fiende Syd for denne Flod, kunde saaledes Udskibningen af Feltartilleriet, Bagagen, Provianten og Ammunitionen uden Hindringer foregaa paa den nærliggende Kyst.

Den peruanske Diktators Plan var: udelukkende at forholde sig defensiv. Den ene Halvdel af 1ste chil. Div., under Lynch, befandt sig imidlertid undervejs over Land og ankom, efter en møjsommelig og farefuld 12 Dages Marsch, ved Daggry den 25de December til Curayaco. General Baquedano gav Lynch paa nævnte Dag Befaling over hele den 1ste Division, en Post, som han havde gjort sig vel fortjent til paa Grund af sin Ihærdighed. Paa denne Marsch paa henved 20 danske Mil havde Brigaden, trods de Foranstaltninger til Modstand, som den peruanske Regjering havde truffet, kun mistet 3 Mand. Til Gjengjæld førte den 200 Drer, nogle Heste, 600 Uesler og mer end 1000 Chineseere med sig. Disse sidste viste sig at være til megen Nytte under Felttoget ved Paalæsningen og Førelsen af Hærens Bagage.

Med Tilslutningen af den 2de Division talte den chilenske

hær, som leirede sig i og omkring Yurin, 25,800 Mand af de 3 Baaben, med 80 Kanoner og 8 Mitrailleurser samt 361 Mand, henhørende til Intendanturen og "det røde Kors".

Disse hundrede Mand var bleven tilbage i Pisco, saaledes at Expeditions-Hæren imod Lima kan anslaaes til et Antal af tilnærmelsesvis 26,500 Mand.

I Tacna, Arica, Iquique og Antofagasta forblev en Styrke paa 5000 Mand tilbage, og i selve Chile uddannede man et Hjælpekontingent paa 10,000 Mand, hvilket bar Navn af Centrumshæren.

Den peruanske Hærs aktive Hovedstyrke paa 22,000 Mand befandt sig da leiret mellem Tebes, San Juan, Santa Teresa og Morro Solar. Dens velforskandsede, med Løbegrave, Linier af Dynamitminer og selvbøntændende Bomber beskyttede Stillingen, strakte sig paa en lidet tilgængelig, ofte afbrudt Høiberyg i Form af en Vinkel, hvis vestlige Yderpunkt var Tebes, (ved Foden af de med Kysten parallelle Bjerge, hvorfra Høiberyggen udgik), hvis Syd, vendt imod Syd, var Santa Teresa, (hvor den peruanske Generalstab havde sit Hovedkvarter), og hvis østlige Endepunkt var Morro Solar, paa hvis mægtige Granitkleges afstumpede Top tronede, med brat Afald mod Havet, og høit opover alle Skandser, et mægtigt Citadel, hvis svære Støtts beherskede Egnen vidt og bredt omkring. Denne Peruanernes 1ste Forsvarslinie mod Syd, som fuldstændigt spærrede Afdgangen til Lima fra denne Side, havde en Udstrækning af omtrent $2\frac{1}{2}$ danske Mil.

Hadde Peruanerne, kort efter Chilenernes Landgang i Curayaco, med Mod og Mandts Hjerte forladt deres Skandser og angrebet Chilenerne med Energi, vilde i det Mindste Muligheden for Seier have været paa deres Side. Men Piccolo, Republikens Overhoved og Hærens Feltherre, havde besluttet at forholde sig defensiv, overbevist om, at

han ved at gjøre dette nødvendigvis maatte vinde en glimrende Seier over Fienden. Thi saa forholdt det sig, at i dette for Peru saa alvorlige Dieblit svævede Regjeringen og Folket i den Iudbildning, at man var sikrere end nogenfinde før paa Seiren, — saameget stolede man paa Virkningen af Forsvarshærens langtrækkende, hurtigfyrende Skjts bag Forsvarsliniens faste Værn og paa de utallige Helvedesmaskiner og Dynamitminer, der omgav dem. Chilenernes Expedition mod den peruanske Hovedstad ansaa Peruanerne for ikke mindre end vanvittig. Fra Lima skrev man til Panama: "Chile er uden Redning fortabt. For at indtage Hovedstaden maa Fienden nødvendigvis besidde en Hær paa 80,000 Mand udvalgte Tropper!" — Time for Time syntes Tilliden i Lima at stige, og i denne exalterede Stemning fatte man let Tillid til et af Diktatorialregjeringen udspredt Rygte, at Chilenerne beredte sig til et Tilbagetog, overbeviste om deres Situations Vanstærelighed.

Imidlertid traf man i den chilenske Leir roligt og betænksomt Foranstaltninger til Storm paa Fiendens befæstede Stillinger.

De kampdygtige Troppers Antal steg til 23,129 Mand, hvilke fordeltes i 3 Divisioner og en Reserve paa 3000 Mand Infanteri. Resten af Expeditionshæren, 2,581 Mand, efterlobes som Bedækning i Lurin.

Om Middagen den 12te Jan. 1881, da hele Hæren var fuldstændig forsynet med Ammunition og færdig til Opbrud, bekendtgjorde General Baquedano Usmarchen i en Proklamation, rettet til Officerer og Soldater. I denne fremstillede han for dem i saa men klare Ord Gangen i Krigen og erindrede Hæren om, at i de to Aar, som denne nu næsten havde været, havde den, Hæren vist sig baade udholdende *under Ørtenlivets Straf* *dygtige, hvor og naar*

det gjaaldt, idet den indtil Dags Dato stedse var gaaet af med Seiren.

— "Herpaa" — sagde han — "støtter jeg min Overbevisning om, at J ogsaa i dette sidste og afgjørende Dieblif med urokket Mod ville gaa paa mod Fiendens Standsler og vinde Seier, trods Dynamitminer og automatiske Bomber!"

"Seierherrer fra Pisagua, San Francisco, Tarapaca, Anjeles, Tacna og Arica! Fremad!"

"Den Fiende, som venter Eder, er den selvsamme, som chilenske Mænd besejrede i Aaret 1839, og som J, Arvinger til disse hæderlige Traditioner, have vendet Eder til at besejre i saa mangt et glimrende Slag!"

"Fremad!"

"Fremad, at opfylde det hellige Hverv, som Fædrelandet paalægger Eder!"

"Dit bag Standslerne, som hæve sig i det Fjerne, venter Eder Seier og Hvile!"

"Og hist, derhjemme i vort elskede Chile, i vort Fædreland, venter man paa Eder, og der ville J senere henleve Eders Tid i Ly af den Kjærlighed og Agtelse, som vil blive Eder tilbed af Eders Landsmænd!"

"Imorgen falde J over Fienden, og samtidigt med, at J plante Chiles smukke trefarvede Banner paa Fiendens Standsler, ville i finde Eders Ansører ved Eders Side, — Eders Ansører, der ledsager Eder for sammen med Eder at sende til det fjerne Fædreland Hilsen om Seier, idet vi istemme: "Viva Chile!"

Andet Kapitel.

Slogene ved San Juan og Chorillos den 13de Jan. 1881.

Om Eftermiddagen Kl. 4 $\frac{1}{2}$ stod hele den chilenske Hær opstillet i Divisioner langs Lurins Bredder og færdig til Afmarch. En halv Time senere marcherede den 1ste Division fremad med Klang og Spil og vajende Faner. Efter denne fulgte de andre Divisioner i numerisk Orden ad forskellige, men med hinanden parallelløbende Veie.

Rytteriet skulde først ved Midnatstid rykke fremad, fordi man vilde forebygge, at Støpstyrerne, som Festene løstede iveret, skulde tjene Fienden til Erfretning om det nærførelaaende Angreb.

Strækningen imellem det sparsomt opdyrkede Land omkring Floden Lurin og Høiderne, paa og omkring hvilke Peruanerne havde oplastet deres Stillinger, var en fuldstændig Sandørten.

Begunstiget af Fuldmaanen indtog Hæren, efter mer end 5 Timers March, de alt forud anviste Stillinger paa Hælden af nogle Smaahøider ved Navn La Tablada, lidt mer end en dansk Mil fra Fienden. Her nød Tropperne nogle faa Timers Hvile.

Den peruanske Hær, som hvilede i den Formodning, at Chilenerne kun tænkte paa et Tilbagetog, havde hverken Recognoceringskorpsler eller fremstudte Forposter ude og tilbragte Natten uvidende om, at Fienden befandt sig i Stubviddes Afstand fra deres Standsler.

Lidt efter Midnat indtraf en tæt Taage. Kl. 3 $\frac{1}{2}$ om Morgenen satte hele Hæren sig atter i Bevægelse og i Angrebsorden.

1ste Division, 7000 Mand stærk, rykkede fremad under Orlogskaptein Lynch mod ~~den~~ høire Fløi (Santa Teresa og Morro Solar).

2den Division, 6000 Mand stærk, (mer eller mindre), rykkede frem under General Sotomayor mod Fiendens Centrum (Santa Teresa og San Juan).

3die Division, 5000 Mand stærk, (mer eller mindre), under Oberst Lagos, fik Ordre til at stille sig ligeoverfor Fiendens venstre Fløi (San Juan og Tebes) for i paa kommende Tilfælde at forhindre, at denne Fløis Styrke skulde kunne komme Peruanernes Centrum til Undsætning.

Reserven, støttet af et Regiment Feltartilleri, holdt sig nær Generalstaben for at være rede til at ile til Hjælp, hvor det vilde blive nødvendigt.

Mørket om Morgenens hjælp de fremrykkende Troppers Bevægelser i første Dieblit; men senere havde det en forstyrrende Indflydelse paa samme. 2den Division, som maatte tilbagelægge en længere Vej, forsinkedes. En Væjant af Ambulancen, der havde forvildet sig i Mørket, faldt i Hænderne paa en Forpost, som ikke var langt fjernet fra den forstærkede Linie, og dette uventede Tilfælde lod Tropperne bag samme forstaa, at Fienden var i Nærheden.

Strax blev der slaaet Alarm, og Peruanerne løsnede umiddelbart efter en heftig Kanon-, Mitrailleuse- og Riffelild mod de Angribende.

Imidlertid rykkede 1ste Division, med spredte Skytter i Fronten, fremad i Orden, uforstyrret af Fiendens Ild.

Da den befandt sig i en Afstand af henved 1500 Fod fra Peruanernes forstærkede Linie og paa Hælden af de Høider, paa hvilke Standserne vare oplastede, lod Lynch sine Tropper give Ild under Stormløb.

Med Chilenernes Ankomst til Fiendens Løbegrave, Stands og Bastioner, spredte Dagslysets første Skin Lys over Slagmarken.

“Cala armas!” Ild det nu under Kanontorden og Riffelsalver gennem Rækkerne af den stormende chilenske venstre

Fløi, der nu var tæt ind under Forskandsningerne af Fiendens høire Fløi.

“Cala armas!”

Med et rungende Viva Chile bryde de chilenske Stormkolonner fremad og opad, naa de fiendtlige Løbegrave, springe over dem, naa Skandserne, klatre over dem, støde Forsvarerne ned, adsplitte deres Rækker og bemægtige sig efterhaanden Stillinger, som gjaldt for utilgjængelige og uindtagelige.

Feltartilleriet, som skjød med Elevation over de Stormende, og understøttet af Flaadens Skyts, hjalp til at anrette Ødelæggelse og Forstyrrelse i Fiendens Leir.

Men Peruanerne faldt kun tilbage til andre, hidtil mastede Skandser, oplastede paa andre bagede liggende Høider, fra hvilke de nu atter rettede en dødelig Ild mod Chilenerne, hvilke, saasnart de vare blevene Herrer over en Stilling, saa sig angrebne i samme fra hidtil ukjendte.

Fra Centrum af den peruanske Linie, hvilken endnu ikke var bleven angreben, begyndte Undsætning at komme til, og Peruanernes høire Fløi saa sig saaledes nu istand til at gjøre virksommere Modstand.

Lynchs Division befandt sig herved alvorligt kompromitteret ligeoverfor Fiendens overlegne Styrke i Mandtal. Men den chilenske Division stod fast og holdt Fienden beundringsværdigt i Schak, indtil Reserven, under Oberstløjtnant Martinez, kom den til Undsætning. De forenede Tropper sprang da over den anden Ildlinies Løbegrave og Brystværn og bemægtigede sig, efter en haard Kamp, de fiendtlige Stillinger, i hvilken Modstanden havde været størst. I Løbet af to Timer var Fienden fuldstændig sprængt paa dette Strøg af Forsvarslinien.

Klokken 6 om Morgenen, omtrent samtibigt med Reserven, kom anden Division

Denne Division var, som anført, blever noget forsinket paa Grund af Veien og Mørket. Under Oberst Gana stormede Divisionens 1ste Brigade, understøttet af Artilleriet, nu Fiendens Centralstilling, og først efterat have naaet dennes Løbegrave og Brystværn gav den en virksom Ild paa Fienden og brød ind i hans Leir.

Ved at marchere over Miner og den med automatiske Bomber besaaede Jordbund, oarringebe den, ved en dristigt udført Bevægelse, de paa dens venstre Side opstillede peru-anke Batailloner og splittede dem aldeles ad.

Denne samme Divisions 2den Brigade, under Oberst Barbosa, indfandt sig betids paa Kamppladsen for at tage Del i Adspittelisen.

3die Division havde imidlertid til Punkt og Prikke udført det Hverv, som den havde faaet. Denne Divisions Guerillas, under Oberst Urriola, havde ved en vedligeholdt Ild paa denne Side holdt Fienden i Schak og nødsaget ham til at forholde sig indenfor sine Standsfer.

Da General Baquebano Kl 7 om Morgenen saa, at Fiendens Centrum var brudt, gav han Rytteriets Chef, Oberst Letilier, Befaling til i Spidsen for to Regimenter at sætte efter de Flygtende for at forhindre disse fra atter at samle sig.

Rytteriets Indhug blev af en afgjørende Virkning.

Trods Vanskelighederne, som Terrænet frembød, faldt Letilier med sine Regimenter over de adsplittede Batailloner, som flygtede tilbage til den 2den Forsvarsstilling med Mera-flores som Center, og forhindrede dem fra at naa did ved at sable ned for Fode, saa Jorden bedækkedes med Saarede og Døde.

Terrænet, hvor Nedslablingen gik for sig, var besaaet med automatiske Bomber, hvis Explosion, ved at anrette

megen Ødelæggelse imellem Forsølgene, kun hidrog til at opægge disse til Kaseri og gjøre Forsølgelsen endnu blodigere.

Klokken 9 om Morgenen var Slaget paa dette Strøg endt, og Chilenerne var i Besiddelse af hele den peruanske Forsvarslinie fra Santa Teresa indtil Tebes.

Slaget tog sit Navn efter Hacienda'en San Juan, foran hvilken Fiendens Centralstillinger fandtes.

Fra Morro Solar som Culminationspunkt, hvis Høide er over 800 Fod over Havsladen, strækker sig mod Nord, langs med Kysten, med bratte Affald til Havet, en Høideryg henved en halv dansk Mil lang. Hvor denne Høideryg falder af mod Nord med steile Strænter, laa Chorillos, Sommerresidentsstaden for Limas velhavende Beboere, og bekjendt for sine fortræffelige Søbade. Denne Høideryg fra Morro Solar til Chorillos var i Grunden kun Fortsættelsen af den selv samme Høideryg, som udgik fra Kystbjergene ved Tebes, passerende forbi San Juan og Santa Teresa og igjennem dette ophøiede Punkt (Morro Solar), saaledes at hele Sammensætningen af Høider dannede en halvmaaneformig Figur med udadvendt Bue og derfor ogsaa dannede et naturligt Værn for Lima mod Syd.

Denne Del af Høideryggen, imellem Morro Solar og Chorillos, var ligeledes vel forstaaet, havde 6 Redouter, og man kunde herfra udadtil beskyde den chilenske Flaade med svært Skyts og indadtil bestrøge den igjennem den egentlige Forsvarslinie indtrængende Fiende. Disse Stillinger vare tillige beskyttede ved en bred Grav, der strakte sig i Liniens fulde Længde en halv dansk Mil, og de forsvaredes af 500 Mand Kærnetropper under Oberst Iglesias, Pierolas Krigsminister. Disse Tropper havde endnu ikke taget Del i Kampen, og til dem havde et stort Antal Flygtende fra San Juan Slaget sluttet sig.

Her paa denne høire Fløis østlige Vinge stod Oberst Iglestias endnu fast og forsvarede Chorillos mod den chilenske Hærs første Division under Lynch og Martinez.

Uagtet de chilenske Soldater høiligen trængte til nogle Dieblittes Hvile, udmattede som de vare efter den første Kamp's Anstrængelser og efter en Nattemarsch, under hvilken de næppe havde faaet 2 Timers Hvile, bød Nødvendigheden dog at føre dem frem til nye Angreb for at krone de chilenske Vaaben med en fuldstændig Seier paa denne Dag.

Diktatoren, som havde tilbragt Natten i Chorillos, havde om Morgenens, ved at høre de første Skud, forsoiet sig til San Juan; men han vendte om igjen, da han paa Fraastand saa sine ypperlige Stillinger i Fiendehaand. Han samlede da i Chorillos de første Flygtninge, der ankom der, og traf Foranstaltninger til Forsvar paa de nærliggende Standsler.

Imidlertid rykkede Oberst Lynch mod disse Stillinger for at recognoscere dem. Trods Fiendens store Overlegenhed i Tal og de ferdelagtige Omstændigheder, under hvilke Stillingerne forsvaredes, holdt Lynch sig tappert, medens han sendte en Ordonants til Hovedkvarteret med Bud om, at han trængte til Undsætning for ved en saadans Ankomst at udføre de afgjørende Angreb.

Den peruanske Division under Oberst Iglestias opbød Alt for at drive de Angribende tilbage, og dens svære Skytz og Mitraille udmattede dem og holdt dem i Schak.

Men Undsætningen lod ikke vente længe paa sig. 3die Divisions Kommandør, Oberst Lagos, der, som alt omtalt, befandt sig ligeoverfor Fiendens yderste Venstre, lod en af sine Brigader under Oberst Barcelo rykke frem for at forene sig med 1ste Division og Reserven. Ved Ankomsten til Kamppladsen begyndte denne Brigade strax at bestige Høi-berne, efterfulgt af Tropperne, der havde aabnet Kampen.

Samtidigt hermed aabnede 2den Divisions 1ste Brigade, hvilken, som det vil erindres, allerede havde sprængt Fiendens Centrum ved San Juan, under Anførsel af Oberst Gana, Angrebet paa Byen Chorillos.

Den chilenske Flaade, som indtil da havde underholdt en levende Ild med Fiendens Batterier, holdt nu inde med Skydningen for ei at anrette Vdelæggelser i de Stormendes Kolonner. Dog, for ei at forblive uirksom, lod Admiral Riveros Mitrailleurer anbringe i Baadene, hvilke han da lod ro ind imod Land forat understøtte Angrebet paa Byen.

Paa Peruanernes yderste høire Fløi blev Kampen nu langt mere haardnakket, end den hidtil havde været. Bestigningen af de steile og skarpe Strænder med overhængende Tinder frembød, under den dødelige Ild fraoven, for de Stormende næsten uovervindelige Vanstieligheder. Men opmuntrede af deres Befalingsmænd og understøttede af Bjerg-Artilleriet steg de chilenske Soldater ikkedestomindre opad, medens de esterlobe Dyrger af Saarede og Døde.

Ikke saasnart havde de naaet Toppen af Høiderne, før de som en Stormflod vælte sig over Fienden, slyngebe ham fra Standserne og et efter et bemægtigede de sig alle Høiderryggens nordlige, til Chorillos stødende Stillinger. Udsaldet her begunstiges meget af Felt-Artilleriet, der, anbragt paa Sletten nedensfor, aflebede Batteriernes Ild fra de Stormende paa sig.

Dag Morro-Solar-Granitblokkens høitliggende faste Standsfer og forsvarlige Brystoern gjorde Oberst Iglefias endnu en fortvølet Modstand med Resten af sin Division; men omringet paa alle Sider af Fiendens stormende Infanteri, maatte han dog tilsidst, lidt efter Middag, bukke under, og dette stærkt befæstede Punkt faldt i Chilenernes Hænder tilligemed Krigsministeren og hele Nord-Armeens Generalstab. Haandgemængen havde været saaledes betydeligt, at mange

af de peruanste Solbater med Kolbestød styrtebes over den steile Klippevæg mod Havet.

Imidlertid fandt i Chorillos en blodig Kamp Sted.

Da Pierola saa, at Chilenerne rykkede frem i Stormkolonner imod Byen, begav han sig skyndsomt til Miraflores, beliggende midtvejs mellem Lima og Chorillos og $1\frac{1}{2}$ Fjerdingvei fra Kysten. Byen dannede Hovedpunktet i Forsvarslinien No. 2, og Reserven, mer end 20000 Mand stærk, laa her. Det var Diktatorens Hensigt at bringe Chorillos Undsætning fra denne.

Kampen i Chorillos dannede maaste den mest blodige og skrækkeligste Episode af Kampen paa denne Dag. Da de chilenske Tropper trængte ind i Byen, mødtes de fra Tage, Binduer og Balkoner med en Regn af Rugler. Hus for Hus maatte stormes, og i flere af disse vare anbragte automatiske Bomber, hvilke exploderede ved Dørenes Opbrydning. Hvor Trapperne ikke vare affaarne eller tilintgjorte, bleve de, som forsøgte paa at storme opad dem, mødtagne af en heftig Ild ovenfra.

I et af de større Huse fandt en mer end almindelig haardnakket Modstand Sted. Fra Taget og Binduerne i den øvre Etage regnede det nedover Chilenerne med velrettede Skud uden at Angriberne kunde komme Modstanderne tillivs; thi Afgangen til Taget var aldeles afflaaren og Huset omringet og fyldt med Mincer og automatiske Bomber. Før det chilenske Artilleri, der var bleven kjørt frem for r.u at skyde Huset i Brand, gav Ild paa det, vovede en chilensk Officer, Oberstløjtnant Duple Almeida sig frem med et Lommetørklæde som Parlamentærflag og opfordrede Peruanerne paa Taget til Overgivelse, idet han forestillede dem det unyttige i Modstand, da de kun derved vilde blive inderbrændte. Man svarede ham kun med Haansord og en

Geværsalve, der saarede ham og bræbte en Soldat, der ledsgagede ham. Opbragt over denne Behandling af en Parlamentær, rettede Feltkystet nu strax Ild mod Huset, som i saa Dieblikke styrtebe sammen og begravede Forsvarerne mellem de brændende Ruiner.

Hvorhelst Modstand fandt Sted paa lignende Maade, førte det chilenske Artilleri frem og affyrede sit Skyts mod Bygningerne for at styde dem i Brand, hvorved Breche aabnedes for de Angribende til at trænge ind.

Saaledes banede Chilenerne sig Vej gennem den brændende By, og altsou de nedkastede Fienden, hvorhelst han viste sig, efterlode de Dyrger af Faldne og Saarede paa Gader og i Huse. Branden greb om sig i stor Maalestok; thi Ingen søgte at slukke den, og med Bygningerne brændte Solbaterne, som forsvarede dem.

Klokken 2 om Eftermiddagen og efter en Kamp paa henved 5 Timer hørte al Modstand op. Lig laa ophobede paa Lig saavel paa Gader som i Huse, og midt i dette forfærdelige Kaos af sammenhobede Faldne, Saarede, Ruiner og Brudstykke af forskjellig Bestaffenhed, exploderede Tid efter anden de automatiske Bomber, hvis Knald atkompagneredes af de Saaredes Stønnen og uartikulerede Skrig.

Ilden fulgte imidlertid uforstyrret sin Ødelæggelsesdrift; thi enhver, der havde forsøgt paa at afbrøde den, vilde have vovet at omkomme ved Mures Sammenstyrtning og Bombers Explosion. Hellerikke faldt det Solbaterne ind at slukke Ilden, opægede til Kaseri mod Fienden som de vare blevne, ikke alene paa Grund af Bombernes Ødelæggelse mellem dem, men ogsaa fordi andre forræderiske Gjenstande, som f. Ex. Stjedefnive i Efterligning af de saakaldte national-chilenske "Los Corvos" og dsl., exploderede i deres Hænder, naar de greb fat i dem.

Atmosphæren var ved Stanken af de brændte Lig og *

det ophevede Blod, ved Kvalmen af Krudtrøg og Røgen fra de brændende Huse, ubeskrivelig trykkende i og omkring Chorrillos. Officererne, som rebe igjennem Gaderne, vaserede bogstavelig som over en sid Rose af Mennesketjød, isprængt med utallige Brudstykker, over hvilket usikre Grundlag Hestene sprang stønnende og sty.

Hele Eftermiddagen og den paafølgende Nat stod Chorrillos i lys Lue. Ved Daggry oplyste Brandens rødlige Skjær dette Dødens, Forfærdelsens og Delæggelsens Maseri. Af alle Byens Huse frelstes kun tre fra at fortæres af Flammerne. Af Limas "Versailles" var kun en rugende Grus- og Stenhøb bleven tilbage.

Saaledes endte Slagene ved Sar Juan og Chorrillos. Efter en Kamp, der havde staaet paa i otte Timer, havde den chilenske Hær bemægtiget sig de mægtige Stillinger, som Fienden havde anseet for uindtagelige.

Stormen paa disse Stillinger kostede Chilenerne i Saarede og Døde mer end 3,300 Mand, iblandt disse Stabsofficerer af stor Fortjeneste saasom Oberst Souper og Oberstløjtnanterne Duble Almeida, Zanartu, Silva = Reynard og Yaver.

Den chilenske Krigsminister, Oberst Don Jose Francisco Bergara, som personligt bivaanede Kampen, lagde under denne megen Koldblodighed og Landsnærværelse for Dagen.

Blandt denne Dags Faldne var ogsaa en ung hollandsk Greve, Otto von Moltke, Kaptein i det chilenske Infanteri-Regiment "Esmeralda". Hans Død var en Følge af Selvforglemmelse under det ædle Formaal at staa sine faldne Krigsfæller bi.

Peruanernes Tab paa denne Dag var uberegneligt. De Dødes Antal steg til mer end 5000 Mand, hvilke væsent-

lige faldt paa Morro Solar og i Chorillos. Tabet af de Saarede, der forbleve paa Balpladsen, var omtrent det samme, medens Antallet af Fangerne steg til henved 2000. Henved 12,000 Mand af den peruanske Forsvarsstyrke befandt sig saaledes efter Slaget hors de combat, og af de tiloversblevne flygtende 10,000 Mand meldte sig kun 5,500 Mand til Tjeneste i Miraflores.

Henved 120 Kanoner og en Masse Mitrailleurser faldt i Chilenernes Hænder.

Tredie Kapitel.

Baabhvilen.—14de og 15de Januar 1881.

Styrket efter en Nats Hvile befandt den chilenske Hær sig om Morgenen den 14de Januar fuldkommen i Stand til at optage Kampen paany og angribe Peruanerne i disses Forsvarslinie No. 2, hvis Centrum befandt sig i Miraflores. Skjøndt denne Forsvarslinie besad ubmærkede Betingelser for at udholde et Forsvar, besad Forsvarerne dog ikke saadanne, og Seirherren, som ønskede at bane Veien til Fredsunderhandlinger og undgaa nye Rædsler, sendte i dette Niemed strax om Morgenen en Commission til den peruanske Leir for at opfordre Diktatoren til at sende sine Fuldmægtige til ham for at underhandle om Fredsbetingelserne.

Diktatorens Svar løb, at han nok var villig til at slutte Fred, men at den chilenske Regjerings Befuldmægtige maatte komme til ham i den peruanske Leir eller indstille skriftlige Forslag om Villkaarene.

Stillet, som han var, imellem en Slagmark, hvor han havde lidt et fuldstændigt Nederlag, og sit Lands Ho-

vedstøb, der befandt sig i Fare, Rød og under Indflydelsen af panist Skæf, begik Perus Hærter ikke mindre end Hællighedsmod mod sit Fædreland og mod sin Regentværdighed ved at optræde med saa megen Trods og Overmod. Hans Svær aabnede kun Veien til nye smertelige Optrin og Nederlag. Den chilenske Feltherre havde nu intet andet at gjøre end at træffe Foranstaltninger til en ny Kamp. Siden Pierolas Ankomst Gaarsdagen til Miraflores havde man i den peruanske Leir gjort det Samme, idet man fordelte de Tropper, som vare indkomne fra Nederlaget, imellem Reservertropperne og anbragte betydeligt Artilleri i Bastionerne. Kl. 7 om Eftermiddagen den 14de Januar ankom det diplomatiske Korps fra Lima til Miraflores og modtoges i Audients hos Diktatoren. Om end Enkelthederne ved Forhandlingerne under samme ikke ere bekjendte, saa vidner dog alt om, at de udenlandske Gesandter opnaaede at blive antagne som Fredsmæglere, men vistnok paa den Betingelse, at Bestræbelserne herfor ikke syntes at hidrøre fra Diktatoren.

I Virkeligheden modtog General Baquedano ved Midnatstid igjennem en Emisær Anmodning fra det diplomatiske Korps om en Sammenkomst i den chilenske Leir. Anmodningen indrømmedes og Tiden for Sammenkomsten berammedes til Kl. 7 om Morgen.

Paa den fastsatte Tid modtog den chilenske Feltherre i Nærværelse af sine Raadgivere, Bergara, Altamirana, Godoi og Vira, den engelske Minister, Sir John Spencer, den franske Minister og det diplomatiske Korps's Diakon, Gesandten fra San Salvador, i privat Audience.

De diplomatiske Herrer anmodebe først om Sikkerhed paa Liv og Gods for Limas neutrale Befolkning, hvilket Generalen lovede, saa fremt den peruanske Regjering gav Afkald paa at gjøre Hovedstaden til Midtpunktet for Mod-

krigen i Sydamerika.

stand, thi hvis ikke befal han Fuldmagt til og var fast bestemt paa strax at angribe Staden. Han indvilligede dernæst i at indgaa paa Fredsunderhandlinger saafremt Fienden overgav ham Callao som en preliminær Indledning. Betænkningstiden udstrakte sig til Kl. 12 om Natten. Under Vaabenstilstanden, der saaledes samtidigt indrømmedes Peruanerne, skulde det staa de fiendtlige Befalingsmænd frit at foretage de Troppebevægelser, som de ansaa for nødvendige. Herefter toge Gesandterne Afsted for at begive sig til den peruanske Leir og overbringe Diktatoren den chilenske Generals Betingelser for Underhandlinger om Fred. Ved deres Ankomst til Miraflores fandt de Pierola sammen med de engelske og franske Admiraler Stirling og Du Petit-Thouars, hvilke ligeledes syntes at bestræbe sig for at bevæge Diktatoren til at afstaa fra at levere et andet Slag.

Da Pierola blot lyttede til de Raad, han hørte sine Omgivelses fremkomme med, var Freden endog denne selvsamme Dag bleven undertegnet.

General Baquedano, der ikke kunde tro, at Diktatoren vilde vove at stille sin Reserve imod hans seiervandede Hær, der tilmed havde modtaget en Forstærkning paa 800 Mand, — hvilke vare de Tropper, der vare blevene efterladte i Pisco — var imidlertid sikker paa, at Fienden vilde underkaste sig hans Betingelser. For dog at være beredt paa ethvert muligt Tilfælde steg han kort efter Sammenkomsten med Gesandterne tilhest for med sin Generalstab nærmere at tage Fjendens Stillinger og Terrænet, som hans Hær rettest burde indtage, i Oiesyn.

Den peruanske Hær befandt sig stærkt forstandset i Stillinger, der strakte sig i en Linie, som maalte mer end 1½ dansk Mil i Længde fra Ost til Vest. Dens høire Fløj var støttet ved Havet, dens venstre ved Monterico Chico, en Landsby ved Foden af de med Rindene parallellebende Bjerge.

Zinien, hvis Centrum befandt sig omkring Miraflores, dannede en uafbrudt Kæde af dybe Løbegrave, Brustværn, Standsfæ og mægtige Redouter, de sidste beplantede med svært Skjots og beliggende omtrent 1 Kjerdingvei fra hin anden. I Markskjældene, der bestode af Perhegn (tapias), havde man anbragt Skydeskaar saaledes, at Infanteriet bag disse som Brystværn kunde beskyde den fremrykkende Riende uden endog at blive seet af ham. Denne forilsandede Egn var endydermere forsvaret ved Kystbatteriet Miraflores, beliggende bag Byen af dette Naavn, ved Vjergbatterierne Monterico, Baldivieso, San Bartolome og San Cristobal, alle bevæbnede med svært langtrækkende Skjots, hvis Råd beherskede i hele dens Udstrækning. Sluttelig var denne opperlige Forsvarslinies Front og Fløie omgivet af en Mængde brede og dybe Grøfter og beskyttet ved Dynamitminer og automatiske Bomber.

Lid efter anden ankom Tog fra Lima, fyldte med de Tropper, der hidtil havde udgjort Garnisonen i Callao. Saaledes dannede der sig hurtigt en tæt og fast Forsvarslinie.

Klokken 1 om Eftermiddagen vare Peruanerne fuldstændigt færdige til Slag.

Imidlertid havde den chilenske General fremskudt sin 2de Division, bestaaende af 4,500 Mand, og stillet den ligeoverfor Fiendens høire Fløie og med Feltartilleriet i Ryggen. En Afdeling af denne Division havde alt ved Daggry den foregaaende Dag stukket den lille By Barranco, beliggende halvveis mellem Chorillos og Miraflores, i Brand ved at affyre Granater mod Bygningerne; thi man vidste at Byen var fuld af Dynamitminer og automatiske Bomber, der fremsød de største Farer for Chilenerne i Tilfælde af en ny Kamp. Branden havde fuldstændigt fortæret denne af Diktatoren til en Sprængmasline ombannede lille By.

Den fremstubte Division var "traadt af", og Soldaterne vare i Lag med deres Proviant's Tilberedelse. Den chilenske Overgeneral red med sin Stab i nogen Afstand forud for Fronten af Divisionens høire Binge og iagttog med roligt Sind alle Fiendens Bevægelser og krigeriske Foranstaltninger. Det vakte ikke liden Uro hos adskillige af den chilenske Overgenerals Vedsagere at se saa store Troppemasser stillede op under Baaben langs den fiendtlige Forsvarslinie, medens den chilenske Hærs Divisioner i Dieblillet befandt sig skjulte fra hinanden og under Hvil.

Hvad om Diktatoren havde til Hensigt at angribe under Baabensstilstanden? drøftedes imellem Generalstabs-officererne, og adskillige af dem undlode ikke at meddele Generalen deres Tvivl om Pierolas Oprigtighed. Men den retsindige chilenske General afviste enhver Ytring om, at Diktatoren muligvis pønsede paa en saa æreløs Handling som den at bryde Baabensstilstandens hellige Overenskomst, og i denne store Tillid til Fiendens Ærlighed indskrænkede han sig til at træffe Foranstaltninger til sine Divisioners Fremrykken den følgende Dag.

Fjerde Kapitel.

Slaget ved Miraflores den 15de Januar 1881.

Don Nicolas de Pierola, Perus Diktator og den peruanske Hærs Feltherre, var imidlertid ikke værdig den store Tillid, som den chilenske Hærs Feltherre besad til ham som en Mand af Ære. Uden nogetsomhelst Forvarsel lod han pludseligt, lidt efter Klokken 2 om Eftermiddagen, en heftig Bevægelse og Kanonild aabne imod den chilenske Generalstab og paa den paa aaben Mar" die chilenske Division.

En Granat sprang i Nærheden af den chilenske General, gjorde hans syrige Hest sty og bortrev en af hans Sporrer. Da han antog, at denne Ild kun var Følgerne af en Misforstaaelse, uddelte han gjennem sine Officerer Befaling til sine Tropper om ikke at besvare den, hvilket nogle Kompagnier allerede havde gjort. Efter saa Dieblikkes Forsøb var her imidlertid ingen Tvivl om, hvorledes det virkelig forholdt sig. Over hele den peruaniske Linie begyndte man et regelmæssigt Angreb paa Chilenerne og under de mest ugunstige og uheldige Forhold for disse.

Slaget aabnedes i Birkeligheden mellem en Hær paa 15,000 Mand bag faste Bærn og en Division paa kun 4,500 Mand paa aaben Mark.

Bed første Diekast syntes den 3die chilenske Division paa Grund af Overraskelsen og det Ulige i Kampen uden Redning fortabt. Men Divisionens Befalingsmand, Oberst Lagos, viste i denne farlige og kritiske Situation megen Mandsnærværelse, samlede hurtigt sine Tropper, lod dem formere Linie og optage Kampen. Det gjaldt først og fremmest for Divisionen om at holde Fienden i Schak og forebygge et Udjalb fra hans Stillinger, indtil den chilenske Hærs andre Divisioner kunde komme op. I Bestræbelsen herfor understøttedes Divisionen virksomt af den chilenske Flaade, fra hvilken man aabnede Ilden mod Fiendens høire Fløi.

Imidlertid opbød General Baquedano og Generalstabens dygtige og nidkjære Chef, General Maturana, Alt for hurtigst muligt at bringe Ligevægt ind i det uader saa ufordelagtige Omstændigheder begyndte Slag ved at lade de da endnu ikke fremstudte Hærsafdelinger rykke frem, de Kjømpende til Undsætning.

Reservetropperne under Oberstløjtnant Martinez, fulgt af nogle Bataljoner af 1ste Division under Oberst Lynch

samt et Rytteriregiment under Oberstløjtnant Valnes, ankom netop betids paa Kamppladsen; thi den betrængte 3die Divisions venstre Flanke, der dannedes af Regimentet "Los Navales", under Anførsel af den flinke Oberst Urriola, trueedes med at omringes af Fienden, der var falden ud fra sin høire Fløis venstre Flankestillinger. "Los Navales" havde maattet tage de værste Stød af under dette blodige Scharpspil, der havde været i mer end en Time og Regimentet, der havde udvist en mageløs Tapperhed og Standhaftighed, var derfor ogsaa blevet forfærdeligt ørevet. I Spidsen for sit Rytteri chargerer nu imidlertid Oberstløjtnant Valnes de omgaaende peruanske Tropper og nøder dem til at trække sig bag sine Værn. Raskt samler samtidigt hermed Oberst Lagos nogle af sine sønderlemmede Batailloner og lader dem under Anførsel af Oberstløjtnanterne Barcelo og Fuenzalida rykke frem til Storm paa Fiendens Standsfer. Angreben saaledes i Fronten af den chilenske Division og i sin høire Flanke af den chilenske Flaade synes den peruanske Forsvarslinies høire Fløi at vakle. Chilenernes kraftige Bajonetangreb nøder Peruanerne til at opgive denne Fløis 1ste Linie og til at trække sig tilbage til en anden bedre. Herfra fortsatte de imidlertid Kampen med langt større Haardnaktheth.

Men med et Viva Chile rykkte de chilenske Stormkolonner fremad mod Fiendens Standsfer, imod hvilke Flaadens Skyts nu har hørt op at spille paa et givet Signal af Oberst Lagos, rybde alle Hindringer bort, som de møde undervejs, tage Fienden med Bajonet, kaste ham tilbage og slaa ham paa Flugt.

Efterat have bemægtiget sig disse vigtige Stillinger trænge de chilenske Batailloner under Barcelo og Fuenzalida frem til Byen, Miraflores, hvor Fiendens Generalstab besad sit Hovedkvarter. For at forebygge at Byen kunde blive et Tilflugtssted for den flygtende og adspalttede Fiende

og maatte til Stuepladsen for en Modstand, lig den i Chorillo, fikke de chilenske Soldater den i Brand. Herefter vende de sig strax mod Fiendens Centrum og angribe den i høre Flanke.

Klokken var imidlertid bleven 4 om Eftermiddagen og Slagets Udseende havde fuldstændig faaet et andet Udseende.

Samtidigt med at den 3die Division, der var stærkt medtaget, angreb Fiendens taloverlegne Centrum, der havde lidt mindst i Kampen i høre Flanke, brød Martinez og Lynch frem med Reservén og 1ste Division til et Frontangreb paa Fiendens Centralstillinger. Angrebet udførtes med en saadan Kraft og Uforsærbethed, at de chilenske Soldater end ikke et eneste Dieblit lode sig opholde af Dynamitminerne og de selvirkende Bomber, der sprang under deres Fjed, af Løbegrave og Brystværn. Ved Jld og Bajonet angreb de Peruanerne bag deres egne Stillinger og nu, trængte i høre Flanke af Lagos, og i Fronten og venstre Flanke af Lynch og Martinez, begyndte de at vâlke.

Kampen langs Peruanernes Centralstillinger havde nu faaet paa i mer end halvanden Time og Dagen helbede. Med Mørkets Indbræden ankom til Miraflores et Tog fra Lima med bepantsrede Vogne, udrustede med Kanoner og Metrailløuser, samt friske Tropper til Undsætning. Oberst Lagos lod strax sit Artilleri spille mod Togets Front og nogle Kompagnier af sit Infanteri formere i Linie langs dets Flanke for saaledes at standse Toget og forhindre dets Tropper fra at stige ud af Vognene. De bevægelige Krigsapparater, som man havde gjort sig saa mange Forhaabninger om i Peru vendte, ved at møde denne Modstand skyndsomt tilbage til Lima, og tjente saaledes til ingen Nytte under hele Feltoget.

Kort efter endte den blodige og haardnakkede Kamp langs Forsvarskliniens Centralstillinger med Peruanernes

fuldstændige Sønderplittelse. Centrums Flugt gav venstre Fløi, under Oberst Ehenique, og af hvilken kun 2000 Mand var kommen i Ilden, Signalet til at vige.

To Regimenter af det chilenske Rytteri sprængte da efter de Flygtende saa langt Lermurene, der tjente til Markskjeld, vilde tillade det.

Klokken 6 om Aftenen var hele Slagmarken i Chile-
nernes Hænder.

Pierola, der under hele Slaget havde opholdt sig paa Forsvarsliniens venstre Fløi, hvor hans Person var mindst udsat for Fare, forlod Balpladsen i den skrækkeligste Forvirring sammen med de uordentlige Skarer af Flygtninge. Som Følge af de falske, seirbebudende Bulletiner, der Tid efter anden i Løbet af Eftermiddagen var indløbet til Lima, havde mange af Indvaanerne der, da Kampens Bulder forstummede, i den Tro, at Chileenserne havde lidt det lovede frygtelige Nederlag, forladt deres Hjem for at ile de seir-
rige hjemvendende Krigere imøde med Jubeltraab. Man tænke sig disse Pilgrimmes Bestyrtelse ved istedetfor at møde og blande sig med hjemvendende Seirherrer, at støde paa og blive revet tilbage med en uordentlig og fuldstændig demoraliseret Skare af Flygtninge, mellem hvilke Landets Overhoved, til hvem saa mange Forhaabninger havde været knyttede, til hvem man havde sættet saa megen Tillid. I en skrækkelig Sindsstemning vendte de tilbage til Lima, og ankomne her ilte mange af dem, istedetfor til deres Huse, til de fremmede Magters Legationsbygninger, Klostre og andre Steder, som de troede at Seirherrerne ikke vilde betræde af Urefrygt; thi betagne af en panisk Skræk, indbildte de sig, at Fienden fulgte dem i Hælene.

Pierola ankom Kl. 7 til Lima. Han opholdt sig kun saa Limer her og Forstyrrelsen, som ^{hvor} omkring ham,

var saa stor, at han end ikke saa sig i Stand til at føre sin Korrespondance med sig, ligesom ei heller de offentlige Arkiver, der vare fulde af hemmelige og slemt kompromiterende Dokumenter og Skrifter, hvilke alle senere faldt i Seirherrens Hænder.

Nl. 11 om Natten forlod Diktatoren Hovedstaden, ledsaget af mere end 200 Personer. Blandt disse var ogsaa hans forhenværende Modstander, men nu høitstattede Ven og Fortrolige, den for sin Feighed berygtede, men begavede, fra Skuekorvetten "Union" affatte, men til Statssekretær o. hjiæde Orlogskaptein, Don Aurelio Garcia y Garcia.

Pierola begav sig til Santa for i Bjergene at søge et Tilflugtssted og Midtpunkt for sine fremtidige Operationer; thi trods sin lidet hæderlige Opsørsel saavel ved Chorillos som ved Miraflores, ansaa han sig endnu for fuldstændig berettiget til at fortsætte Ledelsen af Statens Anliggender, hvilken end ikke ad forretningsmæssig Veie var betroet ham, men som han med Vold havde tilranet sig. I Besiddelse af et vist Overlegenhedstalent, Snubed, Kjendskab til sine Landsmænds Karakter og Gave til at give sine Handlinger, der udførtes med en sjelden Virksomhed, Skik af at springe fra sand Kjærlighed til Fædrelandet, var det lykkedes ham at vinde Landets Tillid og indgyde det Haab om Frelse gennem ham.

Lima og Callao lod han ikke desto mindre tilbage i Fiendehaand, og endnu værre: til en tøilesløs Pøbel, hvis flette Lidenskaber, nærede ved Diktatorialregjeringens Presse, nu uhammet vilde bryde løs og forvolde megen Ulykke, Stjændsel og Sorg i Landet.

Seiren ved Miraflores kostede Chilenerne 1,625 Saa-rede og 500 Døde, henhørende saa at sige ubelukkende til 3die og første Division, hvilke havde taget størst Andel i

Slaget. Blandt de Faldne var mange Officerer af Udmærkelse.

Men disse Tab bleve dog rigeligt opveiede ved Udbyttet, som denne Dags Besvær førte med sig. Angreben ved Overraskelse havde den chilenske Hær ved denne Leilighed, bedre end nogensinde før, bevist sin Sammenhængskraft og Disciplin, hvilke Egenst.ber bevirkede, at den vandt den mest glimrende Seier i et Slag, som, at dømme efter alle indtrufne Begivenheder, rimeligt vilde være endt med et skrækeligt Nederlag for de chilenske Vaaben. Man kan endog tilføie, at aldrig var en Seier mere fuldstændig og afgjørende end den, Chilenerne tilvandt sig paa denne Dag; thi Hæren, som var slagen paa Flugt, sprængtes og opløstes saa fuldstændigt, at den saa at sige bortveiredes som Avner for Vinden, medens den efterlød mer end 2000 Døde og Saarede og et stort Antal Fanger, hele Artilleriet og en Mængde Geværer. Paa Grund af Nattens Mørke og Markstjellene saa Chilenerne sig ikke istand til haardnakket at forfølge de Flygtende, og disse fortsatte skyndsomst Flugten i alle Retninger.

Henved Midnatstid overrakte et Sendebud fra General Baquedano en Skrivelse til Detanus'en for det diplomatiske Korps i Lima, i hvilken han meldte, at eftersom den peruaniske Hær havde brudt Vaabenstilstanden, ansaa han sig for løst fra ethvert Løfte, som han havde givet til Gunst for Hovedstaden, hvorfor det nu atter stod ham frit at skride strengt tilværks mod dem. Det var derfor hans Agt, meldte han, inden mange Dieblisses Forløb at begynde Bombardementet paa Lima, saafremt han ikke opnaaede dens Overgivelse paa Raade og Unaade.

Før denne Skrivelse naaede sit Bestemmelsessted, modtog den chilenske General ligeledes et Sendebud fra det di-

plomatiske Korps med en Skrivelse, der anmodebe ham om Audience for at forhandle om Hovedstadsøks Skjæbne. Baquedano indvilgede og berammede Sammenkomsten til Kl. 12 om Middagen den 16de Januar i den chilenske Hærs Hovedkvarter nær Chorillos.

Sammen med de fremmede Gesandter og Orlogschefer indsendt Limas Borgmester, Senor Don Rufino Torrico, sig i den chilenske Leir lidt efter den berammede Tid og Deputationen modtoges strax i Audience af General Baquedano af Krigsministeren Vergara og af Generalsjefen Altamirano. Sammenkomsten førte i faa Dieblitte til en endelig Overenskomst.

Borgmesteren Torrico erklærede, at Hovedstaden ikke var istand til at forsvare sig, at dens Indbyggere vare overbeviste om det unyttige i at gjøre nogensomhelst Modstand og at han derfor, som Borgernes Repræsentant, kom for at overlevere ham, Generalen, Stadens Nøgler. Han udbad sig kun en Frist paa 24 Timer til at afvæbne de sidste Rester af den peruanske Hær. Borgmesteren tilbød endvidere Generalen, at benytte den Indflydelse, som han besad hos Militærsørigerne i Callao i det Niemed at forebygge en Modstand, der kunde føre til mere unyttig Blodsudgydelse.

Den chilenske General indvilgede i ikke at foretage noget Skridt imod Hovedstaden inden 24 Timer, men erklærede at han vilde tage den i Besiddelse uden Betingelser. Han lovede imidlertid at ville opretholde god Orden og Rolighed i Staden ved Hjælp af de Tropper, som han vilde besætte den med. Denne Overenskomst undertegnedes paa Stedet.

Femte Kapitel.

Kædselsbøgnet i Lima og Callao, 16de og 17de Jan. 1881.

Ulykkeligvis skulde Overleveringen af Lima og Callao, ikke ske, før der havde fundet Oprindelse, der gjorde disse Stæders Gader til Stuepladsen for uhyggelige Scener, hvilke ikke vilde være indtrufne, hvis den chilenske Hær uophølgelig havde rykket ind og besat dem.

Efter Nederlaget havde adskillige Soldater af den peruanske Hær neblagt Baabnene, men andre vare forblevne i Besiddelse af dem og udøvede, huorsomhelst de kom frem igjennem Lima og Omegn, alle Slags Forbrydelser.

I Hovedstaden og i Callao bestyldte Soldaterne deres Befalingsmænd for Feighed og beraabte sig paa, at i al den Tid, som den ulykkelige Krig havde staaet paa, havde det kun været de fattige Indvaanere, som havde udvist Opofrelse for Fædrelandets Frelse. De Velhavende, sagde man, havde unddrevet sig Krigstjenesten, havde feigt forladt Landet og havde negtet at understøtte Folkets Sag med sine, tilmed paa dets Bekostning, flet erhvervede Midler. Denne den ubemidlede Klases Opvandselse mod den bemidlede, der, som anført, for største Parten hørte til Pierolas politiske Modstandere, var Diktatorialregjeringens officielle Presse for en stor Del Skyld i.

Med Aftenens Frembrud den 16de Januar var man istand til at ane det Uveir, som vilde bryde løs over Lima. Ulykkevarslenende Skarer begyndte at løbe gjennem Gaderne, hvor de truede de Forbigaaende og pralede af de mange Opofrelser, som de havde ydet Fædrelandet. Sitre paa ikke at blive straffede, — thi alle Dyrigheds personer havde forladt Staden, — og ophidsede af spirituose Drillevarer, som deres Ledere beværtede dem med, før de gik i Ratten

mellem den 16de og 17de Januar ingen Grændse for deres Frensfærd.

I den østlige Del af Lima fandtes der et Kvarter, hvis Handel og Industri gjennemgaaende dreves af Chinesere, der, efter deres otte-aarige Kontraktstids Udløb, havde nedsat sig i Landet fori frie Bo.gere. Kvarteret besad et udmærket Chinesisk Apothek, en dygtig Læge og en Kunstmaler, hvilke, ligesom ogsaa de velhavende Kjøbmænd og Grosserer af den Chinesiske Race naturlignois, vare frie Indvandrere. Det vil erindres, at da Chilenerne gjorde Landgang i Pisco og Surayaco og senere sloge Leir ved Lurins Bredder, søgte Chineserne, indførte for Arbeide paa Plantagerne, paa hvilke de gjennemgaaende bleve mishandlede, Beskyttelse hos den feterige Hær, hv:s Soldater de ansaa for deres Befriere fra Trælleaaget. Man drev dem ikke bort, forbi de, efterat være løbne over til Landets Fiender, vare udsatte for Peruanernes Havn. De fulgte derfor med den chilenske Hær, dannede ligesom en Slags Arrier-Garde for denne og gjorde megen Gavn, især ved Bagagetrænet og paa Grund af deres Kjenndskab til Veiene og Terrænet som man maatte over. Denne Chinesernes Tilslutning til den fiendtlige Hær rygtes til Lima og ophidsede Stemningen mod alle af den Race.

Under Paaskud af at være hungrige faldt den ophidsede Lima-Bøvel og blandet med Soldater-Bander over Chinesernes Proviantsubsalgsteder. Dørene aabnedes ved Kolbestøb eller sloges ind med Ører; Udsalgstederne udplyndredes og man stak dem endelig i Brand. Herfra drog Banden til de flere Dplagsteder for Gulds-, Juvels- og Manufakturvarer og andre Gjenstande af Chinesisk Fabrikat, hvilke ligeledes bleve udplyndrede og slutteligen brændte. Af den asiatiske Kolonis betydelige Handel og Industri blev der kun rygende Tomter og blodige Spor tilbage, thi Plyndringen og Brand

den førte nødvendigvis Mord paa de Ulykkelige, som søgte at redde deres Eiendom, med sig. Man anslaaer de myrdede Asiateres Antal til ikke mindre en 300. Mordene udøvedes i Hovedstadens Gader og omliggende Kjøkkenmarkter.

En af de rigeste Grosserer blandt Chinejerne lod strax sine Bøger forsegle i den engelske Legation, da han saa, at hans Oplagssted brændte, og det viste sig da senere, at han havde mistet mer end 140,000 Pund Sterling eller henved 2,520,000 Kroner.

Gaderne Bodegonas, Melchiormalo, Palacio, Polovos, Azules, Zavala, Capon, Albaquitas, Hoyas og omtrent alle de, som vare under Floden Rimacs Bro, udgjorde ligesaa mange Skuepladser for Opførelsen af disse strækkelige Scener. I denne sibst anførte Del af Byen bleve ikke alene Asiaternes Oplagssteder angrebne og plyndrede, men endog flere af de italienske Kjøbmænds og Kræmmeres, og i et af disse fandt man Liget af Eieren udenfor Byen.

Om Morgenen den 17de Januar oplyste Solens Straaler disse Udelæggelsens og Dødens strækkelige Rødsler. Plazaen foran Regjerings = Paladset og Plazaen "Polovos Azules" vare saaede med Lig; men hvor Forbrydelsen havde huseret mest var i Gaderne Hoyas og Albaquitas, hvor Pøbelen havde søndertraadt og tilintetgjort Alt, hvad den ikke kunde føre med sig.

Tidligt om Morgenen ankom man med Sprøiterne til de brandstøbte Steder i den Hensigt at slukke Ilden, men Kommunisterne satte sig med Magt imod at lade Sprøiterne funktionere, og saa heftigt var Angrebet paa Sprøitekorpsen, at denne maatte trække sig tilbage for at redde Livet, og efterlade Sprøiterne, hvilke Kommunisterne da søgte at stille i Brand, som ogsaa lykkedes dem med adskillige af Bognene.

I Betragtning af saa megen Udaad, fattebe Udlandingerne, som dannede Urban-Garden ved de neutrale Sprøiter

og Rednings-Korpsfer, nu en energist Beslutning. Efterat have faaet Baaben udliveredede af Borgmesteren, dannede de sieblikkeligt Patrouiller, og marcherede mod de af Pøbelen overføsmmede Gader. Herved standsedes disse blodige Vaccus-Dptrin, som isøvrigt paa Grund af den Slappelse, der fulgte efter Rusen, vare begyndte at blive færre. De franske, nordamerikanske, engelske, spanske, schweiziske, columbianiske og equadorianske Kompagnier udmærkede sig særligt i denne Tjeneste, ved paa de farligste Steder, at arbejde fra Klokken 6 om Morgenen, især i Gaden Hoyas, som var mest affides beliggende fra Byens Centrum, og hvor mange astatiske Etablissementer befandt sig.

Man beregner Værdien af de ødelagte Bygninger alene til henved 1 Million Soles eller 2,800,000 Kroner.

Paa samme Tid fandt i Callao lignende Dptrin Sted, hvilke maaste vare endnu mere beklagelsesværdige end de i Lima.

Efter at de der garnisonerende Tropper vare dragne bort til Leiren ved Mirafloren, forblev der i Havnestaden saa at sige ikke en eneste Solbat for Ordenens Opretholdelse tilbage. Pøbelen i Callao, der ligesom den i Lima, var opfyldt af Had til den hemiblede Klasse, beredte sig derfor til i Havnestaden at udøve lignende Handlinger, som deres Standsbrødre i Hovedstaden.

Om Aftenen den 16de gjennemløb Mænd, Kvinder og Børn i hundredevis og bevæbnede indtil Lænderne, Gaderne, strigende Viva Peru, medens de sloge Butiksdørene ind med Ører og Geværkolber og stjal, hvad de fandt indenfor.

Den forvirrede Larm, forarsaget ved disse Optøier, atkompagneredes af Bulberet hidsørende fra Explosionen af Minerne, med hvilke Artilleristerne og Snaeniøerne net-

op da søyte at sprænge Batterierne i Byen og langs Strandbredden i Luften.

Bøvelen nøiedes ikke alene med at stille Ild paa Byens Husse, men de stal ogsaa Ild paa de fga peruanske Krigsskibe, der laa i Dok-Basinet, og Branden, der stod paa hele Natten, oplyste skrækkelige Scener.

Abstillige af Søfolkene paa Skibene bemægtigede sig Baadene og søgte at fly ud af Havnen, men de maatte overgive sig til Chilenerne, som med deres Krigsskibe spærrede Havnen.

Den ophidsede Bøvel veg imidlertid ikke tilbage for nogenformhelst Forbrydelse. Efter at have plyndret Op-lagsstederne, gik de over til at myrde disse Giere, især Italienerne og Kineserne. Stadens mest kommercielle Gader og Torve bleve Skuepladsen for disse Rædsler, der vedvarede hele Natten og den paafølgende Dag, uden at det var muligt at forebygge dem.

Abstillige Ublændinge havde seet sig istand til at flygte fra Staden, andre at skjule sig og saaledes redde sig. Men da de i Callao tilbageblevne Ublændinge saa, at Uordenen greb om sig, at de Myrdedes Tal steg til flere Hundrede og at Gjerningsmændene, ophidsede ved Drukkenskab, beredte sig til at udøve nye Volds handlinger, samlede de sig og bandede som i Lima en Urban = Garde, for at beskytte Liv og Eiendom. Dette Ordenskorps greb virksomt ind, og om end flere Mennekeliv fattedes til paa begge Sider, undertrykte det dog Optøjerne, som vedvarede til hen paa Natten, der fulgte paa denne skjæbnesvangre 17de Januar og Morberne straffedes exemplarisk.

Igjennem en Note fra Borgmesteren i Lima, underrettedes den chilenske Dvergener: sørgelige Optrin.

”Bed min Ankomst her”—skrev denne Embedsmand—
 ”sandt jeg, at en stor Del af Tropperne havde opløst sig, og
 at der fandtes mange iblandt de Adspaltede, som havde bes-
 holdt deres Vaaben, og som det var mig umuligt at indkalde
 for Afvæbning. Urban = Garden var endnu ikke dannet og
 bevæbnet, og som en Følge heraf har de demoraliserede og
 bevæbnede Soldater i Forening med Pøbelen gjort Angreb
 paa et stort Antal Borgeres Gods og Liv og forarsaget
 søselige Tab paa Grund af de stedfundne Ildbrande, Rov
 og Mord.

”Jeg anser det for min Pligt at uberrette Deres Excel-
 lence om disse Begivenheder, for at De kan tage Situatio-
 nen i Betragtning og værdige Dem til at tage de Forholds-
 regler, som De maatte anse for passende.”

Det var derfor ikke muligt længer at udsætte Okkupa-
 tionen af Lima.

Dieblikkelig organiserede General Baquedano en Styrke
 paa 4000 Mand, hvilken han gav Generalinspektøren, Ge-
 neral Saavedra, Befaling over med Ordre til ufortøvet at
 rykke ind i Hovedstaden.

Sjette Kapitel.

Limas Okkupation af chilenske Tropper og Krolighedens Gjenoprettelse i Kraft af chilensk Overherredømme.

17de til 31te Januar 1881.

Lima = Felttogets Slutningsakts, Okkupationen af den
 overvundne Fiendes Hovedstad, skulde omsider pryde den
 chilenske Tricolor med Laurbærkrandsen.

Klokken 4 om Morgenen den 17de rykkede General
 Saavedras Styrke gennem Lima, hvor den dybeste Tausshed
 herskede. Fra Balkoner og Binduer, fra Gadeaabninger
 strigede i Sydamerica.

og Portaler betragtede Tusinder af Tilskuere de chilenske Troppers Gjennemmarch.

Mange frygtede for, at de, efter at have frelst deres Liv og Guds fra en oprørt Pøbel, vilde falde som Ofre for en morderisk og rovgjerrig Soldaterbande. Limas Presse havde nemlig i mer end tyve Maaneber løgnagtig udmalet den chilenske Soldat som disciplinløs, graadig og blodtørstig.

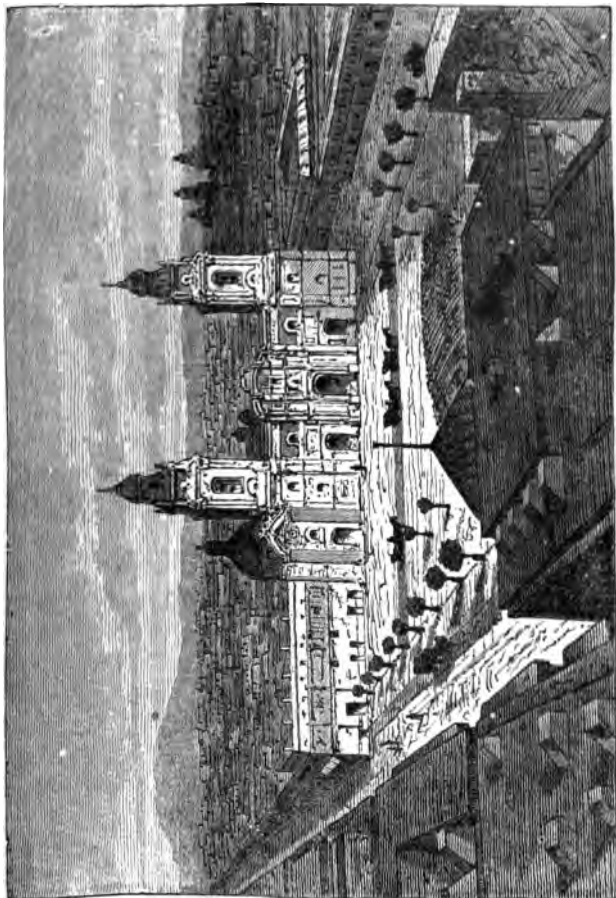
Mange af Stadens Beboere havde derfor, for at redde deres Eiendomme fra de indtrængende Troppers forkyndte Plyndringer, anbragt store Inscriptioner paa Facaden af deres Huse, hvilke skulde antyde, at Eieren var en neutral Nations Undersaat.

Til stor Forbauselse for Limas Indvaanere saa de, at de chilenske Tropper marcherede med Orden og Ro gennem Staden, uden anden Lyd end den, som forarsagedes ved deres taktmæssige Fodskifte paa Gadernes Stenbro, deres Officerers Kommandorøst og Vaabnenes Klirren.

Ved Divisionens Ankomst til det store Centraltorv, la plaza de Armas, udenfor Regjeringspaladset, opstillede den der og dens Musikkorps brød nu for første Gang sin hidtil iagttagne Tausshed ved at lade Melodien til den chilenske Nationalhymne Dulce patria vibrere gennem Luften, medens Chiles trefarvede Flag udfoldedes fra Stangen over Paladsets Portal. Tropperne defilerede da forbi General Saavadra, hvorefter hver Afdeling roligt tog sit Standkvarter der, hvor det blev dem anvist.

En Bataillon af Infanteriet, der var dannet af forhenværende Politisoldater i Santiago, overdroges nu Om-sorgen for Kongehedens Overholdelse i Lima, og fra denne Nat at regne gjenoprettedes god Orden i Staden. De oprørste Aander, som under Stadens Udplyndring og i Myrderiet havde raabt: "Krig uden Staausel mod Chile", vare forsvundne.

Under den fremmede Hærs Besættelse var Lima istand til at nyde en Ro, som den ikke havde nydt i mange Tider.

Callao trængte imidlertid ligeledes til den chilenske Hærs Besættelse for at gjenvinde sin tabte Ro.

Den 18de Januar rykkede den seiertrige Hærs 1ste Division under Oberst Lynch ind i Staden og tog den i Besiddelse uden at møde nogensomhelst Modstand. Indbyggerne, som Dagen iforveien vare flygtede fra Byen, vendte tilbage til deres Hjem og hidroge til Ordenens Gjenoprettelse. Samtidigt med at Lynch betryggede de retskafne Borgeres Tilværelse, lod han de største Forbrydere fængsle, bandede en Politistyrke og sikrede Byens fuldstændige Ro.

En af den nye Politichefs første Bestemmelser gik ud paa at samle saameget, som det var ham muligt, af det ranebe Gods. De gjensfundne Gjenstande bevaredes da omhyggeligt, og den 19de Januar bekendtgjordes det ved Bulletiner, at man i Lima Prefekturbygning, hvor Bataillonen Vulcanus var indkvarteret, vilde finde de røvede Gjenstande, som man var i Begreb med at opsamle, og som hidrørte fra de Rov, som vare bleve udøvede før den Tid den chilenske Hær tog Staden i Besiddelse. De Interesserede kunde fremkomme med deres Fordringer for nænte Bataillons Kommandør, Oberst Echevarria.

Omegnen af Lima vrinklede imidlertid af Mennefter, som havde forladt deres Hjem i Staden, og som end ikke efter den chilenske Hærs Okkupation af samme vilde vende tilbage til dem, af Frygt for et Sammenstød med og Mis-handling af de chilenske Tropper, hvilke man havde udmalet dem som besjælede af de værste Lidenskaber. Saaledes havde mer end 5000 Mennefter, Mænd, Kvinder og Børn, søgt Tilflugt i Ancon, nord for Callao; men Krigsminister Bergara begav sig hid og gav dem en Beskyttelsesvagt af chilenske Soldater og bevægede de Flygtende at vende tilbage til Lima og Callao ved at overbevise dem om at de der vilde være istand til at leve i de fredeligste Omstændigheder. Snart aabnede Kjøbmændene deres Bu-

tiler igjen, og Handel og Wandel fortsattes som herselede der den bybeste Fred i Landet.

Den talrige peruanste Hær var imidlertid nu bortveiret, og den 18de Januar vilde man ikke af denne have været istand til at samle 100 bevæbnede Mand. De som hørte til Reserven, vare vendte tilbage til deres daglige Dont, og Leiren var fuldstændigt opløst. Mange af Soldaterne, der havde henhørt til den, vare vendte tilbage til Provindsferne, hvorfra de vare udfrevne, og Efterretninger, som indtraf i Lima, vidne om de Ugjerninger, de begik, hvor de kom frem.

Mange Privatfolk var imidlertid i Besiddelse af Vaaben, og om end disse ikke vilde kunne danne Grundlaget for en senere Rejsning imod Okkupationstropperne, saa kunde de dog blive Marsag til mange Uroligheder. General Saavabra udfædte derfor i Lima ligesom Dilogs-kaptein Lynch i Callao en Dagsbefaling, der hød, at man inden en Frist paa 48 Timer skulde afhænde disse Vaaben til de chilenske Myndigheder. Ligeledes erklæredes, at enhver som helst Volds-gjerning vilde blive straffet paa Livet.

I Lima og Callao boede mange Officerer og Soldater, som havde tjent i den peruanste Hær og deltaget i det sidste Felttog. De chilenske Myndigheder tillod enhver af disse, som ønskede det, at drage ud af Landet, medens de, som vilde blive i Landet tilstodes Friheden, naar de undertegnede en Forpligtelse om "ikke at føre Vaaben mod Chile i Krigen, som stod paa." Da det var en almindelig Anskuelse mellem Peruanerne at det var en fuldstændig Umulighed at organisere den allermindste Modstandsstyrke, forklæres herved at Registeret for Understrifter, der laa opslaaet i Prefekturbygningen, før 12 Dages Forløb fylldes med Understrifterne af 5 Generaler, 94 Oberster, 65 Oberstløjtnanter, henved 500 Subalternofficerer og et uberegneligt Antal Soldater.

Den chilenske Regjering tilstod endvidere Friheden til

alle de Fanger, som ønskede at nnderstrive denne Forpligtigelse, og som ønskede at vende tilbage til Hovedstaden eller til de af de chilenske Tropper besatte Provindebyer.

Samtidigt hermed fik de chilenske Ingeniørofficerer Ordre til at udstabelliggjøre Dynamitminerne og de automatiske Bomber, som ikke havde exploderet under Slaget og som efter samme vare meget farlige for de Forbipasserende og allerede havde kostet en peruansk Læge paa Rejse til Chorrillos, Livet. I Callao dræbte en Torpedo nogle Badende.

Blokeringen hævedes, Toldkamrene aabnedes under chilensk Administration og Handelen, der var lammet ved Havnens Spærring i 9 Maaneder, blomstrede atter op, om end under Trykket af en skrækkelig Krigis, der alt havde været i flere Aar, og som Krigen havde forværet.

Saaledes endte da dette Felttog, forberedt med saamegen Sikkerhed af den chilenske Regjering og gennemført med saa usædvanlig Hurtighed og Eftertryk af den tapre chilenske Hær. Neppe en Maaned efter Expeditionsherens Udfibning i Currayaco vare de peruanske Hære, som forsvarede Lima og Callao, tilintetgjorte og sprængte, og No og Orden herstede i disse Stæder under Seierherrens Overherredømme.

Lima-Felttogets for Chile saa heldige Udfald skyldes ikke alene den usofsærdede Aand, der gif igjennem dens Hær, og som besjælede dens Feltherre, General Don Manuel Baquedano dens Befalingsmænd, Obersterne Lynch, Gana og Martinez, den Aandsnærverelse, Kløgt og Dygtighed dens Generalstabs-Chef, General Maturana var begavet med, men ogsaa og i en meget betydelig Maalestok den Virksomhed, der udfoldedes gjennem den chilenske Krigsminister "i Felten", Oberst Don Jose Francisco Vergara.

Ehvende Kapitel.

Overblik over Stillehavs-Krigens første Periode.

Stor var Jublen i Chile og mellem den chilenske Hær efter Lima-Felttogets lykkelige Tilendbringelse. Seiren, som Expeditions- Hæren under saa ufordelagtige Vilkaar atter havde fraristet Fienden paa Miraflores's Slagmark, havde medført skjæbnesvangre Følger for Peru. Forsvars- hæren var bleven sprængt, og Lima, i sin Tid de spanske Vicekongers Residensstad, havde maattet aabne sine Porte for den chilenske Okkupation og havde, ligesom Callao, maattet overgive sig paa Naade og Unaade til Seierherren, hvis Flaade nu beherskede hele den peruanske Kyst i sin fulde Udstrækning.

Af Perus Sømagt var end ikke den mindste Vaad tilbage.

Landarmeen, der var fuldstændig sprængt, efterlod et umaadeligt Krigsmateriel i Chilenernes Besiddelse, deriblandt 222 Kanoner. Af disse toges 165 Stk. paa Slagmarkerne og Hvidebatterierne (41 Stk. 32—600 Pundiger, 105 Stk. Felt- og Bjergkanoner og 19 Mitrailleuser) og 57 Stk. toges i Callao. De chilenske Soldater opsamlede endvidere mer end 16,000 Rifler (Remington, Peabody og Gras) og en svær Mængde Krudt og Dynamit.

Udbytten af Seiren, der havde beseglet Lima-Felttoget med Okkupationen af Perus Hovedstad og Hovedhavne- og Udsørfelsplads, havde saaledes været betydelig, og man turde i Chile med Grund haabe, at Freden vilde følge umiddelbart ovenpaa en for dets Fiende saa lammende Katastrofe.

Men før Chile havde seet sig istand til at opnaa det med Felttoget tilsigtede Niemed, Limas og Callaos Indtagelse, havde det ogsaa maattet overvinde mange og stor Vanskeligheder.

I mer end 6 Maaneder havde Perus Diktatorialregjering truffet Foranstaltninger til at vise Fienden tilbage, naar han kom. Pierola havde vidunderligt forstaaet at indgyde Folket, om end kun den Fortvivlede, Tillid til Seiren, naar det kun gjorde kraftige Anstrengelser, og det havde derfor ogsaa mægtigt understøttet hans Bestræbelser ved Anstæffelsen af alle de nødvendige Elementer til Søsterstædernes Forsvar. Saaledes var Callao fra Søsiden bleven forsvaret ved en Række af mægtige Batterier og Jerntaarne og saaledes var den, ligesom Lima, bleven omringet med en dobbelt Ring af Udenværter, støttede af overfløende Forter og af et Komplex af Høidebatterier, der ligesom Strandbatterierne vare rigeligt udstyrede med svært Skyts. Tilnærmelsen til Strandbatterierne fra Søsiden var endydermere hindret ved talrige Torpedoer, ligesom Afgangen til dem fra Landsiden og til Høidebatterierne, til ethvert fremkommeligt Bjergpas, til enhver Kilde, Brønd (hvis Vand man havde forgiftet) og kort sagt til ethvert Sted, der kunde tænkes at blive af nogen som helst Nytte for Fienden, var vanskeliggjort ved Dynamitminer og automatiske Bomber. Diktatorialregjeringen havde endvidere faaet en Forsvarshær bragt paa Venene, hvis Troppeantal nær oversteg det dobbelte af Angrebsstyrkens, og denne Hær havde man udrustet med Nutidens bedste langtrækkende, hurtigfyrende Skyts.

Med Limas Indtagelse og Okkupation af Chilenerne ender første Periode af Fiendtlighederne mellem Chile paa den ene og de allierede Magter Peru og Bolivia paa den anden Side eller den egentlige Krig paa det stille Oceans Kyst.

Hvad betingede Chiles feierrige Udgang i dets Kamp med den peru - bolivianske Alliance?

At Chile saa sig istand til at overvinde de med en Kamp mod en i Mandtal langt overlegen Fiende forbundne Vanskeligheder — en Kamp, som det tilmed maatte føre paa et langt bortliggende, fiendtiligt Omraade, hvis øde og ugjæstfrie Bestaaffenhed gjorde enhver Operation end ydermere vanskelig, styldes, uden Tvivl, Tilstedeværelsen i Landet af de tre Faktorer, der ere nødvendige for at et Folk kan vente at gaa af med Seiren under saadanne Omstændigheder: først dets fulde Bevidsthed om, hvad der udkræves af det for Tilfældet; dernæst at en altopofrende Kjærlighed til Fædrelandet gjør sig gjældende imellem de levende Medlemmer af dets Samfund, og endelig, at dets Sønner besidde Betingelserne for at kunne udbannes til en god Soldat.

Disse Faktorer vare, som sagt, tilstede i det chilenske Folk, da det blev kaldet til at værne om Fædrelandets Rettigheder, og derfor, skjøndt dets Forhold til Fienden, som dets Sønner skulde kæmpe imod, var som 2 til 5, saa det sig dog istand til at gaa feierrig ud af Striden.

Enhvert Offer paa Fædrelandets Alter, som Regjeringen forlangte af Folket, som Befalingsmændene forlangte f Soldaterne blev villigt ydet.

Hvor haardnakket end i Kongressen Oppositionen mod det politiske Parti, til hvilket Regjeringen hørte, end ofte

havde været overfor Regjeringsforslag med Hensyn til Landets civile Bestyrelse, saa kunde den dog villigt komme sin politiske Modstander imøde paa et Omraade, hvor En i G h e d betingebe Fædrelandets Styrke overfor dets Fiender ubadtil.

Paa Forsvarsfagens Omraade var Stanken, der stikte et Parti af Folket fra et andet, i Chile nedbrudt. Fædrelandets Livs- og Væressag blev d e r ikke gjort til et Politikkens Tvistsens Gble. Vigtige Forholdsregler kunde derfor hurtigt tages, og i Alt, hvad der vedrørte Landets Forsvar, gjorde en lykkebringende Samvirken sig gjældende.

Anderledes saa det ud i Bolivia og i Peru, da Krigen stod for Døren, idet Politiken i disse Riger ligesom en giftig Byld havde suget Landets bedste Kræfter til sig og svækket Fædrelandskjærligheden hos deres Beboere. Hermed er i Grunden nok sagt til Forklaring af den peru- bolivianske Alliances Nederlag i Kamp med det fædrelandskjærlige Chi lenske Folk.

Spiren til dette Nederlag fandtes altsaa i de henholdsvisse Magters Samfundsforhold. Vi ville nu udvikle vore Anskuelser med Hensyn til de umiddelbare Aarsager til samme.

Krigen paa det stille Oceans Kyst har noksom bevist, at Soldatens p e r s o n l i g e Egenstaber er af ikke ringere Betydning i Træfning med Fienden, end Egenstaberne af det S l y d e v a a b e n, han er udrustet med, og at, tiltrods for Nutidens langtrækkende, hurtigfyrende Skyts, kan Bajsnetten — naar benyttet med Hurtighed, Sikkerhed og Kraft, under Mørkning, Taage eller paa et kuperet Terræn, hvorved maaste ganske, eller idetmindste tilbels Skydningens Virkning neutraliseres — endnu spille en betydelig Rolle i Krigsførelsen.

Bevistheber: h

om hans Færdighed i Bru-

gen af hans personlige Væрге styrker hans Nervesystem og indgyder ham Selvtillid. Ved han tillige, at han er Solbaten i den ham overforstaaende Hær overlegen i Brugen af dette af Væрге, da ansporer denne Bevidsthed den handlelystne Soldat til Zdræt, den Urgjærrige til Bedrift og fylder den sit Fædrelands Fiende hadende Soldat med Utaalmodighed efter at rykke fremad til Angreb. Bevidstheden om det modsatte gjør en ellers brav Soldat betænkkelig ved at komme i personlig Berøring med Fienden, en Betænklighed, der nemt kan udarte til Møbløshed. Underlegenhedsfølelsen i ham er ligesom Uvirkomhed under en beleiret Tilstand uden Udfald, Spiren til hans Demoralisation.

Den chilenske Hær bestod af ihærbige haandfaste Karle, hvis Dygtighed i Haandteringen af "det blanke Vaaben" spillede Chile store Fordele ihænde. Ryet, som Solbaten i denne Hær herfor besad, gav ham ikke alene en fysisk, men ogsaa en moralsk Overlegenhed over Fienden, der var sig sin Underlegenhed i denne Henseende bevidst. Intet Under derfor, at medens de peruanske og bolivianske Soldaters Nervesystem kom i Uorden, naar de saa Bajonetsablerne truende blinke foran de fremrykkende chilenske Stormkolonner, hidrog det livlige Angreb netop til at bringe Soldaterne i disse Kolonner i den for Tilfældet udtrævede Sindstemning.

Den Selvtillid i Forbindelse med Ihærdighed og Disciplin, der fandtes indpodet i den chilenske Soldat, gjorde det, som vi have seet, Befalingsmændene muligt, selv under de vanskeligste Omstændigheder og overfor en i Mandtal overlegen Styrke, med Sikkerhed og Held at operere offensivt, samt, ved de mest dristige Angreb, at tage ham med Overraskelse i hans egne Stillinger. Herved kom tillige den Theori til god Anvendelse, at af to ligestore Legemer vil Brydekraften af den, der besidder en fremadstræbende

Bevægelse henimod et andet, ved Sammenstødet være Nære end Modstandskraften af det andet Legeme, hvis drite er stillestaaende eller i en langsommere Bevægelse end hint.

I den allierede Hær befad den bolivianske Soldat, uden Lov, Betingelser, der gjorde ham til en bedre Soldat end den peruanste, især end ham, der var opdraget nær Kysten. Begge vare i Besiddelse af en høi Grad af Udholdenhed, Seighed eller passivt Mod og en Underdanighedsfølelse overfor deres Frefatte tilfælles. Underdanighedsfølelsen udartede ofte hos dem til blind Lydigbed.

Denne Sammensætning af Egenstaber gjorde de Allieredes Soldater, der endydermere vare gode Skytter, i mange Maader vel stikede til at udtaa Angreb, især paa langt Hold, og gav dem en Modstandsevne, der ofte maatte forbause, især naar man tager i Betragtning, at de kun befade svage Begreber om Kampens egentlige Formaal.

Men det passive Mod staaar ikke i sin Prøve overfor det aktive, og alt som de chilenske Soldater rykkede de Allieredes nærmere ind paa Livet, begyndte Følgerne af en mangelfuld Uddannelse i "det blanke Vaaben", i Bajonetsfægtning, allerede m o r a l s k at gjøre sig gjældende bag de Allieredes Skandser, og naar Sammenstødet endelig stete, kunde Forsvarerne af disse i Længden umuligt staa fast end sige vise Fienden tilbage.

Krigen paa det stille Oceans Kyst afgiver i det Hele taget et slaaende Exempel paa, hvor farligt det er for et Folk, mere at bygge sit Forsvar paa faste Stillinger og Fæstningsværker, end paa Forsvarernes Egenstaber, og hvor skjæbnesvangert det kan blive for Fædrelandet, hvis Befalingsmændene over dets Hær hylde den Anskuelse, at paa Grund af det langtrukne, hurtigtfyrende Skyts's Indførelse, behøves der ikke, som før, at lægges den store Vægt paa Soldaternes Uddannelse i Brugen af Bajonetten. Bes-

nyttet under de før omtalte Omstændigheder, har den endnu sin store Betydning som Hovedangrebsvaaben, medens dens Værdi som Modstandsvaaben er uberegneligt. I Virkeligheden kan en Hær, der ikke besidder Soldater, der ere velindøvede i det blanke Vaaben aldrig rette et Angreb med Eftertryk. Men et Forsvar uden Angreb, eller altså en defensiv, bærer alt Nederlaget i sit Skjød.

Bolivia og senere Peru bukkede under i Kampen med Chile, fordi de havde spildt deres Kræfter under Partistridigheder og lagt mere Vægt paa Virkningerne af deres udmærkede Skydevaaben i Hænderne paa gode Skytter bag faste Værn, paa Mitrailleuser, Torpedoer, Dynamitminer og automatiske Bomber, — end paa at udfylde Rækkerne i deres Hære med Soldater, der vare Fienden personligt jevnbyrdige og som besad Betingelserne for at kunne staa for Skud paa aaben Mark, operere offensivt eller idetmindste vise Fienden tilbage fra deres Stillinger.

Den chilenske Soldats Mod og Vaabensfærdighed vilde imidlertid kun lidet være kommet til Anvendelse, hvis Overbefalingsmændenes Handlekraft var bleven svækket ved Vaand, paalagte dem af Regjeringen i Santiago. Denne, i Spidsen for hvilken befandt sig den nidkjære og for sin Retssindighed almindeligt anerkjendte Jurist, Don Anibal Pinto, udøvede intetfomhelst Tryk over Operationshærene. Naar et Felttog var vedtaget i den chilenske Kongres, ophørte ikke alene dennes, men ogsaa Regjeringens umiddelbare Indflydelse over dets Gang. Krigsministeren "i Felten" og Overgeneralen udstedte, hver paa sit Omraade, paa selve Krigsstuepladsen, de Bestemmelser, som de, med Begivenhedernes Gang nær for Die, fandt tjenende til Maalets, Seirens, Opnaaelse.

Forfatteren til Læseren.

San Francisco, California.

Hermed slutte vi da denne kortede Fremstilling af første Periode af Krigen paa Sydamerikas Vestkyst — Uddrag af en udførligere Fremstilling, hvilken vi offentliggjorde i Danmark under vort Besøg i Hjemmet. I en nær Fremtid haabe vi, fra Chile, at blive istand til at offentliggjøre en Fortsættelse af Begivenhedernes Gang der, fra det Tidspunkt af, hvor vi her afbryde Traaden i den, og indtil Fredens endelige Gjenoprettelse, hvilken Fortsættelse altsaa vil behandle Krigen s a n d e n Periode.

Den Opgave, som vi, ved Bortreisen fra Chile, havde stillet os, er nu løst og Løsningen af en anden Opgave udtræver vor Rættærelse i det Land, med hvis tapre og hæderlige Befolkning vi nu have gjort vore Landsmænd og Brødre, saavel i de nordiske Riger som her i de forenede nordamerikanske Stater, bekendt.

Paa Faldrebstroppen af det Skib, der forhaabentlig vil føre os sikkert i Havn paa Chiles stolte Kyst med Andeshjergenes snebælte Linder i Baggrunden, tilvinke vi Eder Farvel. Og med Hjertet bankende i Takt med det Folk, i hvis Midte vi have virket og henlevet vor bedste Manddomsalder, udbryde vi da til Slutning:

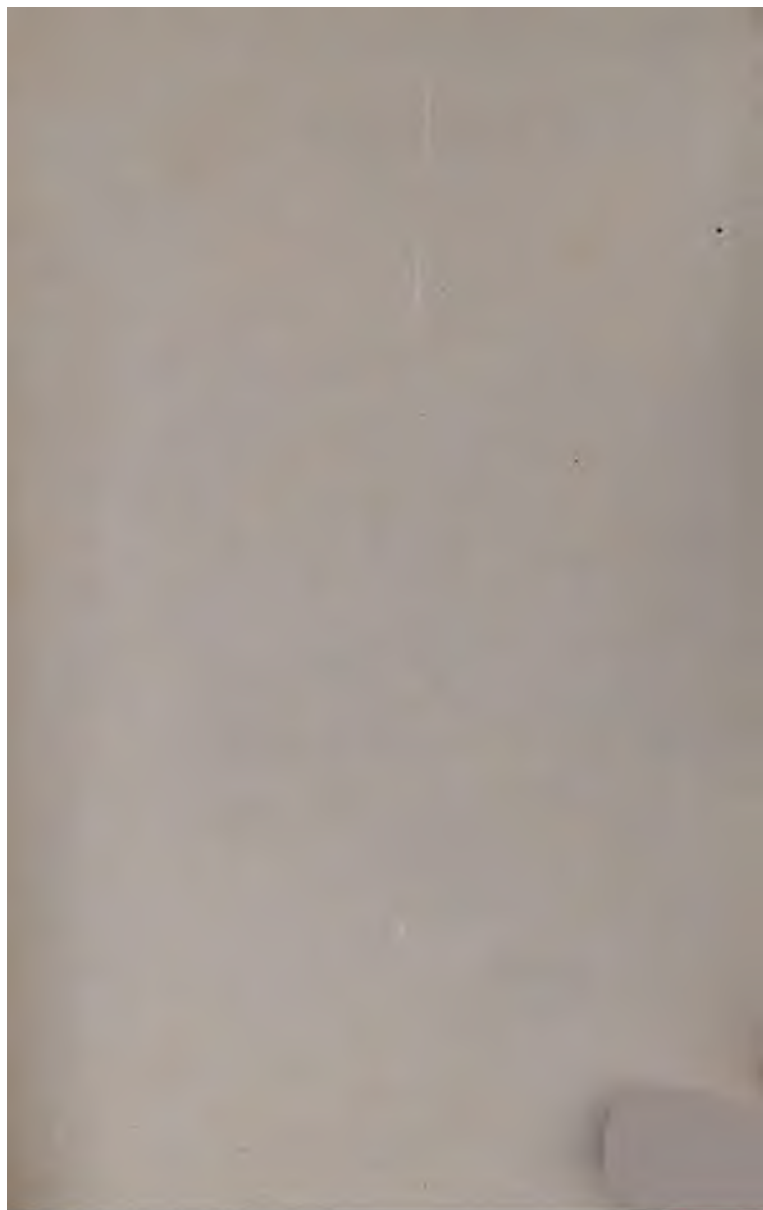
Viva Chile!

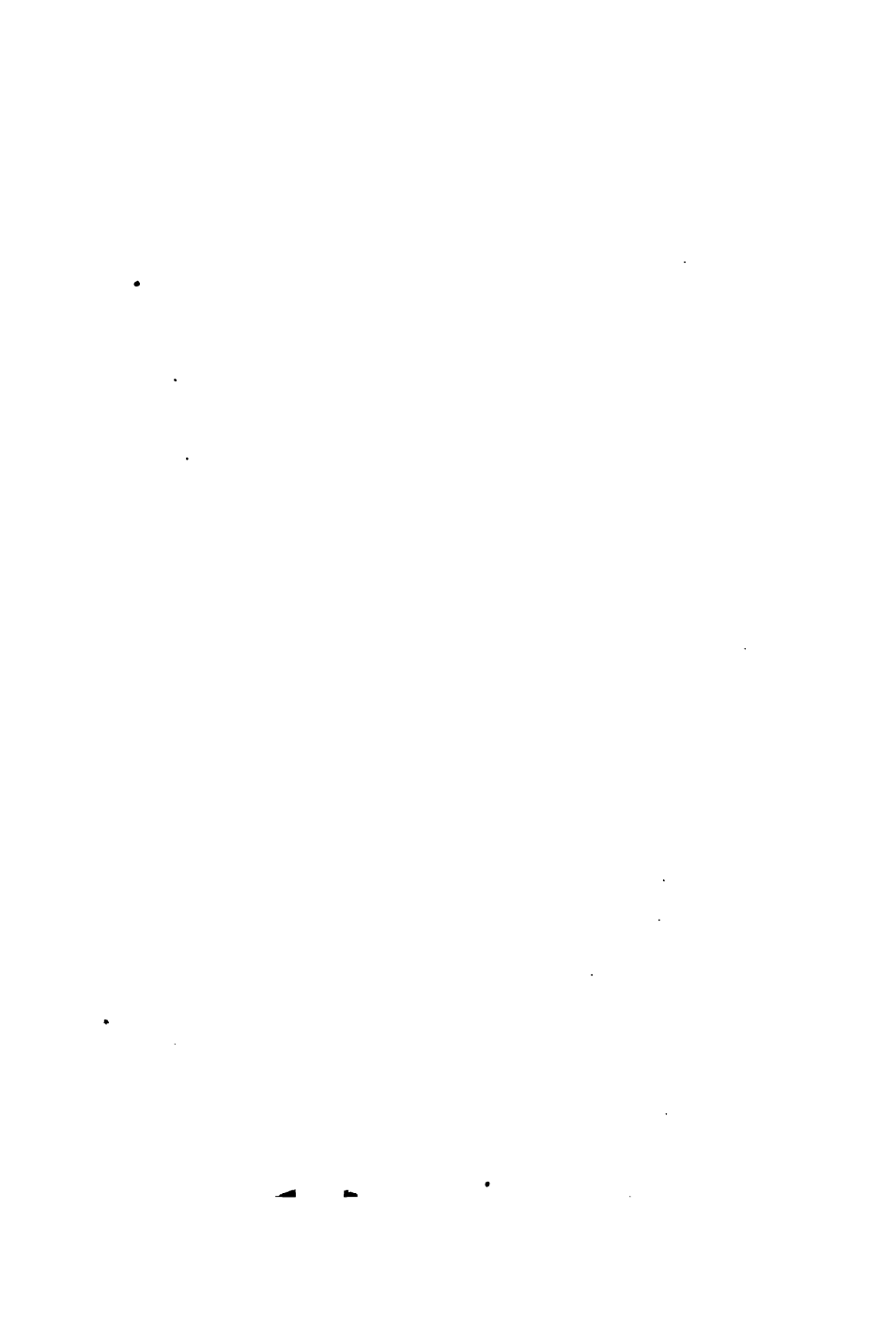

1

Vertical line of text on the left side of the page, possibly a page number or header.

DATE DUE			

F 3097 .B57 1884

C.1

Peru, Bolivia, Chile :

Stanford University Libraries

STAN

IES

3 6105 039 706 028

STANFORD, CALIFORNIA 94305

